

CRONICA

SĂPTĂMINAL POLITIC-SOCIAL-CULTURAL ● ANUL VI ● Nr. 43 (298) ● SÎMBĂTĂ 23 X 1971 ● 12 PAGINI 1 LEU

SENSUL ÎMBOGĂȚIRII SPIRITUALE

In alcătuirea societății românești contemporane, echilibrul este de domeniul evidenței celei mai neîntârziate. Omul unei societăți comuniste, stăpin desăvârșit al propriei sale existențe, se dezvoltă pe criteriile unei personalități complexe. Producător și consumator de bunuri materiale, omul acesta este avid de cunoaștere și pasionat al frumosului, al unui frumos care să plece de la el și care să i se restituie esențializat cu mijloacele artei. „Societatea noastră are nevoie de muzică, de poezie, de pictură, de teatru”, spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român. Și continuă: „In viitor cred că vom avea nevoie de și mai multă muzică, de și mai multă poezie; omul va avea mai mult timp liber, va simți și mai mult nevoia îmbogățirii sale spirituale. Trebuie însă să ne punem întrebarea: ce fel de artă și ce fel de literatură oferim societății?”

Cuvintele acestea scot în relief una din preocupările primordiale ale activității partidului, reprezintă în fond o coordonată principală a unei politici în care poporul crede și pe care o urmează neabătut. Fără o îmbogățire spirituală corespunzătoare, opera de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate ar fi incompletă. Partidul nu concepe edificarea practică a ideilor sale fără o îmbogățire spirituală a poporului pe măsura epocii noastre. Este o dovadă în plus a dragostei față de om, a respectului față de capacitatea afectivă a acestuia.

„Ce fel de artă și ce fel de literatură oferim societății?”

Sînt întrebări capitale a căror răspundere trece direct în atribuția creatorilor. In ultimul timp s-a revenit frecvent la aspectul acesta al spiritualității noastre. Scriitorii, artiștii plastici, muzicienii și-au demonstrat aderența firească la principiul artei angajate. Prin cuvintele secretarului său general, partidul acordă ideii de artă angajată o importanță de fond, o înțelegere care respinge lipsa de profunzime, superficialitatea, nontalentul, evitarea aspectelor majore ale societății. In accepția sa partinică, arta angajată presupune eficiență spirituală, transmiterea unui înalt fond ideatic, accesibilitate și măiestrie artistică.

Consumatorul de frumos caută cu fervoare arta care să-i satisfacă aspirațiile, nevoia lui firească de elan și reverie, de înflăcărare sau dragoste. Tovarășul Nicolae Ceaușescu sesizează cu profunzime condiția cititorului de azi: „Dacă vorbim de literatură, de pildă, un rol educativ important au poeziile patriotice, poeziile politice — așa-numitele „poezii manifest”; dar în aceeași măsură cititorii apreciază poezia filosofică, precum și poezia de dragoste sau pastelul”.

Realitatea noastră este complexă în tonță desfășurarea sensurilor sale. La rîndul ei arta noastră trebuie să cuprindă această complexitate, să oglindească filozofia prezentului românesc, să traducă prin ritm sau prin duioșie tot ceea ce este mai omenesc. Marile probleme ale existenței investite cu altitudinea desăvârșirii artistice, pot defini și trebuie să definească arta societății noastre socialiste, individualizînd-o și în același timp integrînd-o prin aceasta în conceptul de cultură universală.

Artistul este un om al societății. Fără societate, artistul nu poate exista, rațiunea ființării sale fiind contrazisă în ceea ce are ea mai important. Oferind exemplul elevat al înaintașilor culturii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu se adresează dinamizant creatorilor contemporani: „... Nu de pe Calea Victoriei, de la cafenea, se pot scrie romane, poezii și piese de teatru valoroase, ci trăind în mijlocul poporului, în mijlocul clasei muncitoare, al țărănimii, intelectualității, acolo unde clocotește viața...”

Posibilitățile creației românești contemporane se referă la problema contribuției și a atașamentului: „Liberatea înseamnă a înțelege necesitățile societății și a acționa în sensul intereselor societății, ale națiunii tale. Aceasta înseamnă să fii cu adevărat liber”.

Artistul României socialiste are un loc bine definit în echilibrul social, în repartiția efortului general. Prin spirit, el definește o epocă și își cucerește galoanele rezistenței în timp numai în măsura în care pîtrunde în esența acestor ani. „Noi putem crea viitorul, spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, numai cu oameni care înțeleg sensul dezvoltării sociale, care sînt hotărîți să meargă înainte, împreună cu partidul, spre fîcirea comunismului în România”.

Prezența secretarului general al partidului în dezbaterile problemelor vitale ale artei noastre, profunzimea observațiilor sale, reprezintă oricînd puncte esențiale de reper în acțiunea de mare răspundere etică a îmbogățirii spirituale a poporului nostru.

CRONICA

Țară de basm

In suflet, unde rîuri spală aur
și crinii nasc cu graiul din părinți
și din polen miresele fierbinți
în candeli ning cenușile de laur,

ca luna treci prin nouri, fără moarte
vechia ta iluminînd departe.

Se-mpacă printre umbre în uimire
de-a rîndul vîrste-n relief stelar,
pe prundul unui ochi urzit cu har
în care stăm nuntînd: mireasă, mire,

ca în clepsidre măsurînd spre creste
roți ferecate, turme și poveste.

Și trupul ni se-ncheagă în rostire
ca duhu-n suferinți cu vatra, jos,
în lamura tiparului frumos
din care zeii-ar bea ca din potire,

și doina-n gînd despovărirînd podoabă
stăpînă face inima și roabă.

Și aripi arcuindu-și, harfe-alese
par vulturii în piscuri cu zăpezi,
sub pleoapa sorocită, cînd vizezi
că lacrima betea-lă caldă tese

în leagănul pădurii de aramă
a dragoste-n rodire, jertfă, vamă.

Păstorul Mioriții-ngroapă spițe
legînd de-un spațiu firea cu un fum,
cu pui de aur, cloșca — și acum
peste neant miraculoase vițe

ciorchinii viselor ridică-n raze:
opale și safire, smaragde și topaze.

Prin ele vād semînțe luînd vestminte
lunatic, și respirînd prin oase
focul bătrîn cu limbi armonioase,
puterea singelui ce nu asfinte

și-un ornic de legendă, la chindie,
întoarce-adîncea ta copilărie.

Și turle scapără în depărtare
ca aurori de cerbi pe-nghețul pur,
cînd brazii îi dezbracă de azur
în văi de noapte ape sfînte, clare,

și-albina trece în otrăvi hotarul,
albastrul crug, troioanele, nectarul.

Grădina ta prin rădăcini mă cheamă
părinților, pe drumul dintre nori
cu sunete de scut și lănci în cor,
spre ursitoare de-nceput. La vamă,

din matcă-n dorul-dor, cu flori albastre
e moștenit mormintul gurii noastre.

★

In suflet, unde rîuri spală aur
și crinii nasc cu graiul din părinți
și din polen miresele fierbinți
în candeli ning cenușile de laur,

ca luna treci pe ceruri, fără moarte
vechia ta iluminînd departe...

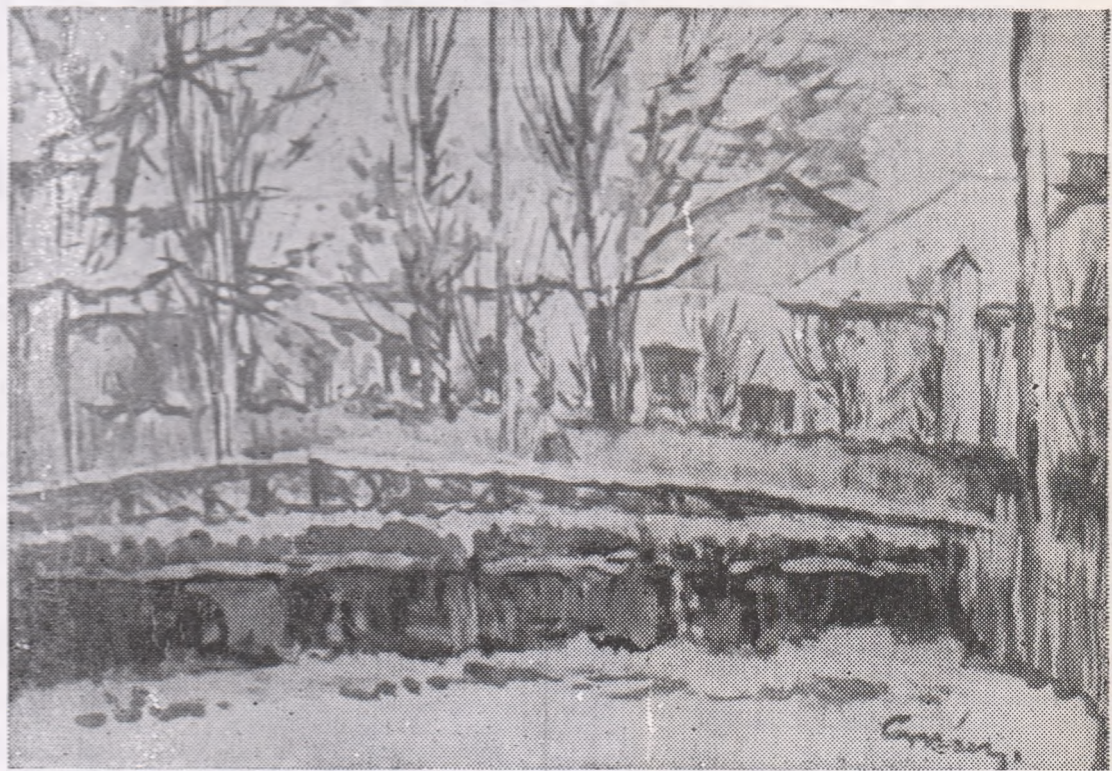
HORIA ZILIERU

confesiuni

VICTOR MIHĂILESCU CRAIU

Au fost zile prea mohorite pentru un început de octombrie, dar soarele a revenit biruitor. Primele care s-au bucurat au fost gladiolele din atelierul de la etajul 5. Pictorul se învîrte tipil în jurul lor, le studiază din toate unghiurile, surprinde lumina urcînd pe lujerii puternici ca o ființă ce s-a strecurat prin geamul deschis, se bucură de vibrația imperceptibilă a petalelor. Zimbind aprinde o țigară, dar o stinge repede: fiindcă l-a oprit medicul sau ca să nu supere florile? Și iar pornește în plimbare rotundă, cînd mijindu-și ochii să surprindă anumite nuanțe de culoare, cînd încruntîndu-se ca în fața unui adversar.

Îl urmăresc din camera alăturată prin ușa deschisă cum nu are astîmpăr în halatul lui pătat de culori, cu părul cîneșu așezat cu tîpoul peste o frunte veșnic gînditoare, ridicată, ușor aplecat de spate și îl vād pe Victor Mihăilescu cel de acum 30 — 40 de ani. Așa cum s-a oprit brusc, ascultînd sunetul razelor care se joacă în buclele florilor, venînd pieziș în blocul de pe malul Bahluiului tocmai de la Vlădiceni sau Păun, am impresia că îmi cîntă la vioară o sonată de Bach, mai bine-zis, la cîntă florilor. Așa le cînta pe vremuri vio-

V. MIHĂILESCU-CRAIU :

„Iarnă timpurie”

nistul de recunoscut talent, înainte ca pictorul să arunce scripca și să înhațe lacom paleta. Picta fără oprire, cu o patimă de îndrăgostit care își ține în brațe iubita. Așternea culoarea cînd furios, cînd mîngîind-o cu penelul, continuînd să fluiera încet melodia rămasă în gîtul fericit al viorii.

Cînd termina, cădea istovît pe divan, palid, mut. Dar atunci florile de pe șevalet reluau sonata și i-o cîntau mesterului cu ochi de un anumit cer pus pe înseninare. Și el le asculta fericit. Frau singurele lui clipe de totală fericire.

— De ce le cînti, Victore? I-am întreat o singură dată.

— Ele sînt iubitele mele pe care le sacrific. Nu știi din antichitate că sacrificarea se făcea cu ritual muzical? Le cînt ca să fie mai frumoase și să nu regrețe.

În adevăr, omul acesta n-a avut iubită, nici soție. S-a logodit cu muzica și s-a căsătorit cu pictura. Acuma a rămas doar cu ultima.

— De ce te frămînti atîta, Victore? Îl întreb acum.

— Caut, îmi răspunde lăconic și își lipcește ușor obrazul de petalele gîlbui. Se retrage cîțiva pași, parcă măsoară ceva. Nu mai insist, știu ce caută. Pînă nu va găsi „baza de plecare”, cum o numește el, adică acel fior care să-i pună în miș-

care nervii, acea clipă unică a înțelegerii depline asupra celor ce are de făcut, nu va pune mîna, deslănțuit, pe paletă. Deocamdată, e în soliloc peripatetic, le imploră să-și dezvăluie inefabilul ca niște fete care se scaldă sub lună; să admită a fi surprinse în ce au mai fermecător; să ridă cînd li se ia măsura, ca în legenda Meșterului Manole...

Știu că frămîntarea aceasta, împletirea de umilînță și de orgoliu, va dura cam un ceas. După care, de va trece

AUREL LEON

(continuare în pag. 5-a)

DE TOAMNĂ

Frunzele, câte mai sînt, au în ele sîngele amurgurilor și lacrima de rouă din vara care a murit. Pădurea s-a prefăcut într-un rug uriaș, într-un dans dement al culorii. Sînt ultimele zvîcnituri înainte ca totul să moară, să adoarmă, și, la granița aceasta dintre trezie și somn, pădurea mă fascinează, îmi încremenește gîndurile. Primăvara, pădurea nu are nici o putere asupra mea, trec pe lângă ea nepăsător, dar acum, toamna, mă atrage cu o irezistibilă forță.

Mă aflu în împărăția ei neluîndu-i în seamă inscripțiile — „Fumatul interzis” — sau „Trecerea interzisă pe sub funicular” sau... nu mai știu ce altă interdicție, vrăjtit de neliniștea și arderea frunzelor. De câte ori nu se aseamănă și ciți cîntători n-au comparat frunza pădurii cu viața noastră. „Viața nu-i decît o frunză” — sau altfel, dar am refuzat și refuz să-mi asemui viața mea sau a altora cu o biată frunză smulsă de vînt, luată de ape sau strivită sub tălpile mele sau ale altora ca mine. Dar îmi place să-i asemăn pe oameni copacilor pădurii, am învățat asta nu știu de unde, m-au învățat cărțile sau oamenii, poate și unii și alții, dar acum, cînd rătăcesc iar prin întunecimile de foc ale pădurii îmi amintesc — a cita oară? — de bătrînel pe care pădurea îl fascina care-i cunoștea tainele și mă învăța să le deslușesc și eu, copilul de atunci. Nu mi-a rămas nimic în amintire decît chipul lui trist de ființă singulară, fără nimeni pe lume, fiindcă își pierduse pe rînd soția, apoi copiii, un om pe care nu știu dacă l-am văzut vreodată rîzînd, dar sînt și acum convins că ochii nu i-au plîns niciodată. Își pătea joc de asemănarea vieții noastre cu frunzele pădurii, dar trista lui batjocură se curma brusc cînd începea să vorbească despre oameni și pădure.

Rătăcesc de citeva ceasuri, am încurcat cunoscutele cărări, acum troienite de frunze, și poate am început să vorbesc de unul singur, repetînd vorbele bătrînelului meu tovarăș din acea copilărie atît de îndepărtată. Stejarul de aici a acoperit totul, nici iarbă n-a crescut sub el, doar cițiva stejari, sfrijțiți și răsușiți, cu vîrfurile plecate, își vor continua în iarnă, apoi în primăvară, o existență precară... Dincolo, pe malul unui pîrîiaș, cresc toți deodată, uniform, regimete de fagi și stejari, nici unul mai mare decît celălalt, plictisitori prin monotonia lor, prin lipsa de inedit. La cițiva metri, uriașe umbrele de visc sufocă niște plopi, frîngîndu-le linia lor dreaptă, iar mai încolo un uriaș arțar, cu frunza neobișnuit de proaspătă, se înalță nepăsător de lângă trunchiul vecinului doborît de furtuni, sau poate numai de apropierea celui alt... Rătăcesc, încurc mereu poteciile ascunse sub frunze, și îmi continui naivul monolog, adică repet cuvintele bătrînelului prieten al copilăriei mele. Nu, viața noastră nu-i o frunză — spunea el atunci, și repet eu acum, dar cealaltă asemănare mă tulbură și mă fascinează. Pentru că eu însumi am simțit nu o dată vîscul urcîndu-mi-se pe ceafă și stringîndu-mi umerii, eu însumi am fost nevoit — de cite ori? — să mă răsucesc și să-mi aplec capul... Da, îmi spunea bătrînel, dar pînă la urmă nu vîscul ține pădurea, și n-o țin nici copacii fără vlagă. Da, zic eu acum, pînă la urmă așa se întîmplă și în pădurea noastră, a oamenilor, numai că încerc mereu să dau pădurea la o parte și să văd pe fiecare copac în parte, mă obsedează nașterile, acele uluitoare țîșniri ale lor, de primăvară, exploziile de putere și frumos, dar și măruntele suferințe, micile tragedii, care nu sînt nici mărunte și nici mici cînd vorbim despre individul luat în parte. Nu, n-ai dreptate, îmi zice bătrînel meu prieten, omul cum și-o face așa trăiește, iar eu nu zic că nu ai dreptate, dar mai sînt oamenii de lângă el, ei îl pot ajuta sau, dimpotrivă, pot îngenuchea soarta, pentru că sîntem toți o pădure, o formăm fiecare cu ființa noastră, bătrîne. Dacă știi tainele pădurii, dacă atît de clar și frumos mi le spui, de ce mi le ascunzi pe celelalte, pe-ale noastre, ale vieții oamenilor?... Ajunși aici, tace. Poate este bine ca nimeni să nu-ți spună nimic, să te descoperi tu însuși, pentru că numai așa ai șansa să fii cit mai aproape de adevăr...

Frunzele, câte mai sînt, au în ele sîngele amurgurilor și lumina de rouă din vara care a murit. Dar frunzele sînt aparenta pădurii, ele se duc și vin, la această graniță dintre plecările și întoarcerile lor îmi place să mă aflu în pădure și să citesc pe scoarța copacilor.

CORNELIU ȘTEFANACHE

Desen de CONST. CIOȘU

Scenă din spectacolul „Copiii lui Vanușin”

Interviu cu A. GONCEAROV, regizor al Teatrului „Maiakovski”

— Cronicile la spectacolele prezentate de teatrul dv. în România cuprind aprecieri entuziaste privitor la soluțiile regizorale, la scenografia și la interpretarea actoricească. Sînt subliniate în ele caracteristici pregnante ale artei teatrale sovietice contemporane. V-am ruga să definiți, în acest context, profilul particular al teatrului Maiakovski, eventual modul în care acesta îmbină tradiția cu elemente moderne, inovatoare.

— O percepere poetică a lumii. Îmbinare a modalităților intelectuale și emoționale ale teatrului, și abordarea pe planuri ample a problemelor de viață, — iată tendințele esențiale ale tradiției la care v-ați referit. În plus, trebuie să adăugăm tehnica contemporană a jocului actoricesc, exprimînd contribuția adusă de școala rusă a teatrului psihologic. Acestea sînt coordonatele de bază în care se înscriu cele trei spectacole pe care le-am prezentat în turneu, în România. F. vorba, firește, doar de o parte a repertoriului nostru, care curinde 15 titluri.

— Selecția operată pentru alegerea celor trei piese de turneu afirmă anumite afinități ale teatrului dv.?

— Cele trei spectacole — „Infrîngerea”, „Copiii lui Vanușin” și „Tălene și admiratori” — exprimă, într-adevăr, tendințele principale ale artei scenice cultivate în teatrul nostru. Prima reprezintă acea percepere poetică a vieții, atît de proprie literaturii clasice ruse, a doua este o comedie tragică, iar a treia — lectura dintr-o perspectivă contemporană a piesei lui Ostrovski. Ele vădesc multilateralitatea mijloacelor de expresie ale teatrului realist contemporan.

— Turneul dv. a prilejuit, desigur, și un schimb de experiență cu teatrul românesc. Ce ne-ați putea

spune în această privință?

— Nu mă întilnesc acum pentru prima oară cu teatrul românesc. Turneul Naționalului bucureștean în Uniunea Sovietică mi-a oferit posibilitatea de a vedea cîteva admirabile spectacole. O deosebită impresie mi-a lăsat Radu Beligan, în Hlestakov; l-am revăzut, cu aceeași admirație, la București, în spectacolul „Cui i-e frică de Virginia Woolf”. În ambele cazuri, m-a copleșit maniera lui de joc, înscrisă unei școli teatrale realiste, orientată către o subtilă analiză psihologică. Am văzut „Play Strindberg” al lui Ciulele, care mi-a reținut atenția din punct de vedere regizoral — spectacolul este, în mod evident, o reprezentare regizorală. Personal, consider însă că nu este singura interpretare posibilă. Am mai văzut „Secunda 58”, piesă meritore prin tematică, dar care rămîne datatoare conflictelor reale a vieții. În sfîrșit, aș remarca sugestivitatea realizare a unui regizor român — Horia Popescu — în spectacolul cu piesa „Mutter Courage”, montată la Belgrad.

Mă simt dator să închei exprimîndu-mi recunoștința pentru excepționala primire făcută de publicul român spectacolelor noastre. Este, printre altele, o dovadă a faptului că teatrul favorizează, dincolo de barierele limbii vorbite, o emoționantă comunicare între popoare. De ce n-aș mărturisii, înaintea fiecărui spectacol, am fost cu toți foarte emoționați, chiar îngrijorați, dar de fiecare dată am constatat că limbajul comun al artei a permis o deplină înțelegere a mesajului artistic și ideologic al spectacolelor noastre. Fapt care a contribuit la consolidarea sentimentului de prietenie dintre teatrul nostru și publicul spectator român, un public cu adevărat minunat.

S. T.

MOMENT

PRO SAU CONTRA ?

Cu sentimentul că este merit să dea pentru înflorirea oară la iveală posterității lui N. Iorga „enormitățile în materie de gust și judecată literară” ale istoricului „travestit în istoric literar”, Ov. Ghidirmic, preocupat de educarea spiritului critic actual, se lansează (Ramuri, nr. 9), într-o violență filipică la adresa autorului Istoriei literaturii românești contemporane. Nimic nu scapă ochiului său exigent: nici „dogmatismul concepției”, nici „lipsa de gust”, nici „subiectivismul acut”, nici „teribilele reacții umorale cu violente Idiosincrazii și chiar fobii”. Contradicțiile criticului sînt date la iveală cu vîgilență, una cite una. „Rareori se poate închipui o „istorie” schematică, din care axa ideologică-estetică să se întrevadă cu mai multă ușurință”, observă Ov. Ghidirmic. (În treacăt fie zis, claritatea concepției ideologică-estetică n-ar fi un defect atît de mare). Istoria literaturii românești contemporane este opera de istorie literară care debutează sub cele mai furtunoase auspicii naționaliste și se încheie — catastrofal — cu blamarea unora dintre cei mai reprezentativi autori pentru spiritalitatea românească, ni se spune în continuare, Iorga se dovedește „cu totul refractar la umor”, rînd pe rînd un narcisist, un egolatru, un opac, un invidios, ba chiar își consacră lui însuși un capitol substanțial: „Iorga despre Iorga?! Nu poate fi o mai elocventă dovadă a beatitudinii, a euforiei încercate în fața propriei personalități, a narcisismului critic”.

Din păcate, tocmai cînd voiam să-i mulțumim lui Ov. Ghidirmic că ne-a deschis ochii la vreme asupra „contradicțiilor istoricului literar”, lecturăm uluitoarea sa concluzie: „Iată-o negru pe alb: „În această consecvență cu sine (n.n.), dusă pînă la obsesie și exasperare, în freacărea ei vital, dionisiac, stă valoarea unei opere numai aparent anacronică, pe nedrept uitată, căreia generațiile viitoare vor și să-i înlăture pulbera de re-coperță”. Și atunci, Ov. Ghidirmic, noi cu cine votăm?

O ANIVERSARE

Spitalul clinic de boli infecțioase „Izolarea” și-a sărbătorit 60 de ani de existență. Cu acest prilej a avut loc în amfiteatru cîmici o sedință științifică festivă dedicată acestui eveniment.

Au fost prezentate rapoarte cu privire la dezvoltarea spitalului, activitatea de învățămînt și cercetare științifică, precum și asupra activității curative; au fost evocate figuri ale medicinei românești a caror activitate este legată de existența Spitalului clinic de boli contagioase. În ultima parte au fost prezentate lucrări științifice ale cercetătorilor din Iași și din alte centre spitalicești similare din țară. Un colectiv sub conducerea prof. dr. Maria Franche a predat titlul unei lucrări monografice intitulată „Spitalul clinic de boli contagioase, 1911—1971”, în care, pe parcursul a 250 de pagini, reamintesc istoricul înființării spitalului, evidențiază aspecte ale muncii colectivei de medici și a personalului sanitar, precum și ale activității științifice.

A fost deschisă în holul spitalului o interesantă expoziție cuprinzînd numeroase documente și fotografii care reflectă transformările ce au avut loc în diferitele etape pe care Spitalul „Izolarea” le-a parcurs în dezvoltarea sa.

TUDOR PAMFILE

Originar de la Tepu-Tecuici, Tudor Pamfile și-a legat numele mai întîi de Birlad prin revista „Florile dalbe” și apoi de Iași, prin „Viața românească”. „Nalt, subțire, modest și sfios, cum ni-l descrie Mihail Sadoveanu, acest fecior de țărani purta în sufletul lui dragostea netărmurită de pămîntul bătrînesc, avea în el cumințenia și suferința sirurilor de „neamuri”, avea în ochi melancolia peisajului moldovenesc, în urechi murmurul zăvoaielor Siretului. Se ridicase învînd pămîntul și limba strămoșilor, șezătorile flăcăilor și fetelor cu care copilărise, ogoarele și dumbrăvile, neuitînd nimic din ce-i legănase și-l încîntase copilăria („Viața românească”.

M.R.I.

nov. 1921).

În adevăr, acest maior de cavalerie adusesse de la Tepu pasiunea pentru literatura populară, începînd a face culegeri încă din anii liceului și continuînd a se impune ca unul din primii noștri dezvăluitoari ai unei arte ce aștepta a fi descoperită. Pe merit, continuatorii săi birlădeni au editat apoi o revistă „Tudor Pamfile” tocmai spre a cinsti opera acestui atît de modest cărturar, care nu figurează, nici măcar trecut în fugă, în „Istoria literaturii române” a lui G. Călinescu. Și tot pe merit cercul de la „Viața românească” îl consideră una din promisiunile prozei românești, mai a'ies după apariția asezărilor din locul lui de naștere (Mihail Sadoveanu), — „Amintiri literare”, 1970).

S-a sfîrșit însă tînr. În toamna lui 1921, adică acum 50 de ani. Opera lui a fost publicată în colecțiile Academiei Române. A fost regretat de toți, apoi — așa cum se întîmplă întotdeauna — a fost uitat. Revista editată din modestia lui soldă stă în colecții; numele lui e citat uneori, dar prea puțin cunosc pasiunea ce l-a mistuit pe îndrăgostitul de frumuseți folclorice și valoarea muncii acestui om care „întorcîndu-se spre trecut și spre ai lui cu statornică și fără de prihană iubire, a strîns tot ce se lega de sufletul, de credința, de eferurile, de suferințele și bucuriile asezărilor din locul lui de naștere” (Mihail Sadoveanu), — „Amintiri literare”, 1970).

JUBILEU

Liceul „Gheorghe Roșca-Codreanu” din Birlad a implinit 125 de ani de activitate. Cu acest prilej au avut loc festivități de amploare, în cadrul cărora a fost așezată o placă comemorativă și s-a inaugurat, un bust al fondatorului, acel Gh. Roșca-Codreanu pe care Gh. Asachi l-a considerat „binefăcător al patriei”.

Nu trebuie uitat că e vorba de liceul la care au învățat Al. Vlahuță, Al. Philippide, Paul Bujor, G. Ibrăileanu, Vasile Pirvan, N. Petrașcu, Raicu Ionnescu-Rion, N. N. Tonitza etc. iar din generațiile care ne apropie de prezent Șt. Procopiu, Virgil și Iuliu Nițulescu, Vasile Răscanu, V. Zaharescu, Gh. Ivănescu, Gh. Ivașcu ș.a. Nu trebuie uitat, de asemenea, că Liceul Roșca-Codreanu a contribuit în acești ani din plin la efervescența culturală a unui centru atît de bogat în tradiții spirituale cum e Birladul.

SU. ERINȚELE STILULUI... SPORTIV

De cînd scriitorii (se știu care) au rubrici fixe, de sport, în reviste, făcînd niște utile „exerciții de stil” pentru a-și menține forma... literară, cronicarii așa-zîși „de specialitate” se dau de ceasul morții să scrie și ei la Fănuș sau la M.R.I. Și atunci, din năbădăosul lor pix ies niște perle... bune de împodobit vinzătoarele de bombone agricole. O capodoperă a genului ne oferă Romulus Balaban într-un recent număr al Sportului, scriind cronică medicului Steaua — A.S.A. Cronicarul începe metodic, definind termenii. Ce este Steaua? „Steaua e deocamdată un car de iluzii, cu osiile subțiri și friabile”. Ce este A.S.A.? „A.S.A. e o furnică stringătoare, care transformă terenul străin, modestia ei demnă, complexele ei de provincială (așa!), greșeliile, totul, dar absolut totul (așa, așa!) în puncte de clasament”. Iată deci că și furnicile s-au contaminat de „boa a secolului”. Să vedem cum evoluează aceste furnici provinciale în confruntarea cu „goliații” bucureșteni. „Mureșan (o furnică de la A.S.A., n.n.) este izolat ca un bolnav contagios de restul camarazilor săi”. O paranteză: de ce i-au dat medicul drept de joc? Intocmind în continuare „fișa medicală” a acestei confruntări sportive, cronicarul observă că „timpul trecea fără a se produce acțiuni violente...”. Se va vedea imediat că și fotbalistii de la Steaua sînt bolnavi: „echipa bucureșteană suferă de ceva greu de precizat și de numit”. Aici dr. Balaban își decîntă competența, apelînd la explicații oculte: „un fel de piază rea le strică pînă la urmă planurile” (jucătorilor), deși Iordănescu, spre ex. „e născut să dizolve apărări cu masele de oțel (!) dar cineva i-a luat parca acidul” (Să i se dea imediat acidul înapoi!). Zmeii de la Steaua, citi sînt ei de zmei, „înfig de citeva ori furculița în măsline”, dar nu reușesc s-o ducă la gură. Și așa mai departe.

Se verifică în-că o dată că de la sublim la ridicol nu e decît un pas, pe care reporterul nostru l-a făcut cu o ingenuă dezinvoltură.

N. IRIMESCU

SPORT JUNGHURI IEȘENE

La Cluj, ieșenii și-au furat propria căciulă: după ce au marcat două goluri, aducîndu-și adversarul în pragul leșinului (moralul celerităților era mai pleoștit decît o frunză de podbal opărită), politehniștii s-au pus pe ciupit secunde și minute, lăsînd mîinga în grija adversarului. Sesizînd eroarea, antrenorul s-or fi convenit să intervină energic, solicitînd re-accelerarea necesară în fața unui adversar groggy. Numai că Mărdărescu (altădată vorborea nevoie mare) a tăcut milc și visător. Întrebare: dacă antrenorul vizează (titlul !!), cine mai vizează și biete punctajare? Aud?

Aflu și nu-mi vine să cred: în dorința de a realiza emulație pe orice căi, Federația de fotbal a stabilit ca indemnizația de efort să se acorde în funcție de poziția echipei în clasament. Altfel spus, „Dinamo”, la masa de prînz, va avea dreptul la o porțoaie în plus față de „Rapid”, iar „Politehnică” și C.F.R. Cluj sînt obligate să renunțe la desert, măruturi, scobitori, ba chiar și la garnitura de orez.

Așa să fie și pe lumea cealaltă?

Mă tem că sportul ieșean traversează o perioadă dificilă. Fotbalul merge șotic-șotic. La volei, prin plecarea unor jucătoare și prin ivirea unor neînțelegeri club-intreprindere, perspectivele mi se par cam cenușii. La rugby, încasăm bătăi altădată de neînchipuit (pînă și „Rulmentul” o învins la Iași). La handbal, așisderea. Planoriștii, cîndva printre cei mai buni din țară, s-au clasat, la ultima competiție internațională (desăsurată la Iași) abia după locul... 17. Baschetul a retrogradat, etc., etc., etc. Singurul capitol la care sîntem imbatabili este acela al declarațiilor belicoase.

Oare nu este cazul să tragem cuvenitul semnal de alarmă?

Un alt of ieșean: sala de sport. Dorită, jinduită, promisă. Construcția e aproape isprăvită, numai că termenul de dare în folosință (30 sept.) s-a scurs de multîșor. Pentru acest motiv, Iașul a trebuit să renunțe la gîzduirea marelui trofeu handbalistic internațional „Carpați”. Dincolo de regret, să căutăm și cauzele. Sala a fost construită după un proiect unicat. Structura de rezistență se cuvine suspusă la probe sub sarcină. Deci, este nevoie de o nouă documentație — care intîrzie, intîrzie, intîrzie. În timp ce alte orașe, mai mici decît Iașul, își construiesc a doua sală de sport, noi ostenim cu proiecte-experiment. Care proiecte, între noi fie vorba, nu prea țin seama de adevărata destinație a sălii: gîzduirea competițiilor sportive. Plafonul este extrem de coborît (8 m., față de 12—14 în alte orașe), terenul de handbal nu-i absolut regulamentar, întreaga sală are numai două (!!) vestiare, organizate după un sistem cel puțin ciudat (sportivii își vor preda hainele, legate cu curelușă, la garderoba sălii !!) — în vreme ce s-au proiectat din belșug holuri și foaiere capabile să gîzduiască șapte nunți dintr-un foc. Autorul proiectului: I.P.C. București. Parcă noi n-am avea, la Iași, un Institut de proiectări!

M.R.I.

— Văd pe biroul dvs., tovarășe profesor, câteva cărți de filozofie. Să cred că specialistul în științe tehnice n-a uitat preocupările absolventului facultății de filozofie?

— Acestea nu-s din lucrurile care se uită — datorită, în principal, faptului că meditația filozofică nu se învață sau, dacă se învață, se învață atât de greu încât nu-ți mai rămâne destul timp ca s-o poți uita.

— S-ar naste atunci întrebarea: cum se conciliază l'ésprit de géométrie al inginerului cu l'ésprit de finesse al îndrăgostitului de filozofie?

— Aceasta e o întrebare care mi se pune obsesiv de vreo trei decenii. Ea reflectă,

definite și implicite exterioro sferei umane. Ce puține bucurii și rațiuni de a trăi ar avea un asemenea specialist, descendent al speciilor sociale predeterminate din romanele lui A. Huxley! Dar, încă o dată, nu-i adevărat că specializarea împiedică sau poate împiedica prin ea însăși înflorirea omului. Vina apariției unui tip uman monogânditor trebuie căutată în educația deformată, în false ideologii, în mecanismele sociale care împing omul spre îndepărtarea de esența lui.

— Putem conchide deci că, pledând pentru un orizont larg al specialistului, implicați aci și angajarea lui politică?

convorbirile „Cronici”

cu prof. ing.
ION CURIEVICI
despre

ÎNVĂȚĂMÎNT, CULTURĂ, OPTIMIZARE

după mine, o viziune schematică asupra personalității umane. Umanismul socialist e poate singura viziune asupra omului care neagă acest schematism și promovează un tip de om polidimensional. Cu toate acestea, mulți stăruie în o asemenea reprezentare, care postulează contradicția între specialistul într-un anumit domeniu al științelor sau tennicii și toate celelalte valori ale culturii. Mi se pare, de multe ori, că această imagine falsă este construită și menținută, pro domo, nu atât de oamenii de știință, cât mai ales de cei care activează în cîmpul artelor și al disciplinelor umaniste. Lipsa lor frecvență de cultură științifică îi duce la această simplificare și falsificare a conceptului de om. Ca să nu fiu singur în această afirmație, periculoasă pentru mine, aș aminti că, într-o introducere la o carte care s-a tradus și la noi, marele fizician englez R. E. Peierls, actualul președinte al Pugwash-ului, spune că s-ar putea întâmpla să existe specialiști cu preocupări înguste, în a căror formație culturală au fost neglijate toate valorile general umane, dar adaugă că n-a întâlnit un asemenea tip de om între oamenii de știință sau specialiști pe care-i cunoaște. Și i se pare și lui că mai degrabă există cealaltă extremă adică persoane care nu manifestă cîtuși de puțin interes pentru științele naturii. Ba, mai mult, el crede că există cealaltă extremă, adică persoane care știința ca avînd prea puțină valoare educativă.

— Este oare o eroare de care se poate face, în vreun fel, vinovată și universitatea?

— De ce nu? Și oamenii și instituțiile, oricare ar fi, au mari aptitudini pentru eroare. Judecînd după opiniile unor absolvenți ai facultăților de filologie, aș putea crede că acestea sugerează studenților lor, dacă nu chiar disprețul, măcar dezinteresul pentru științele naturii și științele tehnice, bănuite a nu contribui la înfrumusețarea lumii și de a exercita o acțiune de uscăre și scoajere a spiritelor avîntate și lirice. E curios că oamenii de litere care susțin asemenea idei, dacă ei există, nu au învățat de la Paul Valéry, care le este familiar, cit e de fragilă bariera plasată artificial în calea circulației dintre savant și artist. Celebra deviză a lui Leonardo da Vinci, *celebrato rigore*, reactualizată de Valéry, e cert recomandabilă și unora și altora, vîndînd unitatea fundamentală a spiritului. Nu-i mai puțin adevărat că și în institutele politehnice, cel puțin în ale noastre, se absolutizează rolul științei în formarea omului și se organizează adesea un adevărat sistem profilactic împotriva culturii umaniste: tinerii cu mai multe valențe spirituale sînt clasati, cu un gest peiorativ, drept poezi.

— Nu e oare momentul să mărturisim că și dvs. scrieți versuri?

— Sînteți de o indiscreție revoltătoare. Ba chiar v-aș putea bănui că intenționați să mă compromiteți în ochii colegilor mei.

— Argumentele în favoarea omului pluridimensional sînt, indiscutabil, greu de combătut. Și totuși, civilizația contemporană împune, prin forța împrejurărilor, specializarea.

— Nu neg asta — dar ar fi necesar să lămurim întrucît specializarea interzice sau blochează împlinirea personalității umane. Se spune de obicei că specializarea la nivelul de astăzi absoarbe în asemenea măsură timpul și puterile spirituale ale omului încît nu-i mai îngăduie contactul cu alte domenii de valori. Lăsînd deoparte orice considerente teoretice pentru combaterea acestei teze, voi menționa doar că marii specialiști pe care am avut prilejul să-i cunosc nu invocă asemenea argumente și nu practică în ființa lor un asemenea concept de specialist. Ei manifestă, dimpotrivă, o curiozitate universală, vibrează la întreaga problematică umană, miștează adesea pe tărîm social pentru idei generoase. S-ar putea întîmpla ca unii specialiști cu o formație inițială defectuoasă să fie atât de încercați de eforturile făcute spre a se specializa încît ajung în criză de împlinire umană, ceea ce e regretabil și pentru ei și pentru noi toți.

Dacă ar fi adevărat că specialistul de azi e condamnat la unilateralitate, respectiv la sărăcie spirituală, ar trebui să ne imaginăm specialiștii de mine și mai săraci, reduși la mașină de gîndit probleme strict

— Nici nu mai e nevoie să o spun, după cele discutate pînă acum. Mă bucur că societatea noastră, atât de avidă, firește, de specialiști, reafirmă prin glasul conducerii de partid și de stat, necesitatea unei formații largi, cuprinzătoare a tuturor ipostazelor omului, formație care implică cultură filozofică, cultură umanistă și o înțelegere profundă a fenomenelor politice și sociale.

În cuvîntarea la plenara lărgită a Comitetului Municipal de partid București, tovarășii Nicolae Ceaușescu spunea: „Este oare astăzi posibil progresul societății fără fizică, fără biologie, fără chimie — ca să nu mai enumerăm și alte ramuri ale științei? Este de înțeles pentru toată lumea că educația, formarea conștiinței socialiste presupun tocmai cunoașterea cuceririlor științei înaintate. Numai înțelegerea și cunoașterea marilor descoperiri ale omului, însușirea noilor cuceriri ale științei — care, în epoca actuală, a revoluției tehnico-științifice, transformă radical întreaga omenire, modul de a înțelege diferitele fenomene sociale — vor putea să dea omului înaintat orizontul de care avem noi nevoie, o conștiință comună. Eu aș spune că aceasta este o cerință generală pentru toate sectoarele, inclusiv pentru cele ale creației literar-artistice. Numai înțelegerea implicațiilor mari ale revoluției tehnico-științifice asupra dezvoltării sociale va putea să dea omului de artă, de literatură, de muzică dimensiunea nouă, perspectiva nouă a viitorului și îl va putea pune în condiția de a crea corespunzător epocii în care trăiește, cerințele viitorului spre care se îndreaptă omenirea. Vorbînd, deci, de activitatea de ridicare a conștiinței generale a societății noastre, trebuie totuși să începem cu științele de bază, care dau adevărata conștiință a omului despre capacitatea lui, despre faptul că în el stă acea forță în stare să modifice, să transforme natura, dar și să se transforme pe el însuși, cum ar țiu Marx și Engels. Aș putea spune că una din lipsurile noastre în activitatea ideologică o constituie tocmai faptul că nu suficient și nu în măsura corespunzătoare înarmăm societatea, membrii societății, tineretul nostru mai cu seamă, cu înțelegera acestor realități”.

— Ideea ne conduce, în mod necesar, la problema integrării sociale a tineretului. Care este, după dvs., rolul școlii, în general, și al universității, în special, în procesul integrării sociale a tineretului?

— Întrebarea e bine pusă pentru că, după mine, numai universitatea singură nu poate rezolva această problemă. Este vorba de un proces adînc, de mare complexitate, și care trebuie să înceapă o dată cu prima învățătură. Spun asta pentru că integrarea socială are, după mine, ca fond psihologic, atenuarea egoismului și individualismului uman, atenuare fără care orice teoretizare ulterioară nu are mare eficiență. Or, atenuarea în cauză implică o acțiune statornică, îndelungată și bine dirijată, începînd încă din epoca în care sufletul este plastic și receptiv la modelarea pe care o exercită educația. Eu nu văd cum ar fi posibil ca Universitatea să implanteze cu succes înțelegerea imperativelor sociale, ideea d'ruirii intereselor societății și ale poporului, pe un teren spiritual în care ar domina individualismul, în care interesele personale ar fi ajunse la gradul de idealuri supreme, în care toate mecanismele relaționale ar fi orientate spre satisfacerea propriilor dorințe și vreri. Desigur, Universitatea poate și trebuie să contribuie la înțelegerea lucidă a necesității integrării sociale, dar ea poate face lucrul acesta în prelungirea unei structuri preexistente și nu plecînd de la un teren neprelucrat sau chiar ostil acestui punct de vedere.

— Oricum, educația nu se poate limita la inhibarea, pe diferite căi, a unor trăsături negative. Cultivarea trăsăturilor pozitive, a disponibilităților afective bazate pe un fond de generozitate, noblețe, temeritate, are cel puțin tot atîta importanță.

— Bineînțeles. De altfel, cînd vorbesc de atenuarea egoismului, nu-mi imaginez un simplu proces de tăiere cu coasa a unei buruieni. Reducerea egoismului nu e posibilă fără sădirea simultană în loc a unei alte plante, capabilă să se dezvolte și să înă-

bușe, eventual, pe cea nedorită. Dacă, extirpînd egoismul, n-am pune concomitent nimic în loc, am lăsa sufletul fără motor și toată învățătura și educația s-ar plasa pe un teren sterp.

— Lăsînd la o parte cazurile extreme posibile, educația se aplică de obicei unor individualități receptive, destul de apropiate între ele ca date personale privind nivelul de pregătire, disponibilitățile afective etc.

— Desigur, în învățămîntul superior intră mulți tineri bine formați, care constituie un material excelent pentru realizarea tipului uman la care visează universitatea. Din păcate, vin și tineri cu o tabelă de valori profund viciată, cu o sensibilitate redusă față de marile idealuri. Cu excepția unor cazuri fericite, universitățile nu pot corecta radical o asemenea deformație inițială a structurii morale și ideologice — mai ales că viața unui student se găsește de regulă mai puțin sub influența nemijlocită a profesorilor decît viața unui elev. Să nu uităm de asemenea că universitatea nu poate spera o modelare a tineretului în conformitate cu ideologia noastră prin simpla enunțare, oricît de frecvent repetată, a unor înalte principii. Se poate aștepta în schimb mult de la forța ideii, de la virtuțile educative ale muncii și de la exemplul personal al cadrelor didactice. Vi se pare, poate, că mă contrazic, și de asta mă grăbesc să precizez că prin forța ideii nu înțeleg repetarea stereotipă și declarativă a unei idei, ci ideea în toată bogăția ei argumentativă și afectivă, ideea încărcată de toate faptele care dovedesc adevărul și eficiența ei, ideea adîncită și corelată cu toate vecinele, rudele și dușmanii ei. Sper că recentele măsuri referitoare la îmbunătățirea predării științelor sociale în învățămîntul superior, alături de impulsul general dat de conducerea partidului pentru perfecționarea procesului educativ, vor determina, printre altele, ieșirea din zona rarefății a enunțurilor palide și vor asigura ideilor pentru care milităm o penetrație profundă în conștiința noii generații. Cred, de asemenea, că măsurile luate pentru introducerea tineretului universitar în viața uzinelor și în procesele de producție în genere, pentru intensificarea participării lui la activitatea științifică a cadrelor ș.a., vor lărgi sensul și posibilitățile educației prin muncă în universități și vor contribui la anularea deformațiilor pe care conceptul de muncă le-a suferit în mîntea unor tineri. Cît privește exemplul personal al profesorului, cea de a treia pirghie educațională pe care am menționat-o, joacă un rol adesea uitat în formarea și, aș spune, chiar în destinul unor tineri — dar nu-i ușor de realizat la cota necesară spre a-i asigura puterea de a-i cucerii pe studenți. Este bine cunoscută fiecărui profesor, de la cel de la școala elementară și pînă la profesorul universitar, extraordinara capacitate a tinerilor de a remarcă contradicțiile dintre ceea ce spune și ceea ce face sau ceea ce este profesorul, precum și orice fisură în structura lui de pedagog și de om. E lesne de imaginat amploarea efectului negativ pe care-l are, de pildă, asupra studentului un profesor care enunță necesitatea punctualității, dar nu este punctual, a sobrietății, dar nu este sobru, a modestiei, dar nu este modest, a muncii, dar nu este muncitor, a devotamentului față de societate și scopurile ei, dar este devotat lui însuși și intereselor sale egoiste. Aș merge așa de departe, încît aș spune că un asemenea profesor este mai curînd un anti-profesor. În schimb, precum se știe, tinerii își fac relativ ușor — uneori prea ușor — adevărați idoli din profesorii lor și îi imită, mergînd pînă la a le copia gesturile, mimica sau expresiile preferate.

— Cu alte cuvinte, vocația pedagogică este o condiție fundamentală a muncii didactice și în universitate. Nu ar fi care cazul să reabilităm pedagogia, disciplină uneori pe nedrept discreditată?

— Eu nu sînt un administrator fanatic al pedagogiei ca știință. Ca să vă spun exact părerea mea, bună sau rea, consider că mutatis mutandis, după cum veți ști, știința muzicală nu poate face dintr-un afon un muzician, tot așa nici știința pedagogică nu face din cineva fără vocație de profesor, un adevărat profesor. Ea poate contribui la perfecționarea celui cu vocație, la ameliorarea celui cu vocație redusă, dar nu poate schimba radical pe cel inapt. Oricum, mi se pare regretabil că, cel puțin în învățămîntul tehnic superior, profesorii nu au nici o prezență pedagogică. Arta de profesor și de educator se transmite empiric, de la profesor

la asistent, completată cel mult, uneori dăunător, cu imaginile provenite din pedagogia școlii generale

— Topîrceanu observa undeva, cu umor, că o condiție esențială pentru ca dintr-o școală de literatură să iasă talente, este ca mai întîi să intre. Dacă în loc de talent punem cuvîntul vocație, rezultă că orientarea profesională ar trebui extinsă mult dincolo de zonele în care este exercată în prezent. N-ar trebui, de pildă, depistată din timp existența sau inexistența unor aptitudini de educator la tînrul care vrea să devină profesor?

— Poate că da, deși nu-i ușor de spus cum și prin ce mijloace s-ar putea detecta asemenea aptitudini. Pentru profesorii de liceu, testarea aceasta se face, după cum știți, prin practica la seminarul pedagogic, dar această metodă are defectul că e și tardivă și incompletă. Nici nu am prea auzit de cazuri de absolvenți respinși la proba în discuție (se fac doar diferențieri prin note), ceea ce pare a sugera că oricine are aptitudini de profesor. În ce privește profesorii universitari, aici se face o îndelungă ucenicie și deci și o verificare, dar iarăși nu am auzit ca cineva să fie îndreptat spre altă muncă, de pildă de cercetare, deoarece nu are aptitudini de profesor. Cred că dacă s-ar aduna toate referențele de analiză a celor ce candidează la cadrele universitare (inclusiv pentru conferențieri, șefi de lucrări etc.) s-ar constata că toți predau clar, convingător, liber, cu pasiune, că au capacitatea de a capta sala, că se ocupă cu bune rezultate de educația studenților etc. Și dacă lucrurile stau așa, dacă tot românul e născut profesor așa cum e născut poet, de ce am mai face eforturi de testare? Spune și dumneata!

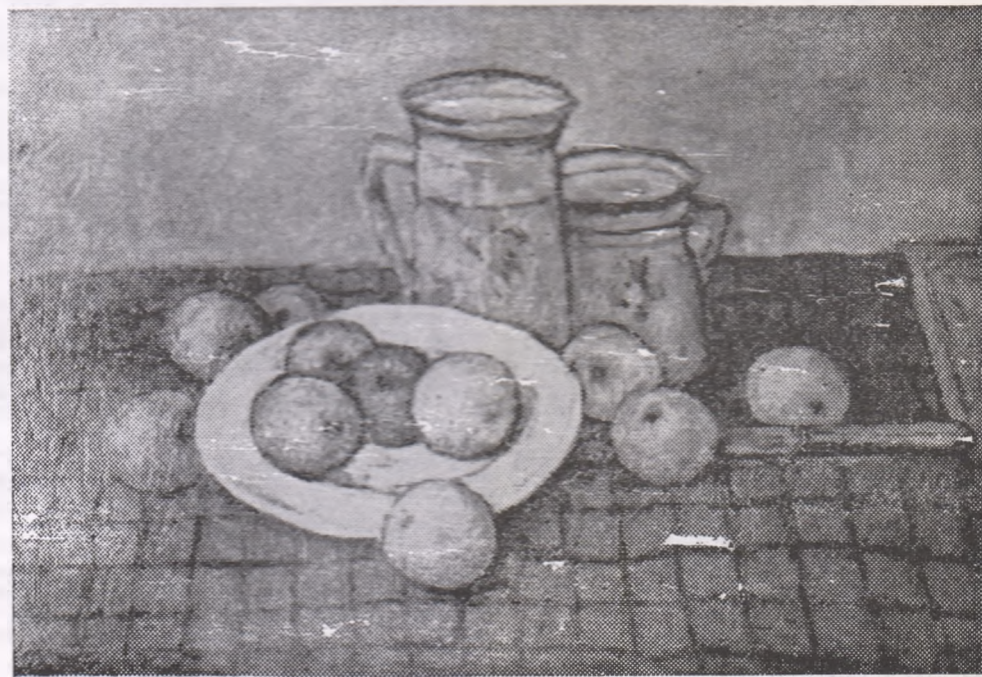
— În general, există și o testare contextuală: în climatul actualii efervescențe spirituale din țara noastră, cînd învățămîntul, cercetarea și producția sînt considerate un proces unitar, specializarea îngustă capătă caracterul unei inaptitudini. A răspunde exigențelor contemporane înseamnă a te autodepăși neîncetat, atît în direcția pregătirii profesionale, cît și în cea a angajării social-politice. Or, întîlnirea tînrului cu universitatea are un marcat ecou în răspunsul pe care-l va da el, ulterior, acestor probleme puse de societate. Ce ar mai fi de făcut ca — utilizînd o noțiune amplu dezvoltată într-o conferință susținută de dvs. — să optimizăm acest răspuns?

— Nu sînt sigur că înțeleg bine ce mă întrebați. Dacă e vorba de a îmbunătăți răspunsul la care vă referiți, aș putea spune cîte ceva. Dacă e vorba de a-l optimiza, adică de a determina cel mai bun răspuns cu putință, v-aș sugera să vă adresați celor care scriu toată ziua despre condiții optime de muncă, de viață etc., adică despre condiții realizate la supremul nivel imaginal.

— Mă refeream la cel mai bun răspuns cu putință în condițiile date, deci la răspunsul optim din toate cele practic posibile. Acesta și este, cred, sensul noțiunii în literatura de specialitate.

— Ameliorarea eficienței fundamentale a învățămîntului nostru superior implică, după mine, perfecționarea întregului învățămînt care-l precede, implică efortul de autodepășire al cadrelor universitare și pînă la urmă implică o dezvoltare a spiritualității întregii noastre societăți. Sînt de acord că într-o măsură oarecare capacitatea învățămîntului superior de a furniza societății specialiști mai mult sau mai puțin apropiați de un anumit model mintal poate fi mărită prin măsuri și redresări care privesc numai acest învățămînt — dar ar fi iluzoriu să sperăm totul de aici. Radiația spirituală a universității, îmbogățirea crescîndă a tipului uman dominant pe care îl livrează duce și ea, prin reacție, la perfecționarea societății, în ansamblu, și în final la augmentarea puterii universității însăși. Dar încă o dată, eficiența universității nu poate fi nici înțeleasă, nici amplificată printr-o tratare izolată de contextul social istoric. Eforturile care se fac acum la noi pentru a aduce universitatea mai aproape de cerințele societății noastre contemporane și viitoare beneficiază după părerea mea tocmai de faptul că sînt integrate într-un efort general de mișcare rapidă a tuturor compartimentelor și aspectelor vieții sociale spre nivelele superioare. Prin aceasta e dată universității o șansă neobișnuită de a-și îndeplini cu mai multă strălucire rolul istoric pe care-l are în propășirea economică și culturală a poporului român.

AL. I. FRIDUȘ

V. MIHAILESCU-CRAIU :

„Natură moartă”

Activitatea instituțiilor de artă, concretizată într-un anumit număr de premiere anuale, nu poate fi reprezentată, din punctul de vedere al valorii artistice printr-o linie dreaptă. Sînt spectacole „de succes” care se impun atenției publicului fără a solicita din partea interpreților eforturi creatoare deosebite și susținute; ele se mențin și parcurs cu dezvoltură o lungă carieră a succesului datorită unor calități care nu sînt în todeauna de valoare și creație autentică (în ceea ce privește teatrul muzical, este de obicei cazul unor opere). Sînt, desigur, marile creații semnate de nume ca: Mozart, Rossini, Verdi, Wagner, Musorgski, chiar J. Strauss — care solicită și tulbură, îmbogățindu-ne de fiecare dată experiența artistică. Acestea, chiar dacă nu realizează acel succes imediat și zgometos, exercită asupra noastră, prin forța conținutului uman și valoarea lor estetică, o covârșitoare și permanentă influență. Există însă și spectacole, construite uneori pornindu-se de la partituri remarcabile, care se consumă fără a lăsa urme, fără rezonanțe în conștiința spectatorilor sau a interpreților. Sînt manifestări realizate cu meșteșug, demonstrînd chiar o anumită virtuozitate, dar căpătînd de la bun început pecetea corectitudinii și a prudenței, poartă implicit și germeii rutinei. Un asemenea spectacol este și Elixirul dragostei de G. Donizetti, recenta premieră a Operei de Stat.

În linii generale putem spune că este o bună, calificată reproducere a partiturii, cu nimic sub nivelul altor reali-

zări ale interpreților ieșeni. Regizorul George Zaharescu (asistent Mihai Zaborilă), pictorul-scenograf George Dorosenco și dirijorul Corneliu Calistru au creat un spectacol de divertisment care se desfășoară într-o atmosferă grațios-idilică, pe alocuri tulburată de intențiile mai viguroase ale acompaniamentului simfonic. Interpreții s-au încadrat în concepția de ansamblu a spectacolului, conturînd cu destulă claritate profilul muzical și scenic al personajelor; dintre protagoniști, dacă Maria Boga-Verdes, Dorin Văideanu și Adriana Severin au fost încă în stadiul unor frumoase promisiuni, Petre Cărcăleanu și Visarion Huțu și-au impus muzicalitatea și experiența artistică.

În linii generale, deci, este un spectacol bun în care recunoaștem multe din valoroasele elemente stilistice ale activității creatorilor care au afirmat și consolidat prestigiul teatrului nostru liric. Dar de ce, alături de aceste elemente și-au făcut loc și prudența, rutina, chiar superficialitatea? Poate o stimă deosebită realizatorilor spectacolului, le cunoșc vigoarea talentului, neliniștea intelectuală și tocmai de aceea reușesc cu greu să-mi explice finuta corectă, convențională a acestei premiere. Nu pot să-mi explic mai ales contradicția dintre ideile programatice publicate în paginile caietului de sală și concretizarea acestora în concepția spectacolului. Sînt total de acord cu ideea semnată de G. Zaharescu și anume: „Cu orice risc trebuie să impunem părerea că este momentul să se încerce pe orice

domeniu, actuala dezvoltare a vieții muzicale ieșene. Impune acțiuni care să determine o calitativă evoluție. Cred că nu greșesc afirmînd că, în primul rînd, este necesară fîurirea unei orchestre. Nu a-tit prin augmentare numerică sau descoperirea unor noi scheme de organizare a partidelor instrumentale, ci prin acțiuni care să schimbe mentalitatea activității orchestrei. Începînd cu disciplina intrării în fosă, cu perfecta execuție tehnică a partiturii, cu realizarea unității sonore și expresive sau aplicarea unor modalități mai eficiente de organizare a repetițiilor, s-ar putea ajunge la perfecționarea acestui foarte important compartiment. Și poate, ar trebui determinate unele mutații și în mentalitatea unor interpreți vocali, însoțind acțiunile educative cu o grijă sporită pentru promovarea unui stil interpretativ modern. În sensul acesta, îmi place cum își exprimă gîndul, în același program de sală, C. Calistru: „Să ne înțelegem! Nu dorim să ignorăm tradiția dar consider că fiecare interpret are un îndreptar cu putere de lege numit Partitură. Pornind de la această partitură și scuturînd toate adaosurile de proveniență manieristă, strecurate cu abilitate sub egida tradiției, cred că s-ar putea găsi o cale de acces spre publicul acestei jumătăți de secol...” Imi place acest gînd. Mi-ar place și mai mult să constat, în concepția și realizarea muzicală a viitoarelor premiere, că idei ca acestea nu sînt doar de interes teoretic.

Cît privește realizarea muzicală a spectacolului: există câteva momente frumoase care demonstrează interesul pentru o fidelă reproducere a partiturii, posibilități interpretative și bun gust. Dar și în acest

domeniu, actuala dezvoltare a vieții muzicale ieșene. Impune acțiuni care să determine o calitativă evoluție. Cred că nu greșesc afirmînd că, în primul rînd, este necesară fîurirea unei orchestre. Nu a-tit prin augmentare numerică sau descoperirea unor noi scheme de organizare a partidelor instrumentale, ci prin acțiuni care să schimbe mentalitatea activității orchestrei. Începînd cu disciplina intrării în fosă, cu perfecta execuție tehnică a partiturii, cu realizarea unității sonore și expresive sau aplicarea unor modalități mai eficiente de organizare a repetițiilor, s-ar putea ajunge la perfecționarea acestui foarte important compartiment. Și poate, ar trebui determinate unele mutații și în mentalitatea unor interpreți vocali, însoțind acțiunile educative cu o grijă sporită pentru promovarea unui stil interpretativ modern. În sensul acesta, îmi place cum își exprimă gîndul, în același program de sală, C. Calistru: „Să ne înțelegem! Nu dorim să ignorăm tradiția dar consider că fiecare interpret are un îndreptar cu putere de lege numit Partitură. Pornind de la această partitură și scuturînd toate adaosurile de proveniență manieristă, strecurate cu abilitate sub egida tradiției, cred că s-ar putea găsi o cale de acces spre publicul acestei jumătăți de secol...” Imi place acest gînd. Mi-ar place și mai mult să constat, în concepția și realizarea muzicală a viitoarelor premiere, că idei ca acestea nu sînt doar de interes teoretic.

MIHAI COZMEI

Teatrul „M. Eminescu” Botoșani

RĂZVAN ȘI VIDRA

Sub o nouă direcție (a actorului Virgil Raiciu de la Naționalul ieșean), Teatrul „M. Eminescu” din Botoșani și-a deschis actuala stagiune cu o lucrare din repertoriul clasic: „Răzvan și Vidra” de Bogdan Petriceicu Hașdeu. Faptul este demn de rețineri mai întii pentru că pune, dintr-o dată, sub semnul valorii întreg repertoriul stagiunii. „Pornim de la acest nivel — ne-a declarat tînărul director al teatrului — și nu vom coborî nici o clipă și tcheta”.

Drama istorică în versuri (deși cu puțin înainte de a o scrie, Hașdeu susținea că versurile „nu permit... a înzestra persoanele dramei cu varietatea caracterelor și limbajelor”) în care poezia propriu-zisă nu stă în calitatea versurilor, ci în frumusețea ideilor și sentimentelor pe care le îmbracă, „Răzvan și Vidra” este construită solid în jurul unor conflicte de natură psihologică, puternic înscrise pe un fond de relații sociale acute, specifice sfîrșitului de secol XVI.

Demonstrația principală a lui Hașdeu e îndreptată spre un punct precis stabilit: destinul tragic al eroului stăpînit de patimi individuale, de idealuri personale rupte de interesele generale ale celor împreună cu care a luptat. Dar piesa are încă foarte multe idei subordonate, care, sub o mină regizorală inspirată, pot fi puse în valoare cu mult succes. Am înțeles foarte bine acest lucru urmînd, la Botoșani, spectacolul realizat de regi zorul Ion Olteanu, artist emerit. Pentru el, drama lui Hașdeu nu s-a redus la patima Vidrei, inoculată treptat lui Răzvan (deși axul principal acesta rămîne), ci a fost un material vast de investigație și de reliefare inteligentă a unor relații cu mai puternic ecou în contemporaneitate, precum iubirea de țară, patima dreptății sociale și a independenței naționale; sînt frumoase realizate scene din care reiese înțelepciunea populară, dorul de țară, umorul, duioșia, vigoarea cîntecului popular, dar și — în contrast — perfidia și răutatea oamenilor, lăcomia boierilor, invidia și dușmănia. Piesa se dovedește astfel foarte generoasă pentru cei care o abordează, fiind un cuprinzător tablou de epocă, dar în și mai mare măsură un tablou al caracterelor, al complexității structurilor umane, și această din urmă calitate îi asigură perenitatea.

Ion Olteanu nu s-a restrîns la ideea unui spectacol istoric — lucrare care, dacă ar fi fost întreprinsă, s-ar fi oprit poate la o fînută documentară — ci a încercat și a reușit, spre lauda lui și a colectivului teatrului, să edifice un spectacol de reflecție contemporane asupra complexității ființei umane și asupra relațiilor sociale pe fondul cărora aceasta se manifestă. Concepția regizorală și scenografică (scenografia: Teodora Dinulescu) asupra textului lui Hașdeu a fost, de aceea, una foarte actuală, din care a rezultat un spectacol nu greu de istorie, ci suplu, cu o linie modernă, în decoruri și costume stilizate, de o frumusețe plastică remarcabilă (costumele: Maria Bortnovschi).

Simplitatea studiată a decorurilor reduce la câteva coloane și ogive aparent de piatră, i-a oferit regizorului o mare libertate pentru mișcarea în scenă din care a făcut un adevărat act de ingeniozitate, de bun gust plastic și de inteligentă subordonare a gestului față de idei; nici o clipă desenul mișcărilor scenice nu se autocontemplant, ci se înscrie mereu în slujirea unei idei, în rezolvarea unei stări dramatice. Remarcabile din acest punct de vedere ni s-a părut: scena întîlnirii lui Răzvan cu Vidra (judecarea boierului Sbierea, cîntecul lui Răzvan purtat pe sulii de haiduci), scena dintre Invidioșii Minski și Piotrowski concepută ingenios într-o dispută amicală cu spada, și, în sfîrșit, scena dintre Vidra, Răzvan și Sbie-

rea, în care Vidra îi servește drept model soțului patima de avere și mîrire a boierului.

Unul din meritele regizorului stă și în încercarea de a omogeniza o distribuție cu valori foarte diferite, încercare în parte izbită. Cel puțin pentru rolurile principale el a reușit să stabilească o tonalitate de spectacol foarte bun pe care o păstrează aproape în întreaga desfășurare a reprezentației. Cîteva cupluri actoricești sînt inteligent alcătuite și ele susțin, ca niște piloni, întreaga construcție. Se înțelege că e vorba mai întii de cuplul central, Răzvan și Vidra, în care au fost distribuiți Sorin-George Zavulovici și Sanda-Maria Dandou aceasta din urmă de la Teatrul „Ion Văsilescu” din București. Tînărul actor S. G. Zavulovici ne-a oferit o surpriză foarte plăcută, evoluînd cu aplomb, cu inteligență și măsură într-o partitură dificilă, de consacrare, imbinînd cu priceperea unui actor experimentat patosul romantic al eroului, setea de libertate, vitejia și patima mîririi care îl conduce la un deznodămînt tragic. Mai mult decît convingător, actorul a cucerit adevăratele spectatori și a noastră. Vidra s-a bucurat de interpretarea Sodei Dandou, care a ocultat spectaculosul și gestul deschis, preferînd reținerea sentimentului și timbrarea lui în interior. Patima Vidrei izbucnește rar, zbucnirile fiind rezultatul unor acumulări intense. Actrița pune măsură și în aceste izbucniri așa încît oferă prilejul — conform viziunii regizorale — reflecției și a altor valori ale piesei aflate dincolo de axul principal al conflictului. În a doua distribuție, Doina Alexe-Popescu, fără capacitatea tonificării sentimentului în interior, pedalează pe gest, pe vocea cu tonuri acute, fiind — deși cu un plus de feminitate — mai puțin convingătoare.

Un cuplu bine sudat alcătuiesc Sică Stînescu (Vuipoi) și Igor Haucă (Răzeșul) ei reprezentînd, alături de Moș Tănase (interpretat de Doru Buzoa) poporul, cu spiritul lui de dreptate, cu dorul de libertate, cu vitejia și omnia, cu dragostea lui de țară. O ușoară notă de umor, completînd amărăciunea sau încrederea, vine foarte bine acestor personaje. Iuliu Popescu (Piotrowsky) și Dan Babulici (Minski) sînt, de asemenea, bine distribuiți și au un anume rafinament al interpretării prin care subliniază sentimentele perfide ale personajelor. Mai trebuie numădat de reținut contribuția excelentă a lui Mircea Gheorghiu care a parcurs, cu prestația-i scenică știută, partitura complicată a boierului Sbierea.

A doua zi după acest reușit spectacol, a fost prezentat un recital de poezie patriotică intitulat „Cîntare României”, regizat tot de Ion Olteanu și în care am apreciat, pe lîngă selecția inspirată a poeziilor (de la folclor pînă la cei mai mari poeți români), frumusețea mișcării scenice, ingeniozitatea eclerajului și echilibrul tonului. Dar, din păcate, actorii nu știu, toți să recite.

ȘTEFAN OPREA

Cartea de artă

UN UNICAT

Volumul de curînd apărut al lui N. Carandino: „De la „Electra” la „Dama cu cameleii” (Ed. Meridiane), reprezintă, în bibliografia noastră teatrală, atît ca punct de pornire, cît și ca structură, cadru de prezentare, stil, eficiență artistică — un unicat. Criticul de autoritate și traducerii scrupulos în regăsirea nuanțelor unui text străin în românește ne oferă acum, prin imaginile sale, scrisori către acțiunile imaginare, adevărate lecții de teatru, pe cît de bogate și subtile tot pe alît de originale. Prin importanța lor, aceste semidialoguri epistolare nu-și limitează semnificațiile la autorii și la rolurile discutate. Sînt mai degrabă cuceritoare disertații care nu au nimic uscat sau vetust, care nu stabilesc dogme sau preferințe exclusive și care, mai ales, deschizînd în fața virtualelor interprete un evantai larg de posibilități, le lasă acestora liberă nu opțiunea — pentru că de multe ori a opta înseamnă a alege un model, or, autorul insistă arătînd că a imita nu înseamnă și a crea — ci drumul spre ele însele. „După atîtea sute, aș zice mii de Fedre, sună îndemnul autorului către imaginara interpretă a rolului, să încerci să fii singura, definitiva, unica” (p. 31). Aceasta, după ce puțin mai înainte, scrisoarea către Electra se încheie cu cuvintele: „Nu le imita (pe marile actrițe care au fost — n.n.). Fii totuși mare cu ajutorul studiului. E mai sigur decît împotriva lui (p. 22).

Pornind de aici, de la afirmarea explicită dar mai ales implicită a valorii pe care o reprezintă cultura actualului teatru, N. Carandino desfășoară, în afara oricărui ostentații și a spiritului de sistem, punctele unui program sau, mai exact, ale unei profesii de credință. Aceasta apare fundamentată pe o erudiție evidentă, dar folosită fără perianterie, cu degajarea și siguranța unui gust format prin îndelungată experiență de cititor și de critic. Ideea cardinală pe care, direct, autorul o formulează numai în prefață („o cultură... trăiește din înțelegerea, din îmbogățirea legendelor fecunde”; „scriem pentru un teatru actual care să nu fie văduvit de teatrul de ieri; pentru a putea deveni teatrul de mîine”) respiră din fiecare rînd, din fiecare afirmație făcută în jurul unui personaj, indiferent care. E vorba de o convingere împărtășită și de noi pe toată întinderea, după care actual teatru nu se poate constitui valabil în afara cunoașterii sensurilor pe care istoria literară și istoria culturii le-au acumulat, pe rînd, asupra fiecărei creații dramatice. Nici o creație nouă nu e posibilă pe teren pustiu, fără a marca o continuitate, chiar și prin actul negării. Cultura literară, de care atîrnă la urma urmelor, aprecierea estetică și determinarea sensurilor unei piese rămîne indispensabilă creatorului, atît pentru eliminarea poncifelor, a cărărilor bătute, cît și pentru verificarea rezistenței unor eventuale îmbogățiri sau noi interpretări. Între cultura literară (exegeza literară a textelor și cultura spectacolului nu poate fi vorba de un raport de excludere, cea de-a doua sprijinindu-se în mai toate cazurile, pe cea dintîi. Regizorii de teatru, ca și actorii, nu-și pot întemeia lucrul numai pe datele temperamentale, pe intuiții sau speculații diluante. Electra, Fedra, Andromaca, Ofelia, Margareta din „Faust” sau Nora lui Ibsen nu pot fi improvizate. Ele există, chiar dacă-și modifică, din cînd în cînd alura, dacă îmbracă și alte dorințe, dacă adaugă motivații noi acțiunilor întreprinse. Chiar procesul unei totale răsturnări de sensuri (dar să fim sinceri: cît de des se ivește asemenea situații și cu oarecare șanse de a se menține în timp?) presupune apropierea a ceea ce era deja știut, alfel sensul noutății rămîne iluzoriu.

Sînt discutate în cartea lui N. Carandino doar unsprezece dintre celebrele eroine ale teatrului universal, cu toate că ar fi putut fi prezente și Euridice și Salomea și Ximena, Maria Stuart, Nastasia Filipovna sau altele din numărul celor citate de autor. Pentru reliefarea ideilor generale fertilizeze gîndirea teatrală nu mai era însă nevoie de dovezi în plus. Or, la-

tura aceasta, a sensurilor de ansamblu, implicînd viața personală asupra teatrului de astăzi și de todeauna, o consider mai importantă decît cea strict documentară, privind fiecare din rolurile luate în studiu, deși comentariul autorului este profund și fermecător în același timp, cu acea detașare puțin sceptică dar și cu suflul viu al pasiunii pentru adevărul uman și adevărul artei.

Folosirea erudiției literare, ca și darul de a evoca în linii caracteristice atmosfera de idei și de moravuri a fiecărei epoci din unghiul de vedere al omului de teatru de astăzi și pentru a răspunde unor cerințe de esență ale artei interpretative tot de astăzi sînt nu numai exemplare în acest volum, ci se constituie într-un atribut de unicitate. Nu am mai aflat nicăieri asemenea exegeze de text aplicate în mod deosebit actualului teatru și psihologiei corespunzătoare. Tot ce se spune despre un erou de tragedie e merit să se infiltreze în straturile de adîncime, în conștiința ipoteticului interpret, dar și în conduita exterioară. În fînută, vorbire, pauze, priviri, vestimentație etc., totul țintind către o ideală simbioză între personajul literar și imaginea lui scenică, văzută din perspectiva cea mai actuală, dar care refuză să ignore evoluția în timp a concepției despre un rol și despre o operă mereu deschisă. Într-un stil strălucitor dar fără a se dispensa de sobrietate, manifestînd adesea o nelăcomie stimulatorie față de actori, totuși cu o afectuoasă înțelegere, cu persiflarea micilor tare ale profesiei, cu o afectuoasă dojană de subtext, autorul oferă tot ce poate pretinde și tot ce poate fi util virtualelor interprete, de la critica textului la aprecierea multilaterală a cerințelor personajului și la istoria respectivului rol, apoi la analiza pe text a momentelor-cheie ale interpretării, chiar cu referiri tehnice la ceea ce trebuie evitat, la ceea ce trebuie cîștigat pe parcurs, sugerîndu-se de fiecare dată importanța adevărării mijloacelor la personalitatea actorului.

Ar trebui citate aici moștele ale variatelor modalități de a dialoga cu o interpretă virtuală, reflectînd de fapt cunoașterea adîncă, nu numai a psihologiei actorilor, ci și — în general — a mijloacelor prin care se poate sădi în suflete atașamentul pentru exemplele mărețe de umanitate alese din creația universală. Preferăm să-l trimitem pe cititor la text, în leitara interpretă a Medeei („Să joci Medeea?! Ți-ai pierdut mințile!”), sau filonul polemic care punctează cînd și cînd demonstrația, ca și ironia și paradoxurile nu odată prezentate.

Volumul lui N. Carandino, care merită o discuție aparte și din unghiul de vedere al specialistului în literaturile universale — datorită sintezelor actuale pe care le reunește privind unele piese și eroine îndeosebi din teatrul antic sau din creația lui Racine, Shakespeare (Ofelia), Ibsen — sugerează și demonstrează, în fond, ideea continuității motivelor tragice (în spiritul titlului, însă denădînd evident epoca lui Dumas-fiu) și pune în lumină valorile umaniste ale dramei și ale teatrului. Cînd e vorba de reflectarea mutațiilor unor realități, de la o epocă la alta cu totul îndepărtată (ex. între eroii lui Euripide și cei ai epocii lui Racine merite să influențeze și să cu acel „esprit de Versailles”) arta autorului de a stabili apropieri și deosebirii este rară prin distincția ei degajată. Aceeași degajare cu care prezintă și selectează într-o anumită direcție bibliografia — de fapt foarte importantă — a fiecărui rol. Este o mare satisfacție ce se comunică în felul acesta cititorului, printr-o carte pe cît de instructivă și pasionantă tot pe atît de accesibilă. N. Carandino arată astfel încă un lucru esențial: măsura în care dialogul între asu-zisul tradiționalism al criticului, în materie de teatru și inovatorismul altora, mai puțin informații dar mai grăbiți, poate, în dorința de a se afirma, se reduce de fapt, nu numai odată, la dialogul între cultura dublată de experiență acumulată și superficialitatea gălăgioasă.

N. BARBU

VICTOR MIHĂILESCU-CRAIU

(urmare din pag. 1)

la șevalet eu voi deveni inutil, căutând să dispar din cadru; dacă nu, va veni el spre mine, provocându-mă cu dirzenia-i blândă la discuție. Asta, ca să uite înfrângerea de dincolo.

— Victore, de unde ai căpătat foamea asta pentru culoare?

— Omul trebuie să creadă în ceva. Părinții mei de la Belcești credeau în pământ și se răsfațau în zilele de odihnă cu muzică. Eu cred în frumusețea pământului și în tot ce-i natural. La Belcești și la Podul Iloaiei am crescut într-un fel de cult al naturalului, al firescului. De aceea, nu pot picta „din cap”. Maestrii mei N. N. Tonitza, Ștefan Dimitrescu, Ion Cosmovici m-au educat tot pe linia asta de a urma natura. De la Tonitza și potrivit cu firea mea am mai preluat ceva: nu pictez ceea ce nu mă ademenește. Să știi că Iașul a avut la Belle-Arte profesori buni și că, datorită lor, echipa noastră a însemnat ceva în mișcarea plastică a Moldovei și chiar a țării. Un profesor ca Troteanu, de pildă, datorită căruia îi avem azi pe Eugen Boușcă și I. Petrovici, nu trebuie uitat. Fiecare meșter a avut meritele lui și toți ne-au transmis „foamea pentru culoare” cum o numești tu.

— Dar toamnele, Victore, de unde le-ai agonisit? Ești cel mai pasionat cîntăreț al lor.

— Din Eminescu. El m-a îndemnat să iubesc toamnele. El într-un fel și Topirceanu în altul. Mare pictor e toamna românească, noi sintem fleac pe lângă dînsa! Toamnele mele nu-s bacoviene, plumburii și plîngătoare, pentru că eu am rămas om al cîmpului. Orașul nu mi-a furat nimic. Nici iernile mele nu-s reci. La mine anotimpurile se nasc unul din celălalt ca în poezia lui Baconsky, din care am să-ți recit: „Frunză căzînd în fulgi s-a preschimbat: / O frumusețe a trecut în alta / Dealul din față pare un monument ciudat / Pe care mii de sculptori l-au frămîntat cu dalta. / Livezile de pruni și de caiși / Au adormit. Și neaua cînd coboară / Aduce-n visul lor muguri deschiși / Stoluri de păsări, flori de primăvară...”

Un dulap bușit de anotimpuri: toamne, ierni, primăveri și iar toamne, unele incendiate ca niște ruguri aprinse în păduri, altele prevestind iarna, dar toate respirînd o împăcare de bătrîn dispus să se autopersiflize.

— Îți place Baconsky?

— După Blaga. Și după el, Ion Horea. Toți sînt poeți ai pămîntului românesc. Ca și George Lesnea.

Pictorul așează cartoane pe lingă pereți apoi a-prinde, în fine, țigara morfosită. Un copac de la margine de pădure mai păstrează o zdreanță de frunziș galbenă, scuturată de vînt. Totuși e falnic, deși parcă strigă spre codrul cenușiu că vine iarna.

— Generozitate coloristică, asta trebuie să-ți minte, mă scutură de umăr Victor. Noi, cei din școala moldovenească prin asta cîștigăm. Baba, Alupi, Cămaruț, Boușcă, Agafiței, Hârtopeanu, ca și regretatul N. Popa și alții sînt în primul rînd colorști. Fiecare în felul lui. Tu știi cum a spus Luchian: „Noi, pictorii, privim cu ochii dar lucrăm cu sufletul”. Asta trebuie s-o preia generația lui Dan Hatmanu, Podoleanu, Constantin, Gavrilean, Ionescu și ceilalți adică tinerii care ne urmează: culoarea înaintea de toate. Eu fără culoare sîs ca peștele fără apă.

— Ai citit jurnalul lui Pallady în care zice că desenul e bărbatul și culoarea e femeia? Pallady crede că „desenul poate fi de sine stătător, în timp ce culoarea fără desen rămîne ceva nevertebrat... de licent”.

— Asta fiindcă Pallady a gîndit culoarea în raport de desen și a descoperit-o în atelier. Eu o fur din natură. Cézanne, pictorul meu francez preferat, are dreptate cînd zice: „Culoarea îți place sau nu-ți place, ea necontrolabilă. Forma există, e o probitate”. Noi sintem datori, făcînd pictură, s-o fixăm fiecare cum vede și, mai ales, cum simte.

V. MIHĂILESCU-CRAIU :

„Iarnă”

— Cu experiența acumulată, ce sfaturi ai da tinerilor la care te-ai referit mai înainte?

— La un artist incultura răzbate din operă ca negrul peste care pui un alb prost. Deci, cultură și muncă pentru șlefuirea profesională. Pallady pe care l-ai pomenit și care mie, ca om, nu mi-a plăcut fiindcă era gomos și distant, era grozav de ascuțit la minte. „Artistul care e mulțumit de ceea ce reușește, mi-a spus odată la București, s-a terminat cu el. Pictura e o întrebare pe care și-o pui mereu tu însuși și răspunsul e arta pe care o faci”.

— Cea ce spui e valabil pentru toate artele. Cred că secretul e să te consideri mereu într-un anumit fel debutant, adică să evoluezi o dată cu viața din jur.

— Și cu evoluția asta e o poveste. Eu rămîn la părerea că artistul trebuie să se grăbească încet, iar ca mijloace de exprimare, să rămînă mereu el. Eu dacă citesc o poezie de N. Țapomir o recunosc că-i a lui, indiferent ce spune, nu-l confund cu Florin Mihai Petrescu sau cu Radu Cârneli. De altfel noi parcă am mai discutat despre rubeđenția asta dintre arte și despre ce înseamnă artă adevărată la modul general. Căci nu există decît una singură, fie că-ți în mină scripca, pensula ori condeiul.

— Te gîndești la seara petrecută cu moș Ion Creangă?

— Cam așa ceva.

★

Sus, la capăt de Sărărie și la început de tirgușor o cameră cu geamurile către vilele Șorogariilor și cu vin nou, încă zburdalnic, aproape să nu-i prinzi gustul.

Ștefan Ciobotărașu se afla la Iași de cîteva zile. Filma. Îl juca pe Ion Creangă și se „documenta” prin Sărărie—Țicău. Ne-am întîlnit în atelierul lui Victor Mihăilescu, și de-acolo am pornit-o spre lărgime, Victor știind cîte ceva despre un vin abia sosit în tirgușor iar Valer Mitru susținînd că moș Ion și-a bocănit de multe ori bastonul noduros pe această Sărărie rămasă neschimbată.

Ca să nu iasă din „atmosfera”, Ciobotărașu se comporta ca un adevărat Creangă iar Victor îi ținea hangul, declarînd rituos: sîrac ca acu și ca de cînd sînt n-am fost niciodată”.

— Măi, tu nu-ți dai seama cît ești de bogat în har și-i bine că nu-ți dai seama, altfel și s-ar urca la cap, îl probozea moș Ion privind în lumină paharul și urmărind desenele pe care Victor le știa pe foile de bloc aduse sub braț. Își scosese sticlucă de tuș din buzunar și ne surprindea mutrele, ascultînd spovedania lui Fănică:

— N-aveți idee cu cîtă frică m-am apropiat de rolul lui Creangă, deși mă bucur că am avut noroc să-mi cadă mie în traistă. În materie de artă, să știți de la mine, contează și hazardul. Cîte roluri bune pentru mine nu colindă pe-aia și cîte de-ale altor confrăți nu le joc eu? Cîți pictori inferiori lui Victor n-au glorie și altele pentru că au prins o șansă a lansării, pe cînd el stă retras în căsuța din Sărărie, așa de retras încît nici ieșenii nu mai știu de dînsul? Un mucalit vorbea cu canarul meu cam așa: „măi cîntăreț păgubos din insulele Canare, cine știe pe unde i-or fi strălucind ochii nevetei tale și tu stai colea în colivie și cînti de dorul ei!”.

★

— Mare suflet a fost și Ciobotărașu. Și mare artist. Picta, scria poezii, juca teatru și avea darul să te ajute fără a te obliga. Ți-aduci aminte că mi-a scris cîteva strofe despre artă? Pentru el arta era focul nesîns care topește totul.

Vorbînd, a trecut în atelier reluîndu-și dansul în jurul gladiolelor. Între timp, lumina devenise mai plină. Le-a mai schimbat poziția, s-a retras și, deodată, l-am auzit fredonînd ceva. Utase durerea de șale de care îmi vorbea mai înainte. M-am ițit puțin. Apucase paleta, stătea cu pensula în aer gata de luptă. Desena cu ea în golul odăii. Și deodată s-a proptit în fața șevaletului. Nu se mai auzea decît oftatul reținut al pensulei pe asprimea cartonului.

M-am prelinș afară pocnind ușor încuietoarea. Cred că dacă aș fi tras cu pistolul, tot nu m-ar fi auzit. „Arta e o lungă suferință” — a spus-o tot Pallady.

Sînt sigur însă că în clipa aceea Victor Mihăilescu-Craiu era fericit.

UNDE EȘTI, CĂLIN ALUPI?

Dănuiesc primii fulgi ai anului și cineva îmi arată o duzină de reproduceri în culori după cartoanele și pinzele lui Călin Alupi. Cad primele scame înghețate pe frunzele verzi galbene ale gorunilor din Bucium și peste campanila lui zonu Mihai și cineva îmi spune că în țară nu ne-au mai rămas decît aceste frumoase hirtii de fotograf dintr-o comoară care a luat căile lumii, fără să știm încotro, fără să știm cîine.

Vă mai amintiți, stimați prieteni, de Călin Alupi?

A stat un timp între noi și nu am avut răbdare să ne uităm la pinzele lui, nu am avut răbdare să-i ascultăm tăcerile de om mare și bun. Acum, Dumnezeu știe pe unde umblă. Poate pe potecile de aromă ale Văratecului sau ale Neamțului, pe sub fulgii bălani și pe sub cetină rece, sau poate prin Apusenii. Călin Alupi nu a obosit, așa cum ați crezut. N-am știut a-l asculta și omul s-o fi supărat, nu s-o fi supărat, că nu prea vorbea, dar a plecat și nu s-a mai întors sub zidurile Goliei.

Am crezut că a fugit și de pictură, dar iată, cineva îmi arată că omul plecat dintre noi a ferecat și desferecat, între timp, o comoară. Vă mai amintiți pe pinzele și de cartoanele lui, cit timp a stat între noi? Erau triste și închise, iar noi am crezut că lui Călin Alupi i-a secat izvorul înzestrărilor.

Nu, stimați prieteni, Călin Alupi a furiat de atunci cele mai frumoase picturi din viața lui.

Cineva îmi arată reproducerea foarte bune după ele, dar reproduceri, iar peste goruni și peste campanila de la Copou cad primii fulgi.

Ce-ai făcut, meștere Călin?

Care sfințic te-a pus să-ți împrăștii comoara în cele patru vînturi iar nouă să ne lași aici dulci dureroasele hirtii de fotograf?

Arată-te, Călin Alupi, și vino după Ignat cu o sanie de cartoane și pinze, să uităm că ne-ai lăsat fără acea comoară, să uiiți și dumneata că n-am avut răbdare să te ascultăm.

VAL GHEORGHIU

confruntări muzicale

MOMENTE ENESCIENE SEMNIFICATIVE

S-au împlinit 90 de ani de la nașterea celui mai mare muzician român: George Enescu. Evenimentul se pare că nu a trecut neobservat nici dincolo de hotare, iar ceea ce merită a fi subliniat în chip deosebit este strădania comună a muzicienilor străini de a contribui la relevarea personalității creatorului nostru.

Din îndepărtata Ghana ne-au sosit, pe calea undelor postului de radio Accra, ecourile Simfoniei nr. 3 în DO major și ale poemului simfonic Vox Maris, Medalionul muzical transmis de „vocea Africii” în primăvara anului cînd se împlineau nouă decenii de la nașterea lui Enescu a însemnat de fapt o majoră și multilaterală prezentare a muzicianului român, cele două lucrări simfonice punctînd momente semnificative din creația autorului Rapsodiilor și întregind imaginea textului — poate surprinzătoare — pentru auditorii „continentului negru”.

Săptămînile trecute, expediția speologică românească ce se îndrepta spre Palma de Majorca trimitea — prin intermediul dr. Traian Orghidan — afișe de concert ale Asociației „Amis d'Enesco”, de cîrind fondată la Paris. Pianistul și colaboratorul devotat al maestrului nostru, Nicolae Caravia, a reușit să asigure un program de înaltă ținută artistică concertului de debut al noii organizații, anunțînd încheierea primului ciclu de manifestări enesciene cu recitalul violonistului Yehudi Menuhin. „E o mare emoție de a mă afla aci, în sala Gaveau — a declarat emoționat la rampă discipolul american două interpretarea Sonatei nr. 3 pentru pian și vioară — unde l-am văzut și ascultat pentru prima dată pe Enescu, unde, mai tîrziu, am cîntat împreună de atîtea ori. E o mare emoție de a mă găsi printre amicii lui Enescu, mai mult ca oricînd, pentru că abia după moartea lui a început să fie cu adevărat cunoscut și apreciat. Re-trăiesc întîlnirea cu el, compozitorul, interpretul, profesorul și omul, și găsesc în muzica lui ceea ce există dincolo de noi, simbolul visurilor noastre, al naturii pe care o iubea atît de mult. L-am cunoscut și, în țara lui, am admirat natura și podorul care l-au inspirat. Am ascultat la Sinaia, pentru prima oară, muzica folclorică pe care el a tălmăcit-o genial. Arborele lui Enescu — a încheiat interpretul Sonatei în „caracter popular românesc” — își dezvăluie rădăcinile tot mai adînci”. Să recunoaștem că inițiativa artistică a cercului Amis d'Enesco depășește cadrul unui simplu omagiu, a unei reuniuni intime, colegiale!

Tot din capitala Franței re-a sosit știrea că Societatea autorilor dramatici, compozitorilor și editorilor de muzică (SACEM) a fondat și a acordat recent premiile Enescu: unul de compoziție, altul de vioară. Cei doi cîștigători (Paul Méfano și Pierre Amonyal) sînt discipolii lui Messiaen, Milhaud și, respectiv, Heifetz. Există, așadar, garanțiile „minimale” că acordarea premiilor George Enescu nu a însemnat un act formal, ci o recompensă prestigioasă.

Sînt decernări unor premii purtînd numele maestrului nostru peste hotare, (ne-a surprins în primul moment), ne-a umplut inima de mîndrie, dar ne-a creat și o nostalgie. Astăzi, muzicienii români nu dispun de un asemenea premiu (Academia română a renunțat, iar Uniunea Compozitorilor continuă să acorde anual distincții anonime, egalizatoare). Vreme de decenii, premiul George Enescu a

fost unica distincție românească ce a răsplătit munca creatorilor noștri. Oare nu s-ar putea ca Uniunea Compozitorilor să reînființeze și chiar să impună „marele premiu” anual George Enescu?

Cel mai important moment artistic enescian din ultima vreme rămîne fără îndoială premiera operelor Oedip la Saarbrücken. După Franța și Belgia, capodopera lui Enescu a văzut — pentru înția oară — luminile rampei în patria lui Beethoven. Am avut prilejul să cunoaștem direct de la regizorul Jean Rinzescu, directorul de scenă al primei versiuni germane, impresiile asupra cîntăreților, instrumentiștilor, orchestrei și publicului. Muzica lui Enescu a derutat la început interpretul prin noutatea și dificultatea limbajului muzical, apoi — treptat, treptat, — a cucerit inimile tuturor. „Trebuie să spunem că actuala premieră, prin concizia partiturii, prin ingeniozitatea punerii în scenă și prin marele talent al scenografului (Roland Laub de la Opera Română — n.n.) a dat o nouă strălucire operelor, reliefaîndu-i amplul suflu dramatic care unește scena cu sala într-un unlc și puternic sentiment de intensă trăire artistică”, a declarat muzicologul dr. Johann von Ritterberg, martor și al spectacolului enescian de la Paris (1936).

Nu ne poate scăpa amănuntul că opera Oedip se cîntă astfel în a doua limbă de circulație universală, ceea ce desigur va contribui substanțial la lărgirea ariei de răspîndire a moștenirii sale creatoare, la conturarea mai precisă a imaginii compozitorului Enescu. Și ce toate ca pînă în septembrie 1973 va mai „curge multă apă pe Dimbovița”, totuși poate că impresarul ARIA ar fi bine de pe acum să-l „contracteze” pentru viitorul festival internațional George Enescu pe baritonul Sigmund Niernsgern (cîntă la fel de bine și în limba franceză), creatorul lui Oedip la Saarbrücken. Astfel, Opera română — nu prea dărnica cu lucrarea lui Enescu în repertoriul stagiunii expirate — va scurta așteptarea întîlnirii noastre cu interpretul german, inaugurînd astfel cariera internațională a lui Oedip la București.

În sfîrșit, ultimul număr al revistei Aurora publică — în cadrul a două substanțiale articole semnate de muzicologii sovietici Ivan Martinov și Rufina Leites — o serie de documente inedite despre Enescu, păstrate în Muzeul de cultură muzicală M. I. Glinka și a Filarmonicii de Stat din Moscova. „Concertele date de Enescu la Moscova — remarcă Ivan Martinov — au fost o adevărată sărbătoare a artei”.

Această atmosferă de primăvară muzicală enesciană departe de patria maestrului, anunță parcă an de an recunoașterea mondială a celui care a dăruit omenirii o fărîmă din sufletul bogat al poporului român. Sînt momente artistice de semnificație majoră pe drumul dificil, dar sigur, al impunerii unei personalități renaștentiste a veacului XX.

VIOREL COSMA

De-atunci inchin cadentei...

Mi-am pus urechea pe pământul mut
S-aud vîind seismele tăcerii.

Mi-am cufundat ușor obrazul-n lut
Să simt mireasma și căldura serii.

Imaginile-abstracte au purces
Să-și coloreze singele-ntră pagini.

De-atunci inchin cadentei, tot mai des,
Materia ce picură-n imagini.

Cariatida

Eu n-am văzut miracolul Elladei,
Dar, fără da tribut metempsiozei,
De mii de ori, cu Fidiuș altăuri,
În umbra Parthenonului făptura
Mi-am răcorit-o, îmbătut de-azururi,
Smulgîndu-mă din dor, subțindu-mi
Avîntu-n ionic, iar Erechteinul
Schimbîndu-mi inima-n cariatidă
Pentru-a susține arhitrava-nregii
Ellade -ntr-o supremă armonie...
O, inima-n acord cu-nțelepciunea
Reverberîndu-și clipa-n veșnicie!

Virsta mea de calendar

Nu-i nici șarpe, nici coșmar,
Virsta mea de calendar.

Dar, ca umbră, ce n-aș da
Să mi-o pierd pe undeva,

Să nu-mi port în trup decît
Virsta visului și-atît.

Aș pluti cu ea-n aval
Către vremea de coral;

Sau prin spații și eter,
În amonte, către cer

Unde nu-i ceasornic
Nici virstă de calendar.

Sunt efemerul

Sunt efemerul și tot eu alesu-s.
Perfidul timp, camașă a lui Nessus,
Mă strînge și mă arde. Deaceea
Vreau să-mi împlin, umilă, odiseea
În țesătura clipelor, vibrante
Cu grohotișuri aspre — dulci versante,
Întregul univers să se despice
În două, pin- la simburul propice.
Pătruns în el cu jertfa cărnii mele
Vreau să renasc în pulberea de stele,
Acolo unde-i altă vreme cerul
Și-o altă-nringătură efemerul.

V. MIHAILESCU-CRAIU :

„Pădure”

O constatare se impune de la bun început: *Sadoveanu crează personajii comice, dar comice numai sub un anumit aspect*, distanțarea autorului de protagoniștii săi nefiind, de obicei, o formă de desolidarizare, ci manifestarea, mai degrabă, a unei înțelegeri față de niște slăbiciuni care țin, într-o măsură mai mare sau mai mică, de însăși condiția umană. Și care merge de la lăcomia pentru bunurile pămîntului, în diversele, multiplele ei forme de manifestare, și de la abdicarea de la cerințele rațiunii în fața asalturilor Erosului — pînă la prostie. Rîsul său de înțelept *infirmă fără să condamne* neapărat slăbiciunea omenească. Nu e risul sarcastic al unui cenzor intransigent, ci zîmbetul tolerant al unui pedagog luminat care, deși nu înțelege să se sustragă îndatoririlor ce-i revin, manifestă un anumit scepticism, tocmai fiindcă este edificat asupra naturii umane, asupra slăbiciunilor legate fatalmente de constituția noastră contradictorie în genere sau de psihologia unei anumite vîrste omenești, ori, în fine, de „păcate” care, oricît ar evolua umanitatea, nu vor putea fi nicicînd complet lichidate. (Sub acest aspect, se poate vorbi, într-adevăr, de un anumit conservatorism al lui Sadoveanu, dar e un conservatorism generat de luciditate, de refuzul iluziilor că- rora adesea sîntem dispuși să ne lăsăm pradă).

Noi ridem pe Mehmet Caraimam, cînd, obstinat, acesta refuză să părăsească închisoarea. Și în alte împrejurări ridem de el. Nu e mai puțin adevărat, însă, că personajul acesta de care ridem, ne stîrnește și admirația și dragostea. Ridem de limbuția și de gesticulația lui Levi Tof, care ne cîștigă totuși adevărată încredere prin perspicacitatea, logica, mobilitatea și profunzimea inteligenței sale, prin umanitatea și onestitatea sa. Ridem de semeția comisului Ionită, de fudulia atîtor răzeși sau de avariția și încăpățînarea lor, dar curajul, perseverența și hărnicia lor ne cucerește. Ionuț Jder apare la rîndu-i, nu odată, în cursul lungii sale ucenicii, într-o postură ridicolă; personajul ne farmecă totuși și de sub vraja-i nu ne eliberăm nici chiar rîzînd. Și naivitatea lui Bogdănuș Sorocanu, aerele pe care și le dă, ne pot, oare, o clipă măcar face să uităm, puritatea sa sufletească? Prostia fraților Căiiman nu e, desigur, lucru de cinste, dar nu e oare această infirmitate compensată într-un fel de alt soi de virtuți? Și, în definitiv, îi putem învinui pe ei de această sărăcie într-ale duhului, sau o putem măcar înălțura sancționînd-o? Și tocmai fiindcă n-o putem nici condamna și tocmai fiindcă n-o putem nici împutîna, în zîmbetul discret, ca și imperceptibil, schițat de autor cînd o contemplă manifestîndu-se la un individ sau altul, se insinuiază și o anume, vagă tristețe. O tristețe în care intră compasiunea pentru victimele acestui curus și care, mai mult decît atît, devine expresia însăși a unei suferințe iscate de condiția noastră în genere. *Umorul sadovenian*, în care o anume tristețe intră ca element component, devine, astfel, *reflexul unei atitudini existențiale*. O atitudine existențială ce ține de o filosofie profundă pe care, direct sau indirect, i-au negat-o cei care l-au prezentat ca un apologet al primitivismului și instinctualității.

O atitudine care vorbește totodată despre Sadoveanu ca despre un *excelent psiholog* înțelegînd nu numai complicata dialectică a sentimentelor omenești ci, mai mult *alcătuirea contradictorie a fiecăruia dintre noi*.

Oamenii rid (v. Nicoară Potcoavă) de slăbiciunea femeilor pentru vorba lor lungă și îmbelșugată, slăbiciune pe care n-au putut-o domina nici măcar într-o împrejurare în care tăcerea se impunea cu necesitate. „*Dar de ce vă hli-ziți, mă rog?, a țîpat cu mirare căpităneasa*. Inutil, so-coate asistența, să-i dea un răspuns, căci interpreta tot n-ar fi realizat cauza care a declanșat rîsul, iar replica celui interpelat n-ar fi făcut decît să sporească veselia, constituînd un nou și fericit prilej pentru manifestarea nestîngherită a „*vicjului*” amintit. Ridiculele ele sînt astfel, tocmai fiindcă se ignoră, n-au conștiința situației, să-i spunem exagerînd, penibile în care se află.

Aceeași e natura risului sadovenian, aceeași sursa lui; numai expresia pe care o ia e alta: risul său nu se rostogolește în cascadă: îl ferește, astfel, să se plaseze el însuși într-o situație vag ridicolă; autorul schițează doar un zîmbet, ca și imperceptibil. Un zîmbet vorbind despre o incontestabilă superioritate; dar o superioritate care nu zdrobește, nu anulează personajul care-l provoacă.

Eidificator, exemplul la care ne-am referit nu epuizează, însă, sub toate aspectele caracteristicile umorului sadovenian. Printre altele, și fiindcă, în situația dată, protagoniștii sînt împărțiți în două tabere bine delimitate: cei care, datorită slăbiciunii lor, provoacă, risul; și cei care constatănd această slăbiciune rid. Sînt, însă, împrejurări, cînd *aceiași personaj e pus și în situația de a ride de semenul său și de a-l face pe acesta să ridă de el*, slăbiciunea, alta, a fiecăruia fiind sesizată de un spectator, care e în același timp și actor involuntar. Muntenii români, lucrătorii forestieri italieni rid în sinea lor (altfel de ris, deci, nu zgomot, interior, mai apropiat de cel al scriitorului) de circumarul Leibuca Leizer (*Bulboana lui Vălinaș*), deși acesta e „*un om serios și cărturar*”, dedîndu-se cu voluptate unor subtile dispute, stringător și dominat de o puternică răspundere. Rîu de Leibuca Leizer, pentru că, în pofida virtuților sale incontestabile, nu e capabil să se bucure de viață, nu apreciază cum se cuvine nici cîntecul, nici rîsetele, nu știe prețui un pahar de vin și nici dragostea. Rid de el, pentru că lui nu-i spun nimic nici melodia tălăngilor de la gîtul vitelor mari, albe, nici „*umbra codrului*”, nici „*arcurile mișcătoare ale izvoarelor*”. La rîndu-i, însă, circumarul are același ris, manifestă același ușor dispreț pentru niște oameni dedați cu totul zădărniciilor, care „*se zbat fugînd spre moarte și nu lasă nimic urmașilor*. Ei rid și cîntă — și nu cunosc acea aspră datorie de a sta-tornici puterea unei familii, ca Abraham patriarhul, de a o întări în viitor, prin răbdările, suferințele și lipsurile prezentului...”. Din perspective deosebite, fiecare descoperă la celălalt, o slăbiciune reală, de care se distanțează rîzînd. Fiecare e, în același timp, judecător și „*inculpat*” într-un proces ca și gratuit, în sensul că juriul nu-și propune să condamne de fapt nici o vină. Și fiecare e pe deplin îndreptățit să judece și să fie judecat, nu fiindcă ideea de dreptate ar fi atît de relativă încît s-ar mula după psihologia fiecărui individ. Nu, ci fiindcă toți exprimă un adevăr, dar un *adevăr parțial*; nimeni dintre ei nu e în stare de o viziune globală; nimeni dintre ei nu poate realiza *adevărul integral*.

Considerate din perspectiva absolutului, slăbiciunile omenești sînt condamnabile — însă ele *adaugă un anume*

farmec eroilor respectivi, transformîndu-se uneori, printr-un subtil și ca și imperceptibil proces, în contrariul lor. Cîndoarea lui Mehmet Caraimam e, desigur, o slăbiciune: ca și înclinația sa de a se da în spectacol; ca și dragostea sa tîrzie dar acaparatoare pentru o tîră de femeie. Dar eliberîndu-l de aceste slăbiciuni și păstrînd toate virtuțile, eroul ne-ar putea impune un anume rece, distant respect, dar nu ne-ar cuceri sufletește. Un Levi Tof cu gesturi cumpătate și vorba avară ne-ar deceptiona.

Rîzînd de semen și oferîndu-l inconștient semenului un spectacol amuzant, fiecare dintre noi o face dintr-o altă perspectivă care e, însă, totdeauna, fatalmente limitată, unilaterală. Nu același e cazul scriitorului Sadoveanu care își poate permite să zîmbească îngăduitor de toți, tocmai pentru că, *inițiat*, se află în posesia logităților care ne guvernează firea, *posedă o perspectivă globală, stăpînește nu o parte a adevărului ci întreg Adevărul*, așa încît poate privi

UMORUL LUI SADOVEANU (II)

lumea toată, cu zbciumul ei, de la o înălțime nouă, inaccesibilă, a *Eternității*, ca pe un spectacol mereu același și altul de fiecare dată. Scriitorul ne privește parcă pe toți (fiindcă toți avem slăbiciunile noastre, și fiindcă nu odată ceea ce considerăm a fi tîria noastră e tocmai o slăbiciune) precum prea bunul și înțeleptul părinte Natanail pe lacomul de dulce ucenic al său întru monahie, Paramon. Cu o anume simpatie. Dar o simpatie pe care o acordă și jucăușului, inteligentului și curajoșului cătel Tubichi. Și ne ceartă precum părintele Natanail pe junele Paramon ori pe zburdalnicul său cătel. Poate chiar cu o și mai mare blîndețe, de vreme ce, nici în glumă, nu-și permite să ne amenințe, asemenea călugărului pe protejații săi, cuvîntătorii sau nu, cu caznele înfricoșătoare ale iadului.

Ridicoli sînt cei pentru care necesitatea rămîne necunoscută sau care vor s-o înălțure în loc să se adapteze ei. Oamenii devin ridicoli fiindcă adesea iau aparența drept esență, fenomenul drept numen, pentru că facem mereu grave confuzii care se răzbușă cumplit. Ca un inițiat asupra firii umane Sadoveanu nu e în stare de astfel de erori și poate depista zîmbînd greșelile noastre indiferent de natura lor.

În june robii Erosului se privește pe sine ca un erou; se crede, dacă nu chiar centrul universului, un ins de excepție pentru care legile n-ar exista. Scriitorul, însă, îl reduce la adevăratele sale proporții: tînrul, convins că-și decide destinul conform vrerii sale, nu e decît jucăria unui instinct, un instrument pentru împlinirea unei legîtăți pe care o ignoră, iar cînd o cunoaște, se străduiește să se gestioneze că n-ar avea nici o putere asupra-i. Nu mai pu-țin ridicol apare, din această perspectivă, bătrînul care nu se concepe decît așa cum s-a știut, care nu poate recunoaște că forțele i-au slăbit, care nu admite că legile biologice, urmîndu-și cursul, acționează și asupra-i. (Bătrînul comis Jder e dintre aceștia; și conul Gheorghiu Vrînceanu). Sau femeia, care, ajunsă la o anumită vîrstă, cînd i se cere cumințenie, se vrea, în continuare, frumoasă și cuceritoare, și depune zădarnice eforturi ca să pară tînră, amăgîndu-se pe sine fără a-i putea înșela pe alții. Sau avarul care, victima a unei alt fel de iluzii, strînge aurul sacrificînd, pentru aceasta, bucuriile în lipsa cărora viața își pierde orice sens. Ori eruditul, naiv și el, de vreme ce-și închipuie că soarta omenirii înseși depinde de stabilirea exactă a datei cînd s-a petrecut un eveniment; ori răzvrătitul, sortit pieirei inevitabile, fiindcă vrea să opună o lege a sa — abstractă, falsă — legii adevărate a vieții.

Nu numai ridicoli apărem, de la astronomica depărtare de la care ne privește atuurul, ci și, tocmai de aceea în ciuda slăbiciunilor noastre de o mare diversitate, *mult mai apropiați* decît am fi putut-o vreodată bănui. Căci, în definitiv, nu poate fi vorba de o deosebire esențială între lăcomia unui călugăr rotofei și rumân și lăcomia unor erudiți încurcați în hățușul propriilor lor ipoteze emise pentru a afla niște lucruri care nu prezintă în sine nici un interes (mă refer la admirabilele pagini încheind „*Divanul persian*”, unde Sadoveanu parodiază nu limbajul ci gîndirea eruditului steril). Dar vanitatea atîtor boieri populînd operele lui Sadoveanu și petrecerile monstruoase pe care ei le organizează: dar semeția atîtor răzeși cărora scriitorul le-a dat viață, ori dorința de a epata a tinerilor, sau prețului greu acordat de femei veșmintelor și podoabelor și sulimanelor, plăcerea, ca și gratuită, cu care se dedau birfeji — dar toate aceste „păcate” ce a'ta sînt decît niște jocuri, decît tot un mod de a ne copilări și încă la modul grav? Și domnu Toader Ciolan (*Cocostîrcul albastru*), se joacă atunci cînd pune întrebări privind probleme fundamentale (există sau nu Dumnezeu? E ori nu pămîntul rotund?), nu ca să afle adevărul, ci ca să se arate preocupat numai de probleme pe care le consideră de mult rezolvate și care nici nu prea îl interesează, să afle, poate, nu un nou temei vechilor sale convingeri eronate, ci doar confirmarea lor formală. Un joc, un mod de a ne amăgi, că am putea înfrînge un destin implacabil sînt și tentativele disperate de a supraviețui. Căci știut e doar că nu numai oamenii, ființe subrede, ci munții înșiși sînt supuși unui inexorabil proces de eroziune, că înșeși mările seacă, că locul vechilor codrii îl iau cîmpiile iar vremea transformă cîmpiile în pustii. *Sursa umorului sadovenian aici o aflăm: în contrastul dintre lege și falsă ei înțelegere*. Autorul cunoaște legea, eroii săi o ignoră sau încercă să și-o apropie la un mod care-i îndepărtează de ea. Copii mari cu toții, ignoranți cu toții și cu toții naivi nu putem — considerăm scriitorul — fi condamnați pentru defectele noastre, fiindcă sancțiunea se aplică celor conștienți numai, responsabili, deci, de vina ce li se impută.

Severitatea exagerată față de niște ființe atît de neajutorate nu-și poate afla o motivare; nu poate isca un sentiment de nesatisfacție echivalînd cu desolidarizarea totală.

Intellectualizarea scriitorului, pe care o constata Tudor Vianu, *un mod nu numai de a se distanța de eroii săi, ci și de a se apropia de ei*. Explicația o aflăm în CARACTERUL INTELECTUALITĂȚII lui Sadoveanu care e în afara obișnuitului, *maximă, integrală*, ca a unui *inițiat* ce e. Și care îl determină să țină seama, cînd își consideră eroii, de *dialectica absolutului și relativului*, să nu exagereze, deci, nici virtuțile, nici neîmplinirile lor. Să fie spirit pur și, totodată, uman. De aceea vorbim despre autorul nastrăfînești cărți *Ostrovlul lupilor* nu numai ca despre un mare umorist, ci ca despre un umorist de o factură cu totul aparte, singular, nepereche între toți umoriștii lumii.

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ

Gh. Asachi

IASI

BIBLIOTECA

Biblioteca municipală din Iași împlineste o jumătate de veac de existență. Intrucât cărțile au o viață lungă, desigur că 5 decenii n-ar părea o vîrstă edificatoare, dacă n-am cunoaște evoluția uimitoare a acestei unități. Faptul că a pornit de la stadiu foarte modest și a ajuns ceea ce este astăzi, adică o instituție posedînd peste 170 000 de volume, dintre care 30 000 de valoare bibliofilă, 2 200 discuri românești și străine, calorose colecții de publicații vechi și toate periodicele românești la zi, o colecție completă de etnografie și publicații I.D.T. etc. — ar fi un aspect. Un altul îl constituie frecvența celor care apelează la serviciile acestei biblioteci aflată în plin centrul unui oraș cultural și, prin tradiție, universitar. De altfel Iașul are și o prestigioasă tradiție în această materie. Nu trebuie să uităm că la Biblioteca Universitară a fost un bibliotecar ce se numea Mihai Eminescu, succesor al lui B. P. Hașdeu și că această bibliotecă a Universității este instalată astăzi într-un palat unic în țară.

Totuși, Biblioteca municipală „Gh. Asachi” din Palatul Culturii și filialele ei din diferite cartiere ale Iașului este atît de căutată și de utilă încît numără anual circa 30 000 de cititori, media volumelor consultate fiind de 25 pe om.

Dar dincolo de cifre și statistici, ceea ce atrage este, cred, atmosfera propice studiului și ambianța creată în sălile atît de bine dotate. O bibliotecă ca aceasta e un loc de popas îmbietor, atît în ce privește cadrul elegant, sistematizarea serviciilor ei și amabilitatea celor ce o deservesc.

Oriunde te oprești, fie în sala de lectură a periodicelor, fie în sălile de acces la raft, fie în secțiile de împrumut, te întîmpină un serviciu ireproșabil, rapid și civilizat. Nu e de mirare că oricine intră în elegantul templu al cărții se simte la el acasă. Pe sălile înfrumusețate cu opere de artă, te întîmpină de obicei o expoziție plastică, panouri cu marcarea bibliofilă a evenimentului cultural la zi (comemorarea Bacovia, Sadoveanu, Lovinescu etc.) și în general o atmosferă agreabilă și seducătoare.

Cred că acesta e primul merit al conducătorilor acestei instituții: au transformat un depozit de cărți într-o instituție activă de cultură, integrată total în viața spirituală a Iașului. Incepînd cu cei mici care pășesc repede, în vîrfuri pe covoare cu sacoșele de cărți spre secția lor (împrumut și lectură la raft) și terminînd cu pensionarii ce n-au motiv de grabă, toți vin cu drag și cu plăcere, nerăbdători la întîlnirea cu cartea.

Aici au loc șezători literare, întîlniri cu scriitorii care-și lansează cărțile, audiții muzicale însoțite de prezentări; aici se formează o echipă de cercetători în materie bibliofilă, serviciul de informare realizînd o serie de fișiere bibliografice deosebit de utile și care pot servi la întocmirea de bibliografii: aici se desfășoară și o activitate editorială care a dat la iveală numeroase lucrări întocmite de prof. C. Gîlea, Liviu Moscovici, I. Kara și colegii lor; aici se cultivă pasiunea pentru cartea veche și pentru raritatea bibliofilă, lucrări păstrate în condiții speciale. Iată, răsfoiesc car-

tea lui Phil Avril „Călătorii prin Europa și Asia” (Utrecht — 1694) în care autorul notează: „Moldova este una din cele mai frumoase și mai plăcute priveliști din Europa” și ne dă reținile despre Iași, Cîmpulung și despre primirea lui de către domnitorul Const. Cantemir; alături stă „Invățătorul copiilor”, carte de etică de C. Grigorescu, Ion Creangă și V. Receanu (1871); apoi Album de familie în limba latină (1590—1600), ediții de lux franceze, cărți japoneze imprimate pe mătase și cite altele, pe care directorul C. Gîlea le scoate din tainită, mîngîindu-le cu degete de îndrăgostit.

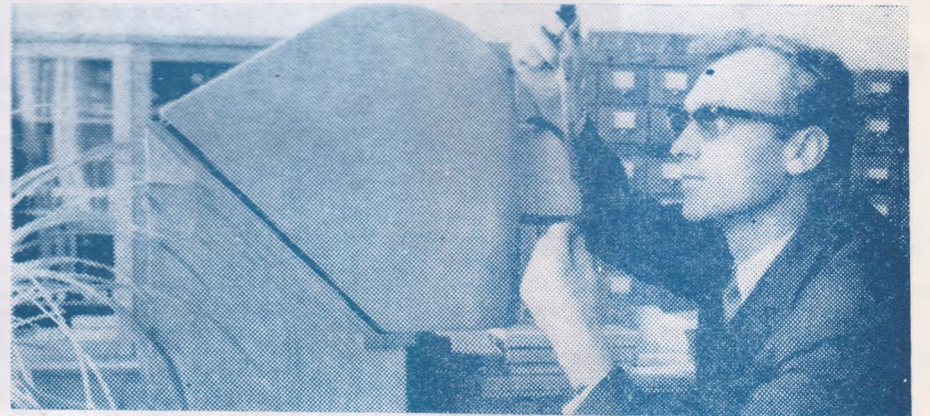
Biblioteca municipală Gh. Asachi e încă tînără la această sărbătorire; o vîrstă bărbătească de împlinire. Experiența care are au șlefuit-o însă an de an, preluînd pasiuni ce vin de la Asachi și de la Dosoftei cărțurarii, au impus-o ea pe o instituție mereu fruntașă pe țară și la nivelul Iașului cultural al celor 40 000 de studenți și cine mai știe cite mii de elevi; al Iașului cu zeci de mij de muncitori din uzine, lacomi de cultură și de ridicare profesională; al acestei cetăți în care umbrele marilor noștri cărturari, scriitorii și artiștii din trecut veghează urcușul fără oprire al generațiilor.

Putem afirma că Iașul are două biblioteci ce-i fac cinste, ambele Biblioteci în adevăratul și complexul înțeles al cuvîntului, deci scrise cu majuscule și care își întregesc atît de perfect activitatea.

A. L.

Consultînd fișierul la „Secția împrumut pentru adulți”

Mijloace moderne pentru citirea microfilmelor

Discuție pentru cartea preferată la „Secția de împrumut pentru copii”

Linște! Sîntem în sala de lectură

Alegînd cartea dorită la raftul liber

PRESA DE SPECIALITATE DESPRE LUCRARILE EDITATE DE BIBLIOTECA

Avem de-a face deci cu o bibliografie de recomandare (20 de ani de literatură nouă. Iași, 1964) care răspunde cu promptitudine cerințelor unei anumite categorii de cititori. Din acest punct de vedere, utilitatea ei este netăgăduită și inițiativa bibliotecii ieșene nu poate fi decît laudabilă.” (Căluza bibliotecarului, nr. 11/1964, p. 696).

„Prin structura ei (bibliografia dezvoltarea agriculturii) se adresează cercetătorilor din institutele științifice, inginerilor agronomi cit și tuturor acelor care se interesează de dezvoltarea sectorului agricol. Pentru biblioteci,

bibliografia vine să îmbogățească fondul de referință cu un instrument util de informare.”

(Revista bibliotecilor, nr. 4/1967 p. 236).

„Ghidul / Monumentelor din Municipiul și județul Iași / editat de biblioteca municipală din Iași arată cît de multe domenii realment interesante rămîn deschise activității bibliografice, ce forme diverse poate îmbrăca bibliografia locală. Constituie în același timp o invitație pentru dezvoltarea acestui tip de bibliografie funcțională, atît de necesară pentru toate bibliotecile

publice importante din țara noastră...” (Revista bibliotecilor nr. 2/1969, p. 113).

„Restabilind drepturile bibliografiei de recomandare în cadrul activității bibliografice a bibliotecii publice, Biblioteca municipală „Gh. Asachi” a avut... o inițiativă laudabilă. Noua colecție de bibliografii de recomandare (100 de cărți despre...) apare astfel ca o formă potrivită scopului și sarcinilor genului respectiv, ca și activității de informare și propagandă a cărții din biblioteca publică.” (Revista bibliotecilor nr. 11—12/1970, p. 740).

Din cartea de impresii

OASPEȚI DE PESTE HOTARE DESPRE BIBLIOTECA

1964 Sîntem recunoscători [...] pentru că ni s-a arătat admirabila organizare a bibliotecii și a fondului ei de cărți.

WILLIAM BEATTIE
L. G. HEYWOOD
(Biblioteca națională a Scoției)

1967 Plecăm mulțumiți din această bibliotecă, a cărei activitate excepțională și muncă culturală plină de succes la Iași ne-a impresionat adînc.

Dr. JOACHIM WIEDER
Vicepreședinte I.F.L.A.
(München)

1967 Am văzut aici o instituție model de la care am putea lua unele exemple pentru — în special coordonarea tuturor problemelor biblioteconomice... Sperăm că o să continue pe această cale.

Dr. Wilhelm TOTOK
Directorul Bibliotecii de stat Hanovra)

1971 Biblioteca din Iași m-a impresionat... Îi doresc succes pe toate liniile așa încît și în viitor să constituie un focar de cultură.

Arazi TIRABIAN
(Directorul Bibliotecii naționale de stat — Erevan)

MUZEUL DE ARTA IASI

GHEORGHE ASACHI :

„Beatrice Cenci”

C. BABA :

„Peisaj”

ION ANDREESCU :

„Portret de bătrîn”

ANONIM :

„Dimitrie Ralet”

tistic, Muzeul dispune astăzi de o valoroasă expoziție permanentă, sistematizată pe școli și curente, precum și de un depozit care îi permite organizarea de expoziții tematice, expoziții volante și alte acțiuni ce tind spre educarea estetică a maselor.

Expoziția permanentă cuprinde patru săli cu pictură străină de diferite genuri, datând din secolul XVI — XIX, grupate pe școli: italiană, franceză, flamandă—olandeză și 12 săli cu pictură și sculptură românească. Printre remarcabilele tablouri din sălile cu pictură străină figurează Murillo, Veronese. De Champaigne, Vernet, Bassano, Salvador Rosa, Le Sueur, Boucher, Heemskerck ș.a., lucrări provenite din donațiile Virnav, Dasiade, (Costache Negri, Constantin Negruzzi.

Sălile de artă românească oglindesc drumul parcurs, începând de la cei dintâi meșteri laici până în zilele noastre. Partea introductivă cuprinde câteva interesante portrete, printre care cel al lui Dimitrie Ralet, realizat de un pictor anonim din sec. XVIII și portretul logofătului Balș de Ion Balomir. Sectorul este completat de tablourile unor pictori străini care au lucrat la Iași în veacul trecut: Schiavoni, Livaditti, Stavski, Schoefft etc. Urmează apoi lucrări de Lecca, Mișu Popp, Tattarescu,

Lemni, Năstăseanu și Panaiteanu. Atrage atenția și portretul Beatricei Cenci, realizat de Gh. Asachi, alături de care se înșiruie pinzele lui Theodor Aman.

În altă sală se află artiștii moldoveni formați în școala de la Iași condusă de Panaiteanu: Stahi, Bardasare, Șoldănescu, Buicliu, Tronescu.

Și astfel ajungem la Grigorescu, Ion Andreescu, Șt. Luchian, marii citori ai picturii românești moderne, și prin ei la școala moldovenească din prima parte a acestui secol: Gh. Popovici, Aurel Băieșu, Paul Verona, Octav Băncilă, Șt. Dimitrescu, N. N. Tonitza, Nutzi Acontz, N. Popa etc.

O altă sală este special destinată pentru Petrașcu și Pallady, după care ne apropiem de contemporaneitate prin Șirato, Ressu, Dărăscu, Steriadi, Iser, Bunescu, Rodica Maniu, Țuculescu, Jalea, Anghel, Briese etc.

Vastul șantier al creației de astăzi e reprezentat de tot ce artele noastre plastice au mai valoros, începând cu Ghiță, Catargi, Lucian Grigorescu, Baba, Ciucurenu — și teminând cu actuala școală ieșeană până la cei mai tineri. De altfel, colecțiile muzeului sînt în permanență completate, astfel că chiar prezentările de ansamblu se cer întregite la anumite perioade. Așa se fa-

ce că, după vechea monografie a muzeului realizată de Maria Hatmanu, a urmat o alta semnată de Virginia Vasilovici (Meridiane — 1966) și că, desigur, va fi în curînd nevoie de o a treia. Sau, poate, de monografiistudiu, așa cum își propune criticul de artă Claudiu Paradais, care ne-a și oferit în 1970 lucrarea atît de documentată și prezentată în condițiuni excepționale „Valori ale picturii românești, în Muzeul de artă din Iași”.

★

O activitate valoroasă, în afară de expozițiile propriuzise, o constituie și inițiativa de a organiza retrospectivă, apelînd la sprijinul muzeelor din țară și al colecțiilor particulare, retrospective însoțite de un interesant material de prezentare și exegeză, adevărate cataloage-monografii ce readuc în actualitate valori de neuitat. Astfel, muzeul ieșean a realizat în ultimii ani retrospectivele Șt. Dimitrescu, Otto Briese, N. Popa (catalog de Virginia Vasilovici și Maria Hatmanu), Octav Băncilă (prezentare de Maria Hatmanu), Nutzi Acontz (prezentare de Virginia Vasilovici), Gh. Popovici (prezentare de Maria Paradaiser), Emanoil Bardasare (prezentare de Georgeta Pascal), și C. Stahi (prezentare de Maria Hatmanu).

Acutele retrospective au fost deplasate apoi în diferite orașe din țară. De pildă, expoziția Stahi e în curs de amenajare la Muzeul de artă din Piatra Neamț.

În afara cataloagelor-monografiilor pentru retrospective, colectivul de cercetători de la acest muzeu a realizat o serie de studii, fie mai ample, ca de pildă, „Emanoil Bardasare”, de Georgeta Pascal, fie micromonografii ca: „Th. Pallady” de Maria Hatmanu, „Șt. Luchian” de Georgeta Podoleanu, „C. D. Stahi” de Maria Paradaiser, „N. Grigorescu” de Maria Hatmanu, „N. N. Tonitza” de Georgeta Pascal, „G. Petrașcu” de Virginia Vasilovici, „Octav Băncilă” de Maria Hatmanu și „Nutzi Acontz” de Virginia Vasilovici.

★

În ansamblu, o activitate an de an tot mai variată și mai completă, dovedind că un muzeu poate deveni un foarte important factor activ de educație atunci cînd există un colectiv încheșat și preocupat de a face și opera de cercetare științifică.

În prezent, muzeul de artă din Iași pregătește cu asiduitate retrospectiva „Activități realizate în perioada 1951 — 1970”.

REP.

CENTRALA INDUSTRIALA SAVINESTI DE FIBRE CHIMICE

Mergând pe linia valorificării superioare a resurselor naturale ale țării, petrochimia cunoaște o dezvoltare susținută pe baza tehnicii celei mai înaintate.

Fenomenul caracteristic economiei moderne este necesitatea de a se înlocui produsele demodate, învechite, sau care au suferit uzura morală ori sînt depășite de nivelul tehnic actual. Înlocuirea produselor industriale depășite este favorizată de posibilitatea asimilării rapide a realizărilor științei.

Un alt fenomen caracteristic revoluției științifico-tehnice contemporane este micșorarea de calajului dintre descoperire, invenție și aplicare industrială a rezultatelor cercetărilor. Dezvoltarea unor produse și procese tehnologice noi, perfecționarea producției curente obținută în activitatea de cercetare ancorată direct în problemele tehnologice ale producției, sînt obligații ale întreprinderilor din cadrul Centralei, deoarece prima ea, demodarea, uzura își au

partea lor masivă din listele produselor care se radiază.

Experiența a arătat că obținerea unui beneficiu substanțial depinde aproape exclusiv de dimensiunile contribuției tehnice proprii pentru procesul respectiv. În cadrul Centralei aceste exemple sînt numeroase.

Cercetarea tehnologică ocupă un rol de prim rang. Roadele organizării judicioase a activității specialiștilor din instalații sînt evidente.

Fiecare colectiv de cercetare, fiecare colectiv din instalațiile productive, are completa responsabilitate pentru fiecare dintre proiectele sale. Mărcile Centralei Relon și Relontex, Terom și Melana au devenit cunoscute și apreciate nu numai în țară ci și pe multe meridiane ale globului.

Ținînd seama de faptul că în țara noastră fabricarea fibrelor chimice este o ramură destul de tinără a industriei, a fost și rămîne necesară o perfectă colaborare între producători și beneficiari, condiție care se re-

alizează permanent.

În îmbunătățirea calității produselor observațiile și indicațiile primite de la fabricile care consumă firele și fibrele produse sînt de un real folos.

Plecînd de la calitatea impecabilă a monomerilor și a tuturor materiilor prime întrebuintate se obțin fire și fibre de calitate superioară. Mai sînt încă unele caracteristici care trebuiesc ameliorate, fibrele chimice mai pun încă problema cercetătorului care lucrează spre a le adapta cit mai bine necesităților specifice.

Organizarea calității producției urmărește să adapteze calitatea produselor la procedeele de producție, cu metodele de control și aparatură necesară, în așa fel încît cerințele beneficiarilor să fie satisfăcute la un preț de cost minim.

Conducerea centralei Industriale de fibre chimice urmărește deci reunirea studiului pieței, a cercetării proiectării, a aprovizionării, a producției și controlului într-o singură acti-

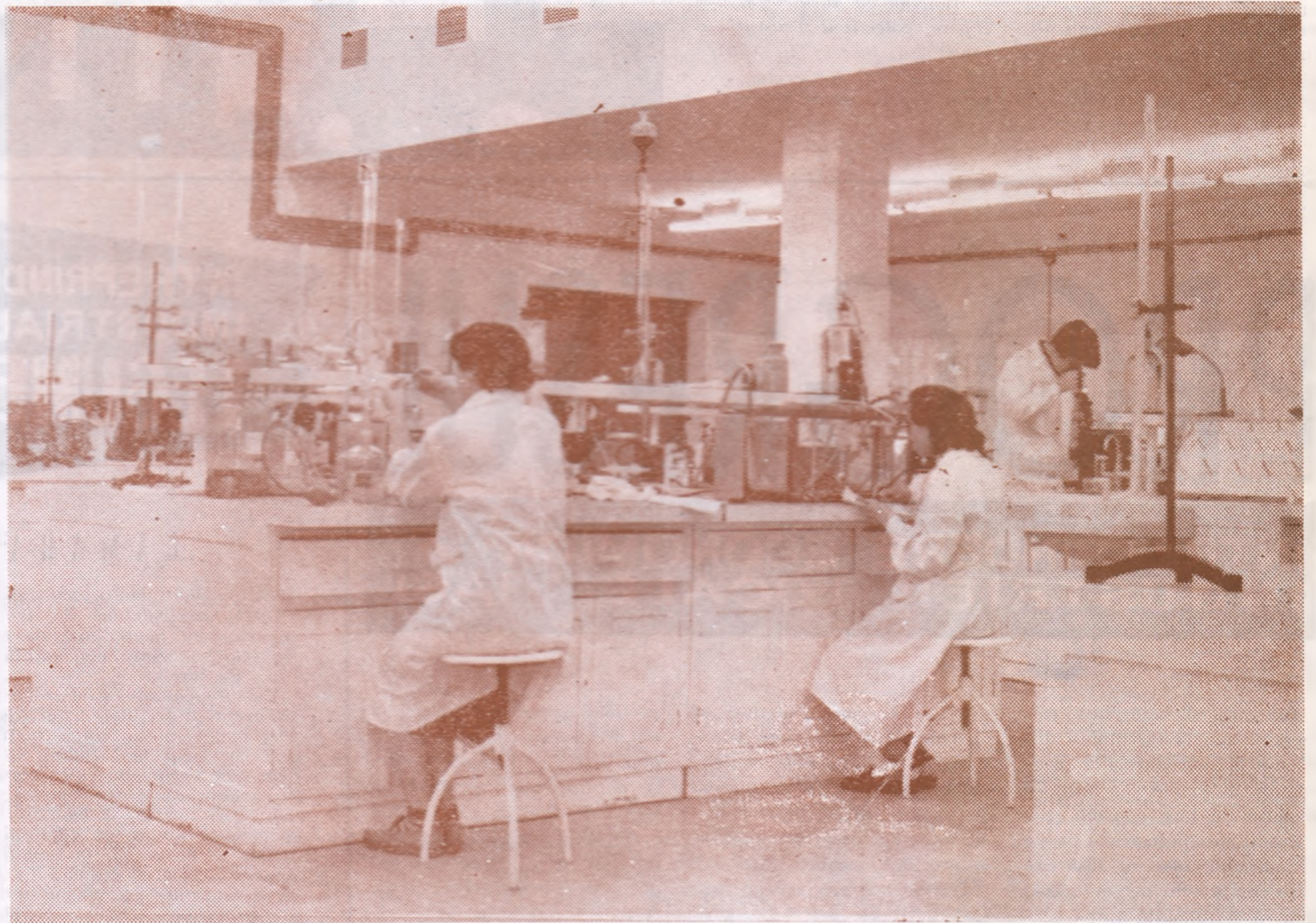
vitare complexă.

Succesele întreprinderilor din cadrul Centralei trebuiesc puse pe seama unor factori ca: disciplina și organizarea, calificarea și buna utilizare a instalațiilor.

Grija pentru evitarea risipei de materii prime, materiale combustibile și energie, a condus la economisirea a zeci de milioane de lei numai pe seama reducerii consumurilor specifice.

Sarcinile de plan la toți indicii au fost realizate și depășite.

Pe linia acestor rezultate, colectivele întreprinderilor din cadrul Centralei de la Săvinești sînt hotărîți să-și mențină poziția de fruntași și în acest an. Astfel s-au luat măsuri de către conducerea Centralei care să ducă la realizarea acestor deziderate, punîndu-se un accent deosebit pe recrutarea și pregătirea cadrelor pentru capacitățile viitoare, pe ridicarea calificării și specializarea muncitorilor și cadrelor tehnice ce lucrează în secțiile uzinelor.

Abonați-vă la revista „CRONICA” — Săptămînal • politic • social • cultural
Abonamentele se fac prin intermediul factorilor poștali, oficiilor poștale și difuzorilor voluntari din întreprinderi și instituții.

Incepind cu data de 15.X.1971 se vor pune in vinzare :

ABONAMENTE

pentru stagiunea 1971—1972
Repertoriul cuprinde piesele :

1. Vasile Alecsandri — FINTINA BLANDUZIEI
2. Aurel Baranga — INTERESUL GENERAL
3. Bertolt Brecht — SFINTA IOANA A ABATOARELOR
4. W. Shakespeare — NEVESTELE VESELE DIN WINDSOR
5. Sergiu Farcasan — LOVITURA
6. Mihail Bulgakov — FAMILIA TURBINILOR
7. L. Broszkiewicz — SFRSITUL CARȚII A 6-a

REZERVE:

Ion Budai Delcanu **TIGANABA**
dramatizare : Mircea Filip
Fernando de Rojas **CELESTINA**
regia : Cătălina Buzoianu

PREȚURILE ABONAMENTELOR SÎNT:

Loji centrale, 91 lei pentru 7 spectacole
Loji mijlocii și fotolii — 77 lei pentru 7 spectacole
Loji laterale și rezervat — 56 lei pentru 7 spectacole
Stal și balcon — 35 lei pentru 7 spectacole.
Plata abonamentelor se poate face integral sau in rate trimestriale, studenții și elevii vor beneficia de 50% reducere.

Abonamentele se fac la Agenția teatrală din strada Lăpușeanu, telefon 14418 și prin difuzorii culturali din întreprinderi, instituții și școli.

In cadrul Trustului de construcții Iași domnește un spirit de inițiativă creatoare. S-a dezvoltat și întărit munca de creație în laboratoare; în munca de inovație au fost atrași un număr mare de muncitori, tehnicieni și ingineri care, prin realizările lor au adus mari economii întreprinderii.

Sutele de blocuri de locuințe, împunătoarele obiective social-culturale, și multe alte edificii ridicate de curind au schimbat fața orașului Iași.

Munca în construcție a devenit în cadrul Trustului o pasiune, fiecare se străduiește să lucreze cât mai bine, aici totul este organizat minuțios în așa fel încât rezultatele sînt datorate unui efort conjugat.

Astfel se poate evidenția elegantul bloc semicircular din cartierul Podu-Roș, care va deveni, fără îndoială, una din cele mai importante clădiri din Iași. El este doar un exemplu din atâtea altele.

Tot în cartierul Podu-Roș se construiește blocul V-1, cu care colectivul Trustului, de asemenea, se poate mîndri. Aici se folosește o metodă nouă: cea a cofrajelor plane metalice, care permite o mare viteză de lucru, economii de materiale și, de asemenea, asigură o deplină siguranță în timpul lucrului, folosirea rațională a forței de muncă etc.

Aplicarea acestei metode înseamnă industrializarea lucrărilor de construcție în proporție de peste 80 la sută.

Conducerea Trustului de Construcții Iași este preocupată zi de zi la îmbunătățirea calității muncii. Pentru aceasta s-au organizat pe diverse șantiere schimburi de experiență privind utilizarea de pereți despărțitori din fișii de beton celular la lucrările de locuințe.

Muncind cu hărnicie și pricepere, colectivul Trustului a reușit să înscrie în Cartea de onoare a șantierelor realizări foarte importante

TRUSTUL DE CONSTRUCȚII IASI

PROGRESUL

INTREPRINDERE ECONOMICA A INDUSTRIEI LOCALE IASI

Industria Locală Iași este reprezentată la Pavilionul din București a realizărilor economiei naționale, cu diferite produse de larg consum.

Produsele industriei locale a județului Iași au fost expuse în 8 vitrine și într-o cameră cu mobilă într-o gamă destul de variată cu diferite bunuri de larg consum.

În această expoziție întreprinderea „Progresul”, prin articole „camping” deține un loc fruntaș pe țară.

Întreprinderea „Progresul” și-a pus în program să asimileze un număr cât mai mare de produse cerute de populație și diversificarea gamei de bunuri de larg consum, și în special de uz gospodăresc.

Va trebui ca această unitate care deține ponderea producției bunurilor de consum din ramura metal să

dea o mai mare atenție la executarea produselor, organizarea mai bună și eficiența a activității în sectoarele de finisaj, tratamente termice și totodată crearea unor ateliere de mecanică fină.

Întreprinderea „Progresul” Iași a reușit să se situeze printre unitățile de industrie locală cu rezultate foarte bune. S-au luat măsuri de către conducerea unității pentru îmbunătățirea produselor. Necesitățile creșterii producției a impus în ultimii ani specializarea procesului tehnologic. Se fabrică acum o largă gamă de produse, iar datorită dotării tehnice recente s-a atins și un prag superior al calității.

Întreprinderea execută și reparații de utilaje, produce unele subansamble și execută unele utilaje unice.

Dezvoltarea rapidă a unității precum și diversificarea

produselor cu destinație pentru fondul pieții au impus adaptarea unei metode concrete de prezentare a mărfii în fața cumpărătorilor.

În acest scop a fost înființat în Piața Halei un magazin de prezentare și desfacere a produselor industriei locale.

Magazinul constituie o expoziție permanentă a produselor pe care le fabrică industria locală.

De aici se pot aproviziona gospodinele cu articole ca: lighene cositorite, bălii rufe, cazane pentru rufe, crampoane pentru galerii, balamale de toate tipurile, mașini de gătit, apoi mobilier divers ca: mobilă de bucătărie de mai multe tipuri: Catrinele-1, și 2, Marina-1, și 2, canapele-recamier tip Mihaela, cuier de perete și alte multe articole.

INTREPRINDERE PENTRU PRODUCEREA INDUSTRIALIZAREA SI VALORIFICAREA LEGUMELOR SI FRUCTELOR

IASI

„CĂMARA” PENTRU IARNĂ ESTE ASIGURATĂ

Este demult statornică în activitatea întreprinderii județene de legume-fructe Iași preocuparea pentru asigurarea legumelor și fructelor necesare consumului populației pe timp de iarnă.

Cu alte cuvinte, I.L.F.-ul a preluat sarcina fiecăruia dintre noi de a asigura cele necesare pentru masa zilnică în timpul sezonului rece, în locul multitudinii de cămări — unele mai puțin adecvate scopului și mai puțin avantajate de prețurile necesare și organizarea intimă. O adevărată cămară uriașă asigură an de an I.L.F.-ul Iași.

Este și cazul ca, în condițiile de azi, asemenea griji să nu mai fie lăsate exclusiv și în totalitate pe seama gospodinelor. Aria preocupărilor cotidiene se lărgește tot mai mult, fapt pentru care economisirea timpului și efortului necesar aprovizionărilor de iarnă capătă o importanță deosebită. De aici și necesitatea preluării unor asemenea griji de către unitățile specializate.

Valorificând experiența obținută pînă acum și dispunind de avantajul bazei materiale specifice pe care numai o unitate specializată o poate crea, I.L.F.-ul Iași s-a pregătit corespunzător pentru iarnă. Limbajul cifrelor este grăitor, în deosebi cînd avem termeni de comparație:

— 3700 tone cartofi, față de 2400 tone în iarna trecută.

— 1000 tone ceapă uscată față de 630 iarna trecută.

— 765 tone legume (rădăcinoase, varză albă, sfeclă roșie, ridiche, praz etc.).

— 600 tone mere față de numai 340 tone în iarna trecută.

— 800 tone murături, față de 630 ș.a.

Dar nu numai cantitativ se poate aprecia

efortul colectivului unității noastre.

Producția relativ nesatisfăcătoare din punct de vedere calitativ, urmare a evoluției nefavorabile a climei în acest an a solicitat un mare volum de muncă și de mijloace pentru sortarea acestor cantități, cât și pentru identificarea în câmp — înainte de toate — a parcelelor cu produse apte pentru păstrare îndelungată.

În alt caz, cum este cel al merelor, efortul nostru a presupus și identificarea în alte județe alt țării de furnizori solvabili, cunoscînd că în acest an producția de fructe în general a fost deficitară.

Astăzi, în atenția noastră se află și grija pentru păstrarea în totalitate a calităților nutritive a produselor puse la păstrare pentru iarnă, scop în care am pregătit și tratat corespunzător spațiile de depozitare. În acest sens, un avantaj l-am avut în utilizarea integrală a spațiilor de însilozare din complexele moderne nou date în funcțiune la Iași și Hirliu.

Pentru simplificarea procesului vînzării propriu-zise, am avut în vedere necesitatea economisirii timpului cumpărătorului pregătindu-ne pentru asigurarea condițiilor de prezentare în stare preambalată a cel puțin 50% din produsele de volum (cartofi, ceapă, rădăcinoase, fasole etc.).

Și ca să completăm imaginea aprovizionării pe timpul iernii, să adăugăm că, alături de legumele însilozate, vom desface pe față și cantități suficiente de legume și fructe conservate prin frig (congelate).

Pentru că toate produsele au fost asigurate și bine însilozate, se cutie să dăm cumpărătorilor asigurarea că grija cămării este materializată-o cum se putea mai bine.

„FACEREA LUMII”

Novelist, romancier, dramaturg, poet și neobosit publicist, Eugen Barbu, acest scriitor tânăr încă, (n. 1924) are de acum ceea ce se cheamă o operă. El ne-a dat câteva cărți care, incontestabil, vor rămâne în scrisul nostru. Capul de afiș, printre ele, îl deține și astăzi remacabilul roman *Groapa*. Într-adevăr, în ce privește zugrăvirea mediilor mahalalei bucureștene din trecut nu prea îndepărtat, această carte este inegalabilă, nerezistându-i nici o altă creație de acest gen dinainte sau de după război. *Maidanul cu dragoste*, ne apare, în comparație, destul de firavă, chiar ajutată de aura unui nume prestigios al scrisului românesc — G. M. Zamfirescu. *Groapa* înseamnă imagine dantesc-infernologică, dar și poem al vitalității, cu neuitate chipuri amintind duritatea de cremene a haiducilor, plămădite din măreție și monstruoșitate totodată, tocmai de aceea impresionant de convingătoare pentru vremea injustițiilor de junglă pe care o ilustrează.

Dintre autorii afirmați după 1944, Eugen Barbu, rămâne, alături de Marin Preda, prozatorul cel mai decis ancorat în realitate și contemporaneitate. Interesul pentru publicistică, iarăși, îi apropie, chiar dacă, în genere, și deosebiri dintre scrisul lor sînt evidente, purtînd la fiecare amprentă inconfundabilă. Ca prozator, Eugen Barbu e un poet realist, cald și impulsiv, visător și răzvrătit, în timp ce autorul *Moromeșilor* rămîne un realist clinician, analist cu totul detașat de personajele creației sale. Formule la fel de legitime în investigarea adevărului vieții. În publicistică, iar, cel dintîi explorează în mai mare măsură diurnul, concretul, pe care le încarcă de poezie, de semnificație constructivă, în vreme ce M. Preda este un gazetar mai mult de ficțiune, încorporîndu-și și acest sector al scrisului său literaturii propriuzise. Nu e ușor să fii gazetar, să te afli astăzi — pentru astăzi, în miezul lucrurilor. Nu e nici măcar la îndemîna tuturor marilor scriitori. Eugen Barbu, cu temperamentul lui neastîmpărat, iscoditor, cu pana lui nervoasă, izbuteste.

Propensiunea lui Eugen Barbu pentru istoria contemporană s-a concretizat pregnant, după *Șoseaua Nordului*, în romanul *Facerea lumii*, a cărui a doua ediție a apărut de curînd. Titlu simbolic, cu rezonanțe biblice. În-

tr-adevăr, protagoniștii cărții trăiesc — și încă la ce temperatură!, momente memorabile, de întemeiere, refundare a lumii, a societății noastre noi, socialiste.

Ne aflăm în iunie 1948, cînd principalele mijloace de producție trec în proprietatea statului. O epocală răsturnare de perspectivă, revoluționară. Foștii exploatați devin proprietarii de drept ai întreprinderilor, stăpîni propriilor lor destine. Răspunderea era uriașă, incalculabilă, ținînd seama de lipsa de experiență a celor chemați peste noapte să diriguieze mai departe și mai bine decît au făcut-o capitaliștii, întreprinderile ajunse ale întregului popor, ale oamenilor muncii. Masinistul Filipache, comunist și muncitor exemplar, va trebui să gîndească, să hotărască și să acționeze de acum nu numai pentru sine, ci în fruntea unei întreprinderi, prin urmare într-un sector vital pentru dezvoltarea noii orînduirii. El avea de trecut prin focul practicii, ceea ce știa, în mare măsură, teoretic despre socialism. Iar reușita ținea neapărat de priceperea sa și a celor din jurul lui, în care credea, de a se adapta noilor realități de aici, de la noi, fără să trădeze legitățile sociale, legile generale ale revoluției socialiste și ale construcției socialiste, care le constituiau cadrul de acțiune. Ceea ce nu era deloc ușor, simplu. Eugen Barbu știe să surprindă momente de cumpănă, chiar de derută ale personajului său, instalat director al unei tipografii aproape pe ne-gîndite, lipsit de o prealabilă pregătire de conducere: „Cum e viața asta! Pînă ieri am păzit o mașină, și-acum, tranc!, telefon pe masă, s-a dus liniștea ta, Filipache!”. Este fermecător de pitorească scena telefonelor sunînd disperat, demnă de ucenicul vrăjitor căruia nu-i mai este cu putință să stăpînească spiritele de el însuși dezlănțuite. Deruta nici nu putea fi evitată în asemenea clipe cînd și se așează pe umeri răspunderea de a pune tu însuși o cîrămidă la temelia noii lumi, care se naște sub ochii tăi. Iar muncitorul acesta a învățat să fie ceea ce a fost numit, adică director, conducător de întreprindere, în însuși procesul noii sale activități, gîșind și învățînd din greșeli, dirz, hotărît în toate faptele sale, uman pînă și cu foștii stăpîni, preocupat, atît de preocupat de sarcina de partid ce i se încredințase,

încît își neglijează condamnabil familia. I s-a reproșat autorului episodul Eva — Manicacide, care, s-a spus, e de prisos în economia romanului. Fără îndreptățire însă, fiindcă *Facerea lumii* este o frescă socială și ar fi rămas lacunară dacă prozatorul ar fi circumscris-o numai momentului social-economic din care pornește. Or, în 1948, odată cu naționalizarea, nu numai că începea o altă lume la noi, dar în același timp se prăbușea cea precedentă, capitalistă. O navă se scufunda, cu oameni-larve cu tot, asemenea lui Bazilescu, Manicacide, care se agită, completează, sabotează în spasmele sfîrșitului iminent. Înstrăinarea fiicei, lamentabila ei aventură sentimentală, pot desigur să fie puse în seama comunistului Filipache, absorbit de comandamentele luptei revoluționare. Greșelile se plătesc dureros, dar există și greșeli frumoase, izvorîte din prea multă dragoste pentru oameni, generic vorbind, cînd nu-i mai vezi pe cei de lingă tine, față de care ai îndatoriri ce nu le-ai călca conștient. Nici Anghel, alt personaj, președintele comitetului sindical de întreprindere, nu mi se pare schematic. Caracter mai puțin ferm decît Filipache, el este victima întru totul, plauzibilă a unor împrejurări ce fac din dînsul, muncitorul de pînă mai ieri, un om care, odată descătușat de umilință, și privațiunii, își închipuie că trebuie să se răzbune pe toate mizeriile vieții lui anterioare: „...pentru că toată viața n-am avut nimic si-acum vreau să am totul...”. Nu este tipul muncitorului și comunistului ideal, dar nici nu vom spune că este un personaj fantezist, în afara realității, atît de complexe — mai ales în momente de răsruce ale istoriei. Pînă și Irma, victimă a unui mod de viață și a unor relații detestabile, de junglă, din orînduirea burgheză care a format-o, cîștigă compasiunea cititorului.

Facerea lumii este cartea unui scriitor care știe să vadă realitatea fără înfrumusețări inutile, dar și fără să-i știrbească nimic din grandoare. Luminile ei și umbrele se întretaie în paginile ei și conturează astfel imaginea firească a unui timp dramatic, pe care l-am trăit și către care ne întoarcem, cu înțelegere și recunoștință pentru cei ce l-au făurit. Acest roman, dincolo de tributul uneori evident, pe care Eugen Barbu îl plătește gazetarului ce este, rămîne unul din succesele de seamă ale literaturii noastre contemporane.

HRISTU CĂNDROVEANU

DEZIDERATE VITALE

Scriind despre Cartea nunții chiar la apariția ei, în 1933, Pompiliu Constantinescu făcea o constatare simptomatică pentru mentalitatea generală: el afirma că talentul literar al lui G. Călinescu depășea limitele necesare unui critic. În felul acesta un confrate și încă unul de autoritate recunoscută stabilea sau prelua, probabil involuntar, disocieră curentă relativă la decalajul dintre înzestrarea creatorului și a celui care se dedică înțelegerii și explicării valorii altora.

În fond, între unul și altul nu există nici o incompatibilitate. Ipoteza unui eventual antagonism este falsă, neavenită. Din patrimoniul literaturii noastre nu lipsesc exemplele care să ateste fericita fuziune a însușirilor prin care intuiția creatoare se completează cu inteligența critică, iar ficțiunea cu discernămintul analitic. A dispune de ele în mod plener — departe de a însemna că personalitatea se fărâmițează — servea la evidențierea acesteia, la stringența judecăților ei. Orice scriitor matur ascunde în el un critic și orice critic cu har aspiră să se exprime și ca scriitor. N. Iorga nu rămîne în ochii posterității doar un mare savant, ci și un dramaturg stimat și un portretist de vibrantă virtuozitate. La fel, E. Lovinescu întrunea în persoana sa un reputat și seducător critic (cu tact psihologic și erudită devoțiune) și un romancier interesant, adică avocat. Camil Petrescu nu fusese la rîndu-i un romancier de elită și un polemist redutabil? În zilele noastre Paul Georgescu a surprins pe mulți cînd a dat la iveală după o carieră de publicist literar, un roman și câteva nuvele remarcabile. Marin Preda sau Horia Lovinescu au demonstrat și ei că scriitorul astăzi nu poate fi numai om de laborator, ci că el trebuie să-l încorporeze și pe omul de bibliotecă, pe cel care știe să imbine elanul civic cu scrupolul profesional. Deși consacrați ca autori dramatici, Paul Everac sau Aurel Baranga nu sînt cu nimic mai prejos în postură de cronicari, dotarea lor risipindu-se generos și în eseuri sau articole de ziar. Pentru a conchide, în fine, asupra acestui punct, să mai amintim că Eugen Barbu cumulează multiple resurse de expresie, fiind deopotrivă prozator și gazetar, interferențe firești pentru talentul său neobosit.

Fenomenul nu iese din cadrul tradiției europene de cultură. Se cunosc destule cazuri de mari artiști care au fost și gînditori aplicați în domeniul lor de preocupări. Mă gîndesc la Ch. Baudelaire, Paul Valery, G. B. Shaw, Ehrenburg. Chiar dacă ieșim din domeniul literaturii propriuzise și intrăm în cel al altor arte nu de exemple ducem lipsă. Cititorul este rugat să-și amintească de arheologul Vasile Pârvan sau mult mai recent de veșnic tînărul Oscar Han, eminent sculptor dar și spumos moralist.

Am relevat alternanța critică — creație dintr-o nostalgie de loc secretă, după manifestările plenare ale celei conștiințe creatoare în stare să integreze toate dispozițiile umaniste și să le subordoneze vremii lor, istoriei lor, conștinții lucide a unui crez. Dar mai ales pentru a pleda ca orice manifestare creatoare să implice o judecată proprie a finalității frumosului și adevărului lui în contextul spiritual din care se revendică, chiar dacă actual în sine nu

capătă întotdeauna însemnele publicității.

Așa cum s-a spus, nu o dată, despre critică că nu este un artist ratat, o natură hibridă, trebuie să pledăm pentru acel tip de creator care să nu nesocotească folosul exercitării unui autocontrol: îi propunem deci să fie pentru sine cel dintîi critic și apoi, de ce nu, și critic pentru alți confrăți. Trăim o vreme cînd cunoașterea depășește fruntariile îndătinăte. Așezerea, stăruirea și creația. Transierul dintr-un sector în altul a mijloacelor valorice (ele in-sele rezultatul percepțiilor, experienței personale, fiziologiei culturale în sens larg) nu vrea să însemne, cum am mai spus-o că incurajăm dilataționismul ei, dimpotrivă, că promovăm în orice împrejurare, exigența și calificarea bine sincronizate cu variatele necesități ale scrisului.

Scopul esențial al unei idei stă în câștigarea terenului pentru cele care o vor duce mai departe. La fel se prezintă lucrurile cînd se pune problema de a afirma un principiu. În cazul de față el vizează un bun care nu trebuie risipit cu ușurință și nici tratat cu superficialitate. Numele său decurge din anatomia morală a literaturii contemporane: el reclamă artiști activi, stăpîni pe mijloacele lor, inițiați ai evenimentelor care hrănesc sensibilitatea epocii și îi modelează reacțiile.

Pe o treaptă mai înaltă, creația nu poate urca decît ca emoție gîndită. Concepînd-o astfel artistul are șanse să o vadă înscrisă în sfera de cultură a actualității. Iar actualitatea, cum ne-o demonstrează zilnic faptele, asteaptă îndeplinirea acelor vocații care decurg dintr-o stăruință sistematică și polivalentă. Fizionomia creației moderne poartă mai mult decît oricînd întipăririle reflexivității. O fantezie neluminată de gîndire sună aproximativ și dizarmonic.

HENRI ZALIS

Baladă

Se pretindea în secolul trecut,
Se pretindea ce ne-a durut
Și-o să ne doară — rană-n singe —
Că-i înțeles cel neștiut
Că-i înțeles cel ce-a creșcut
Cel ce era și nu se scute

Și l-au oprit deci pe poet
În cer de ghiață violet
Venind furîș spre neamul lui
În urmă-i rămîneau statui

De cîntec care nu s-a șters,
Pierit-a trupul, astăzi nu-i
Doar singele ca-n niște vene-n vers
Zvîcnește-n cerul albastrui.

Doar singele ca-n niște vene-n vers
Lumină-i azi în univers
Fulger din trupul țării intristat
Ramuri de timp a săgetat

Și, iată, timpul s-a oprit
Prin ceruri arbore de mit
Cu rădăcinile precum un dar
Aici la noi, în lut cînsti,
Unde un simbur de om amar
În cuib de lacrimi a murit

Se pretindea, se pretindea...
Albine de lumină moi
Prin ger duc miere-n soarta sa
Prin ger duc miere într-o stea
Ce s-a născut aici la noi
Și miera sus se va răci
Pin-vom fi miere noi, aci.

Amintiri dintr-o toamnă franceză

Am fost acolo într-o țară
Unde lumina se coboară
Orașe de la anu-o mie
Stau ruginite-n temelie
Încît furnici chihlimbarii
Ca-n niște mari și-adînci metrouri
Se-aud curgînd prin galerii
Se-aud cum cară griu și nouri
Spre subteranele cîmpii

O toamnă crudă se topea pe case
Și numai pietrele frumoase
Aveau ceva uman în ele...
Pini-nsemnau cu toții lemn de foc
Și parcă ar fi fost ferîși de stele
Căci ei pusese din loc în loc
În punge de plastic verde de Paris
Era de altfel moarte și tăcere
Deși ca liliacul cite-un vis
Se desmoțea pe străzi din alte ere

Obisnuit să vîd pe pietre scris
Nume de oameni și de vis
Sau ca în Dacia, cruțat de ploii,
„Frate întoarce-te la noi!”
Cătai însemne-n lespezi și în stînci
Și-n carnea pietrei descifrai o, vai,
Tăiate rău, cu litere adînci
Amenințări ce nu-ți dădeau să stai
Măcar o clipă voie, fără arginți
Și mi-au părut fumulice mai sîlnji
Fumulice ce le-auzeom
Cum cară nori în subteran
Cum cară fuigere și ploii
Pentru cîmpiile mai noi

O toamnă crudă se topea pe case
Și numai pietrele frumoase,
Neamuri cu rîunții ce dormeau sub ploii
În tara mea, șopteau cum ascultase,
Soaptă din piatră-n piatră, de acasă:
„Frate întoarce-te la noi!”

ION CHIRIAC

Statornicie

Deși tot ochiul se mai caută
Albastrului cu turnuri în zenit,
Doar piinea-i vrednică de laudă,
Doar vinul frunții-vrednic de oprit.

Intunecate straturile pînă
Se luminează gură de fîntînă,
Iar vulturii de foc ai altei guri
Abia-și mai țin în spații fiii puri.

Un fiu subțire cit un fluier tipă,
Descoperindu-și cerul în aripă
Și ochiul luminat de gîndul lui
Se smulge dureros și vast din pui.

Văzduhul meu de veci îl poartă-n brațe
Sore-un ochi de aur blind mișcîndu-i unghiul —
Pămînt cu ape-n zbor și guri umbroase
Unde-mi aștern preafecit genunchiul.

GH. LUPU

LITERATURA ROMÂNĂ ȘI EXPRESIONISMUL

Literatura română și expresionismul (Editura Eminescu, 1971, 307 p., cu un rezumat în limba germană) este primul studiu fundamental consacrat exclusiv curentului foarte rar atacat de critica românească actuală, obișnuită doar să-l amintească oriunde, fără să-l definească așa cum se cuvine. Cu o pregătire serioasă și cu o bună cunoaștere a expresionismului european, Ov. S. Crohmălniceanu vine să pună lucrurile la punct, limpezind dialectic un spațiu încă neorganizat de nimeni într-o idee de existență a curentului. Expresionismul românesc primește astfel dreptul la o identitate precisă; cu alte cuvinte, i se recunoaște o realitate de neconfundat față de clasicism, romantism, simbolism, modernism. Tema studiului este satisfăcătoare exemplară de o informație de la sursă, căci Ov. S. Crohmălniceanu e în prima secțiune a cărții foarte scrupulos, nu-l scapă aproape nici un amănunt cu privire la **Expresionismul în conștiința literară românească**. El reconstituie etapele de pătrundere a curentului în literatura noastră, valorificând din belșug contribuția critică a lui E. Lovinescu, Lucian Blaga, G. Călinescu, Tudor Vianu. Toată erudiția lui Ov. S. Crohmălniceanu servește numai de întrebări pe care criticul român și-o pune după ce definește structura, programul, principiile esențiale ale expresionismului, arată dintru început desfășurarea lui în literatura și arta românească: „Oricite dovezi am mai produce spre a arăta prezența mișcării expresioniste în conștiința literară românească, nu vom putea ocoli o întrebare: au dus toate acestea și la o creație originală stilistic asemănătoare? Altfel zis, există o literatură românească cu caracter expresionist și, dacă da, ce realizări notabile numără ea?”

Lucrarea de față își propune să răspundă tocmai la această întrebare. Până când dovezile unei orientări expresioniste a destul scriitorilor români vor fi aduse, să observăm deocamdată că nume ca Lucian Blaga, Adrian Maniu, Al. Philippide, Aron Cotruș, au fost roșite în legătură cu ea. Se va vedea că pot fi invocate, nu fără rost, și cele ale lui I. Vineanu, B. Fundoianu, Felix Aderca sau Ion Călugăru, precum și altele. Expresionismul nu este însă o mișcare literară românească de amploare cu un statut propriu și nu e nici o grupare care să se distanțeze de altele și să-și configureze un destin de durată. Ov. S. Crohmălniceanu explică curentul, îi dă o definiție cuprinzătoare, de o excepțională semnificație pentru înțelegerea nedogmatică a expresionismului. Redescoperim în această sinteză codul expresionismului expus într-un limbaj de o frumusețe metaforică necăutată: „Expresionismul s-a înfățișat ca o mișcare extrem de deschisă, fără un program estetic foarte riguros, care să reclame adesiuni integrale și să refuze o mare libertate inițiativelor locale. Nu e de mirare deci că în plan european ecoul lui a fost adesea difuz, a îngăduit dezvoltarea unor sau altora din tendințele sale principale. Prin expresionism, mai mult ca prin oricare altă mișcare literară și artistică din epoca noastră, o enormă varietate de manifestări ale modernității au țâșnit la suprafață. Par-

ticularitatea lui de a le fi făcut sensibile pe toate sub o formă posibilă, virtuală. În aceasta rezidă norocul și drama expresionismului. Fiindcă a conținut în nuce atâtea sugestii de dezvoltare viitoare a artei și literaturii moderne, a cunoscut o răspândire relativ rapidă și foarte întinsă. Fiecare și-a luat din el ce i-a convenit. Expresionismul a fost relativ ușor acceptat, a exercitat o influență foarte largă și adâncă. Dar, din aceeași cauză, produsele literare și artistice, la nașterea cărora a avut o contribuție însemnată, au apărut nu o dată sub numele altor orientări. Ca și cuclul, el și-a văzut foarte adesea progeniturile născându-i-se în cuiburi străine. Expresionismul a și pierit la un moment dat atât de brusc tot din acest motiv. Alte orientări, pe care el le schișase, vor căpăta ființă și vor deveni realități, substituindu-l-se. În cazul lui, asistăm la o mitologie răsturnată. Nu Cronos își mănincă urmașii, ci aceștia își devorează părinții. Expresionismul românesc... „s-a adaptat unor orientări literare mai particulare, realizându-și, nu o dată, propriile-i tendințe sub numele lor. Totodată, el a contribuit cu direcțiile acestea să-și creeze o poetică originală rezultată într-o bună măsură și dintr-o astfel de împletire”. Conceptul odată definit, sincronizat cu o estetică a noului, a aspirației spre absolut, Ov. S. Crohmălniceanu trece cu entuziasm să-și respecte cu fidelitate programul. Orientările expresioniste se văd la Gindirea, la Contemporanul, la anumiți oameni din teatrul românesc. Criticul nu aruncă vorbele în vânt, ci verifică pe texte principiile expuse. El se convinge și ne convinge de realitatea acestui curent, aducând în discuție cu curaj programul și producția artistică a unor reviste. Gindirea este supusă unui serios și eficace examen analitic marxist, cu delimitări și evaluări critice. Expresionismul la Gindirea are reprezentanți de o solidă formație germană: Lucian Blaga, Tudor Vianu, Ion Marin Sadoveanu, Oscar Walter Cisek, Ștefan Nenișescu ș.a. care difuzează și teoretizează ideile curentului, cu tot misticismul și iraționalismul revistei. Ov. S. Crohmălniceanu vorbește limpede de tot despre poziția Gindirii față de expresionism, de aportul ei pozitiv în răspândirea lui. Textele sînt citite cu spirit analitic; dintr-un articol, lui Lucian Blaga (Revolta fondului nostru neolatîn, 1921) i se recunosc valorile rezistente, ideile care ni-l explică drept spiritualitate românească. Criticul e doct fără ostentație și nu-i scapă faptele esențiale dintr-un astfel de text cu mai multe înțelesuri unde contradicția ideologică a poetului poate genera confuzii regretabile. Dialectician subtil, știind să despartă apele, Ov. S. Crohmălniceanu rezolvă chestiunea cu inteligență, temeinic, încît logica demonstrației este perfect credibilă. Teoretizarea ideilor este înlocuită acum cu verificarea lor pe texte. Tema studiului se statornicește definitiv de la acest nivel: cum poezia și dramaturgia scriitorului sau a celorlalți reprezentanți dau cu-

rentului substanță, îi asigură o existență. Criticul dă un răspuns pozitiv prin analize extinse, dinamice la poezia lui Lucian Blaga: „Lirismul acesta intens, extatic, al contopirii totale cu sevele pămîntului, cu holdele încercate de rod, cu văzduhul beat de soare, se ridică la vibrația coplesitoare a pinzelor lui Van Gogh. Bucolismul blagian, în ciuda aparițiilor, e profund dinamic, fiindcă face să se simtă trecînd prin tot ce există suflul exaltat al Marelui Pan. Lumea se înfățișează percepută de jos, de la rădăcina ierburilor, e reconstituită din mănunchiuri de senzații primare, căldură, umezeală, atingeri moi”. La Adrian Maniu: „Expresionist în poezia lui Adrian Maniu e mai cu seamă acest dinamism secret al peisajului. Fantasticul de origine magică populară face să lungeze pe neștiute stilizarea secesionistă gracilă, feminină, către o linie dură, virilă, rezumativă. Trece spre demonizarea naturii are loc în primul rînd printr-un șir de mișcări zvilnite ale diverselor elemente din care se încheagă imaginea. Tot ce se impune observației e încercat de o tainică tensiune agresivă”. Poezia lui Aron Cotruș este văzută prin ochii expresionismului violent, mesianic. B. Fundoianu „ca viziune artistică (...) e mult mai aproape de Chagall sau Soutine, și prin aceasta de poezii expresioniste, decât de Francis James. În ciuda aparentului lor bucolism, Priveliștile comunică o neliniște adîncă și secretă”. Un expresionist este în romane Felix Aderca ale cărui narațiuni Ov. S. Crohmălniceanu le interpretează în amănunțime.

O atracție către expresionism o întîlnim și

la dramaturgi ca Victor Ion Popa (Prietenia mea, moartea), George Mihail Zamfirescu (Sam, Adonis, Grup revoluționar 8), Isaiia Răcăciun, George Ciprian (Omul cu mirtoaga care are „efectiv structura unei „Verwandlungs-drama”), dar și la un autentic și uitat expresionist: H. Bonciu, cunosător al curentului, al reprezentanților lui din Viena pe care îi descrie într-un limbaj de roman picaresc. În Alte incidente criticul înfățișează tot cu dinamism o realitate literară românească care stă „în Banne des Expressionismus”. Eseiul își ia îngăduința să călătorească și pe alte meridiane ale literaturii naționale identificînd ecourile expresionismului la Bacovia (traklian), Mihail Săulescu, Tudor Argezi (a cărui poezie e comparată cu aceea a lui Gottfried Benn), Al. Philippide, Ion Barbu, Camil Baltazar. E curios cum Ov. S. Crohmălniceanu trece sub tăcere (să fie uitarea de vină?) poezia lui Camil Petrescu, care are conștiința ideii ca semn al absolutului de care fac altă caz expresionistii, pe Ilarie Voronca, pe Vasile Voiculescu cu Sonetele... ce exprimă o nemărginită sete cosmică. Erau interesante de urmărit interferențele dintre avangardismul românesc și expresionismul european. E neglijată (voit sau nu?) definirea expresionismului plastic popular al icoanelor pe sticlă. Și oare unde dacă nu în critica secolului XX întîlnim nevoia de expresie ca refuz al impresionismului facil și al dogmatismului solemn, academic? Aspecte expresioniste în creația unor poeți tineri pot constitui o temă de studiu critic. E ceea ce lasă să se înțeleagă și Ov. S. Crohmălniceanu cînd își sfîrșește studiul despre un curent care nu s-a stins definitiv.

ZAHARIA SANGEORZAN

V. MIHAILESCU-CRAIU :

„Inceput de șantier”

ADRIAN PĂUNESCU: VIAȚĂ DE EXCEPȚII

Operind cu severitate, uneori excesivă, în volumele Ultrasentimente (1965) și Miei primii (1966), păstrîndu-și cu o generozitate poate la fel de excesivă majoritatea producțiilor din Fintina somnambulă (1968), Adrian Păunescu ne-a oferit în Viața de excepții o antologie, chiar dacă pe alocuri amendabilă, oricum convingătoare în ansamblu și tendințele ei. Unitară și purtînd pecetea unei personalități orgolioase în singularitatea și notele ei pregnant distinctivă, poezia lui Adrian Păunescu doborîdește, mai ales o dată cu Miei primii, un relief care îi asigură un loc bine definit în peisajul literar actual. După nimerita formulă a lui Mircea Iorgulescu, poetul se manifestă înainte de toate ca un vitalist frenetic. El este preocupat în permanență de a schimba ordinea lucrurilor, zguduind prin gesturi gigantice incremenirea condamnată. Deși capabil de grație și suavitate, el are ca notă dominantă violența polemică, consumată în acte grandioase de recreare a lumii. Titanismul poeziei lui Adrian Păunescu nu exclude meditația care capătă pondere mai cu seamă în volumul Fintina somnambulă, abudînd în parabole asupra destinului uman și a misiunii artistului.

Datele esențiale ale poeziei transpar însă din volumul Ultrasentimente unde în piesa titulară, adevărată profesiune de credință, este elogiată trăirea pasională, dezlănțută și autentică în absența cunoașterii: „P” strează, trup al meu, necunoștința ta de cauză, / Dă drumul stărilor incandescente, / Trăiește cu eliberare și cu patimă, / Aceste ultrasentimente!”. Titanismul este prezentat în reinterpretarea mitului lui Prometeu, a cărui jertfă necesară îl duce la comuniunea cu vulturii, în beneficiul unei umanități curajoase: „Și vulturii tineri pe aria vîntului / Planează frumos, cu penelul vilvoii, / Pe cel îndrăzneț împărțindu-l pămîntului. / Și vulturii lui sintem noi”. (Prin vulturii, Prometeu...). Simbolul din Armăsarul troian se constituie ca o elogiare a creației care-și dobîndește o motivare numai alături de omul a cărui operă este. Nu lipsesc din acest prim volum, cu o frecvență mai mare decît în culegerile ulterioare, nici tonul declamator, nici filozofia fără acoperire din Romane false („Numitor, numitor, numitor / Trup comun, numitor muritor. / Să te rog să fii bun, să te-mbin / Numitor liniștit și comun”), după cum aceleași Romane false conțin și una din cele mai pregnante autodefiniții, un elogiul al „nebuniei” polemice, în fapt a spiritului vizionar în luptă cu mediocritatea: „Iar mie îmi vor crește încă vreo cîteva / Capete ca oricărui balaur care se respectă / Atunci, dușmanii mă vor lăuda, / Strecurînd și cîte o aluzie mai indirectă. / Și vor nebuni și ei cu bucurie fășișă. / Lăudînd nebunia ca pe-o femeie.

Dar n-aveți grijă, prietenii mei, n-aveți grijă, / voi fi mai nebun decît ei, cel pușin cu-o idee”.

Temele meditației lui Adrian Păunescu devin evidente în culegerea, Miei primii unde întîlnim reflecții asupra limitelor condiției umane (A fi într-o pasăre) parabole despre mirajul inaccesibilului, prin intermediul materializării numerelor (Spre plus infinit). Unele accente discursive nu pot opri energia acestei poezii de cunoaștere, mistuită de obsesia absolutului neatins („Vezi printre linii și peste linii, / Vezi acea curgere care-a albit? / Mult mai departe fiu al luminii, / Se află veșnicul plus infinit”) în ciuda încercării de a prinde în formule și ceea ce este imposibil de cuprins: „Dar e și inima număr, și număr / E și lumina din ochii tăi, / Număr și ochiul, număr și-un umăr / văzut odată, în niște clăi”. Adrian Păunescu rămîne în continuare un poet al viziunilor colosale în care echilibrul primordial al lumii este rupt. Poetul asistă cu satisfacție la turburarea elementelor, semn al unei energii creatoare sau se face interpretul tablourilor involutive ale

cronica literară

unui univers copleșit de primejdia extincției, ca în Nisipurile: „Nisipurile umplu aerul, nisipurile / Trimbe foioase și în zgrunțurii purpurii / Atacă turnurile, circulă prin miezul luminilor, / Să se convingă de plecarea apei, / Nisip, nisip în toate, nisip în toate ceasurile, / Clepsidrele se odihnesc, nisip în urechi, / În păr, în case, în pășiri, nisip / În pipota cocorului asfiziatic. / Nisip roșu, nisip aprins, nisip mereu, / A patra foaie la c-rămiziul / Trifoi cu patru foi e de nisip”. Dominantă rămîne însă celebrarea forței și a grandorii demiurgice, însemnele cele mai de preț ale capacității creatoare umane. Privite în cursul viu al istoriei aceste calități sînt raportate la mari personalități precum Domnul Tudor, simbol al permanenței și al eternei primăveri a neamului: „Ascultați-mă prieteni, nici n-o să mai fie iarnă, / A trecut Vladimirescu cu un tîndr zeu român. / El avea pe cap cilindru, și avea-n mustăți o armă, / Și-i cădea de pe cal un paloș, fără teacă, paloș spîm / Și l-au îmbăiat cinci ruri și numite toate Jiuri, / Și l-au îmbrăcat cinci gôrjuri și mantaua boareului. / Și de unde să mai vină iarna, cînd acele jiuri / Au sorbit toți norii roșii din sud-vestul soarelui?”.

Fintina somnambulă, prelungind și uneori adîncind datele cunoscute din volumele precedente, aduce și elemente noi. Individualitatea poetului apare mai bine conturată, deși mai persistă ecouri din Blaga sau Argezi. Meditația se accentuează însoțită de un surplus de gravitate, dictată atît de profunzimea investigației, cît mai ales de prezența durerii care ajunge a acoperi întregul spațiu al cunoașterii poetice. La o privire mai atentă însă nu disperarea este nota dominantă, chiar dacă ea se face uneori simțită cu maximă intensitate, ci reacția etică a poetului față de fenomene care împiedică expansiunea liberă a naturii umane. Adrian Păunescu face în Fintina somnambulă operă de moralist. Astfel Testament nu e o lamentare în singurătate după trădarea prietenilor, ci o invitație la integritate, convertită într-un blestem de o teribilă virulență: „Blestemată fie tinerețea voastră, căci nu mai e, / mă-tase a broastei fie lumea pe singlele noastre, / bătrîni înaintea mea, voi care aveți puterea / de a vă lepăda”. Tot astfel Calul, fiul Trojei, reia celebra legendă a antichității într-o versiune proprie. Privind printr-o lunetă care, cînd amplifică grandios, cînd diminuează imaginile pînă la derizoriu, Adrian Păunescu scrie și o poezie polemică, violentă și pamfletară, totdeauna însă cu un mesaj etic. Poetul în fața detractorilor se închipuie ca un nou Guliver naufragiat printre pitici de care nu se desparte din teamă de a nu înfesta și alte spații: „Și aș pleca, însă mă tem grozap / Să nu-mi rămînă-n haine, printre praful / Un teritoriu de pitici nebuni, / Fecunzi sub steaua noii mele lumi”. Dacă tabloul compromisiurilor etice îi provoacă silă sau reacții violente incriminatorii, pe o altă direcție a liricii, Adrian Păunescu se face interpret nevădit de puritate originară. Limbajul de extracție biblică nu trebuie să ne înșele asupra adresei etice a versurilor desprinse de contextul care le-a generat: „Redă-ne proctipul, dă-ne prima sămintă / Și ca pe un păcat ce vrea să fie iar / șoptește limpezimea ta, pronunță / acel cuvînt originar!”.

Poet de o largă disponibilitate, capabil mereu de reînnoiri spectaculoase, Adrian Păunescu scrie cu conștiința destinului de excepție a creației sale. Nu întîmplător una din cele mai definitorii poezii se intitulează Viața de excepții. Întîlnim aici tonul vizionar și profetic atît de caracteristic alături de exprimarea fermă a misiunii artistului care se depărtează de mediocritatea și banal. preferînd călătoria prin spațiile necercetate: „Dar ei sînt rumegușul ce cade-n foi încete / Cînd joagărul și aerul distrug, / Rupînd din lemnul soarelui de rug / Buturii în slăcăr, noi-le planete. / Sărutată iarba, roua și ereșii. / Nu te uita că sînt atîția oameni vii, / Ei pot trăi oricît, ce i-ar opri, / Ci noi trăim o viață de excepții”.

LIVIU LEONTE

GHIORGHIOS SEFERIS

Un bătrîn pe malul fluviului

Și totuși trebuie să ținem seama cum înaintăm.
Doar să simți, să gîndești, să te miști — nu ajunge,
nici să-ți riști viața în vechiul materoz
cînd uleiul incins și plumbul topit lasă urme pe ziduri.

Și totuși trebuie să ținem seama încotro înaintăm,
nu minăți de suferințele proprii, nici de copiii noștri flămînzi,
nici de promisiunea goală a prietenilor de pe celălalt mal;
nici de șoapta luminii cenușii din spitalul improvizat

făclia tremurătoare la cîpătîiul viteazului operat la amiază;
dar în alt mod, aș dori să spun, precum fluviul lung
din marile lacuri închise adînc ale Africii,
precum fluviul: cîndva zeu, apoi drum și binefăcător,
judecător și deliș,
care nu-î niciodată același, cum propovăduiau vechii
învățați,
și cu toate acestea, rămîne același corp, același stat,
aceleși Semn,

aceeași direcție.
Nu vreau altceva decît să vorbesc simplu, să mi se acorde
această bucurie.
Deoarece și cîntecul l-am împovărat cu altele muzici încît
incet-încet se scufundă
și arta noastră am împodobit-o atît de mult încît fața ei
s-a ros de atîtea podobe,
e timpul să ne spunem puținele cuvinte deoarece mine
sufletul zboară.

Dacă durerea este umană, nu sintem oameni numai pentru
a îndura
de aceea cuget atît de mult, în aceste zile, la marele fluviu,
la acel sens care înaintează printre buruieni și ierburi,
la animalele care pasc și se adapă, la acei oameni care
seamănă și seceră,

la marile morminte și la micile locuințe ale morților
Acel curent care merge pe drumul său și care nu diferă
prea mult de singele oamenilor
și de ochii oamenilor cînd privesc dincolo fără teamă în
inima lor.
fără grija zilnică pentru lucrurile mărunte și nici chiar pentru
cele mari;
cînd privesc dincolo precum călăuza care s-a obișnuit să
măsoare drumul după stele,
nu ca noi, care în ziua următoare privim grădina împrejmuită
a casei arabe adormite,
spatele zăbrelelor, grădina răcoroasă cu pomi,
schimbîndu-și forma, crescînd și descreșcînd;
schimbîndu-ne și noi, privind, forma dorinței noastre și a
inimii noastre,

în scurta amiază, noi, aluatul răbdător al unei lumi care ne
aleargă și ne plămădește,
captivi în plasele brodate ale unei vieți cîndva normală,
azi preschimbăta-n pulbere și scufundată-n nisip,
lăsînd în urmă numai aceea legănare părelnică
a unui palmier înalt care ne-a amețit.

Cea intristată

La stînga răbdării, pe grînd,
te-ai așezat spre seară,
o, suferința coboară
prin ochiul abia licărînd;

o linie în loc de gură
pustie și tremurătoare,
și se-nvrîte în aiurare
elicea sufletului, dură;

plînsul acela neîntrerupt
pornea din ideea de mare,
din cine știe care depărtare
trupul tău se întorcea spre fruct;

însă ceea sfîșiere
nu era un sfîșit, ci doar o schimbare,
o, tu, idee de mare
sub cerul plin de stele.

Ultima oprire

Aceeași istorie, începe aceeași istorie, vei spune, prietene;
dar gîndul refugiatului, cel al prizonierului, cel al omului
devenit marț,

cum l-ai putea schimba?
Poate voia să rămînă regele antropofagilor,
pentru a vagabonda în cîmpiile dezordinii,
sau pentru-a asculta tam-tam-ul sub arborele de bambus
în timp ce măști monstruoase dansează.
Și totuși, patria pe care ne-o rup și ne-o ard
ca pe un pin, cea care te obsedează, cea pe care o vezi
în vagonul obscur, fără apă, cu geamuri sparte, nopți după
nopti,

sau în vaporul fumegos ce se va scufunda, conform
previziunilor,
prin toate s-a înrădăcinat în creierul nostru și nu se poate
schimba,

prin toate și-a plantat imaginile, asemeni acelor arbori
care în inima pădurilor virgine își leapădă crengile
ce se înfîng în pămînt și cresc din nou
și iar se avîntă, iar cresc și acoperă leghe cu leghe;
o pădure virgină de camarazi ucîși, creierul nostru.
Dacă folosesc plămîuirea și alegoria,
e pentru că sint mai dulci auzului. Oroarea
nu se discută, pentru că există,
pentru că te sufocă și înaintează.
Se prelinge în zi, se prelinge în somn
picătură cu picătură,
suferința.

Traducerea de IOANID ROMANESCU
și
ANDREASS RADOS

RĂZBOIUL RĂSCOLEȘTE VISELE COPILOR

converșare cu scriitoarea bulgară

BLAGA DIMITROVA

După-amiază de toamnă:
sofioșii urmăresc îndelung cu
privirea plîmbarea cotidiană
a două personaje bine cunos-
cute și unanim simpatizate:
scriitoarea Blaga Dimitrova și
mimoșă vietnameză Ha Infi-
ată în condiții puțin obișnuite.
Autoarea a mai mult de zece
volume de versuri și proză
(romanul „Ocolul” urmează să
apară în curînd și-n traducere
românească). Blaga Dimitrova
pregătește acum o nouă edi-
ție a cărții care i-a adus și
consacrarea de reporter. Este
 vorba de zguduitoarele însem-
nări de călătorie în Vietnam
— țară pe care scriitoarea a
vizitat-o, între 1966—1970, în
repetate rânduri. Blaga Dimi-
trova a răspuns cu amabili-
tate invitației noastre de a
evoca cîteva momente ale iti-
nerariilor sale vietnameze.

— Am fost în Vietnam în 1966,
1967, 1968, 1969. Aștept să plec pen-
tru a cincea oară; din pricina re-
centelor inundații, gazdele m-au ru-
gat să amin vizita cu cîteva săptă-
mini.

— „Jurnalul de front” rămîne o
specie rar prezentă în literatura fe-
minină. Ce v-a determinat să mergeți
în zonele cele mai „fierbinți” ale Viet-
namului?

— Prima oară, un interes „general
uman” — ca să-i spun astfel. Celelalte
călătorii au urmat în mod firesc, a-
semenea vizitelor pe care le faci prie-
tenilor apropiați.

— Cum arăta, pentru Dvs., o zi „o-
bișnuită” în Vietnam — evident, în
cazul în care putea fi vorba, acolo,
de zile „obișnuite”.

— Vă asigur, deasupra paralelei 17
nu există zile „neobișnuite” — totul,
inclusiv orele grele ale înclăștărilor
aeriene, se petrece simplu, fără pom-
pă; oamenii luptă așa precum respi-
ră... În zilele cu bombardamente (și
în 1966—1967 asemenea zile erau cu
dumumul) mă trezeam foarte devreme
și porneam la drum. În Vietnam,
noaptea a devenit ziua, iar ziua, noap-
te. Pe timpul întinericului, jeep-urile
circulă într-un du-te vino continuu.
Ajungeam la destinație cam în jurul
orei 3. Dormeam pînă la 5, după a-
ceea, ori îmi continuam drumul, ori
stăteam de vorbă cu oamenii acelor
locuri. În cele mai neprielnice ore ale
dimineții (4,30—6,30), cînd totul este
cufundat în ceață și-n semiîntineric,
se face majoritatea treburilor zilnice.
Bombardamentele încep pe la 7—7,30
— este răstimpul în care nu mai miș-
că nimeni și nimic. Cînd, rar, era li-
niște, puteam face unele vizite și în
timpul acestor ceasuri obișnuit fier-
binți. De altfel, gazdele asigură un
program de vizite ritmic și riguros,
înterupt numai de raidurile cînduri-
lor de B-52. După-amiază este odihnă
obligatorie — unde se nimereste, adică
în colibe, adăposturi, peșteri. În re-
giunea Ninh-Binh există o rețea de
grote în care te poți odihni, ascunde,
lucra. Orele serii, scufundate în zum-
zetul rozurilor de țînțari, sint utilizate
pentru călătoriile scurte — la așeză-
rile pescărești, fabrici subterane, că-
mine de copii evacuate în junglă, o-
rașe ruinate, spitale și școli distruse.

— Există și bombardamente de
noapte?

— Unde ați întîlnit-o pe Ha?
— La Haisong, într-o grădină de co-
pii evacuată. Nu m-am dus în Viet-
nam cu gîndul să înfiez un copil. Îmi
dau seama că astfel nu pot, de fapt,
ajuta Vietnamul. Copiii vietnamezi vor
fi cu adevărat ajutați numai dacă noi,
toți părinții din lume, ne vom uni
pentru a pune capăt acestui război...
Se pare că nu atît fetița a avut ne-
voie de mine, cît eu de ea. Micoșă Ha
a început să înțeleagă tragedia țării
sale abia atunci cînd a văzut că viața
poate fi și altfel decît sub semnul bom-
belor, napalmului, teamei. Văzînd-o pe
Ha, îmi revin mereu în minte imagi-
nile acestui război absurd. Sufăr, dar
poate că așa-i mai bine: nu uit.
— Ha vă iubeste?
— Dacă ați ști de cîte ori mi-am pus
această întrebare!... Oricum, nu vreau

— Da, dar mai rare. Și oricum,
pentru a călători rămîne numai noap-
tea.

— Se poate vorbi de o „linie a fron-
tului” în sensul obișnuit al termenii-
lui?

— Această „linie” trece pretutin-
deni: peste leagănul copilului, prin
șanșurile de pe marginea șoselelor, de-
venite „troțoare” ad-hoc, chiar peste
cimitirele străvechi. Am văzut cîteva
asemenea cimitire răscolite de bom-
be...

— Ce imagine vă revine în pri-
mul rînd atunci cînd vă reamintiți
lunile petrecute în Vietnam?

— Primul lucru care m-a impresi-
onant a fost conversația liniștită,
calmă, a vietnamezilor. Minciuna, da,
are nevoie de fîpete; această vorbire
calmă exprimă clar temeinicia adevă-
rului.

— Ce simte o europeană cînd aude
trecînd un bombardier B-52?

— În copilărie, la Tirnovo, am trăit
un groaznic cutremur — care nu în-
seamnă însă nimic în comparație cu
sarabanda sinistră a bombardamentu-
lui. Gemetele pămîntului își evocă mai
degrabă un cutremur cosmic.

— Ați stat de vorbă cu prizonieri
americani?

— În lagăre au asigurate, de fapt,
condiții mai bune decît chiar luptăto-
rii vietnamezi. Sint blînzi, supuși,
recunoscători — n-ai zice că au cărat,
pînă atunci, mii de tone de bombe
deasupra pămîntului vietnamez.

— Cum arată o pădure desfoliată?

— Ingrozitor. Totul pare un imens
osuar; răsar, ici-colo, din marea de
cenușă, trunchiuri carbonizate și crengi
contorsionate. Vă rog să mă credeți,
este o priveliște mai cumplită decît
aceea a unui oraș dărîmat — cu toate
că știu că ruinele pot ascunde cadavre
umane. Pădurea moartă evocă imagi-
nea nimicirii vieții însăși. Poate că
așa va trebui să arate o planetă dis-
trusă.

— Unde ați întîlnit-o pe Ha?
— La Haisong, într-o grădină de co-
pii evacuată. Nu m-am dus în Viet-
nam cu gîndul să înfiez un copil. Îmi
dau seama că astfel nu pot, de fapt,
ajuta Vietnamul. Copiii vietnamezi vor
fi cu adevărat ajutați numai dacă noi,
toți părinții din lume, ne vom uni
pentru a pune capăt acestui război...
Se pare că nu atît fetița a avut ne-
voie de mine, cît eu de ea. Micoșă Ha
a început să înțeleagă tragedia țării
sale abia atunci cînd a văzut că viața
poate fi și altfel decît sub semnul bom-
belor, napalmului, teamei. Văzînd-o pe
Ha, îmi revin mereu în minte imagi-
nile acestui război absurd. Sufăr, dar
poate că așa-i mai bine: nu uit.

— Ha vă iubeste?
— Dacă ați ști de cîte ori mi-am pus
această întrebare!... Oricum, nu vreau

să se simtă aici dezrădăcinată. Îi vor-
besc ades despre țara ei, i-am facilitat
legături cu studenți vietnamezi, ca
să nu uite limba, obiceiurile...

— Își amintește de părinți?

— Doar își scriu des. Fotografii lor
se află înrămate deasupra pătuțului.
Dimineața, îmi povestește că i-a visat.
Sint foarte fericită că, uneori, în vi-
sele fetiței, alături de imaginea pă-
rinților, apare și chipul meu.

— Războiul lasă urme în visele co-
piilor?

— Da. Le răscolește. Mai ales amin-
tirea subconștientă a bombardamen-
telor. Văd cite o dată fetița tresă-
rînd prin somn într-un fel anume
și știu care-i pricina. Se pare, to-
tuși, că lucrurile acestea triste în-
cepe să le uite.

— Ha se va înapoița în Vietnam?

— Asta rămîne să hotărască ea.
Fetița are aptitudini muzicale deo-
sebite, urmează o școală de muzică,
cîntă la pian. După absolvire va ho-
tărî în cel fel își va orîndui viața
în continuare.

— Aveți mulți prieteni în Vietnam?

— Mulți, foarte mulți. Adevărate
prietenie se călește în momente grele
și-i singura capabilă să dăinuiască. A-
gresiunea în Vietnam n-a izbutit să
dezbine acest popor; despărțirea fă-
ră este o iluzie. Poporul e mai unit
ca oricînd.

— Știu că volumul Dvs. despre Viet-
nam a fost primit cu mult interes în
Bulgaria.

— Nu numai în Bulgaria. În U.R.S.S.
a apărut într-un tiraj de 1.700.000
exemplare. Primesc mereu scrisori de
la cititori din toate colțurile Uni-
unii Sovietice. În momentul de față
se pregătește ediția germană. Frag-
mente au apărut în Iugoslavia.

— După cum v-am spus, Editura
„Junimea” intenționează să tipăreas-
că versiunea română.

— Mă bucură mult. Mă simt le-
gată de România și prin intermediul
amintirilor mele vietnameze. Primul
om întîlnit în Vietnam, la coborîrea
din avion, a fost un ziarist și scriitor
român (Ilie Purcaru, n.n.), unul din-
tre cele mai simpatice personaje ale
cărții mele. El m-a ajutat să abando-
nez lirismul lacrimogen, spre a a-
junge la autenticele înțelesuri ale re-
alității.

— Experiența vietnameză va influ-
ența literatura Dvs.?

— Tot ce scriu și voi mai scrie va
fi raporta la această experiență u-
nică și impresionantă. Valoarea vieții
mi s-a relevat înfînt mai pregnant în
raportul direct cu umbra morții zil-
nice.

MIRCEA RADU IACOBAN

POȘTA LITERARĂ

George Altoi — Vatra
Dornei: Poeziile dv. au un
luz arheologic, ele, ca să vă
citez „șoptesc povestea tris-
tă a unui veac trecut”. Sint
meditații stimabile întru slă-
virea străbunilor („Chemări
de buciurnu umplu slava /
Și codrii freamătă silhii /
Coboară Ștefan din Sucea-
va / La Podu-Înalt lîngă
Vaslui”), a peisajului țării
 („Un cerb tîind policromia /
Frunzului în agonie / Pe-o
stîncă sus scrutînd țaria /
Stă tînut în vesnicie”), a
genezei și devenirii umane
dar care își pierd trans-
parența lirică datorită ver-
sului ce sună ca un metro-
nom. Se vede că disciplina
prea severă nu-i este favo-
rabilă poeziei.

Aurel Ibrim: Lectura poe-
ziilor pe care ni le-ați încre-
dîntat n-a fost chiar o za-
darnică pierdere de vreme.
În materia încă amorfă a
versurilor am descoperit, a-

lături de discrepanțe stilis-
tice („li se scurge sudoarea
pe față / de sus în jos”), de
asocieri hazardate („fulgerele
le-am zvîrlit în țeapă”), zone
de congruență lirică („Sint
delta zămislită de flu-
viile istoriei / Delta din care
au început să răsără cin-
teece”) cea ce mă determină
să pun un asterisc în drep-
tul numelui dv.

Mitică Lăcătușu: Eu n-am
să vă îndemn ca alții
să vă lăsați de scris, „boala”
fiind cronică și nevindicabilă,
după cît se pare. Trist
este că această producție în
serie a dv. nu are șansa de
a vedea lumina tiparului în
vreo revistă, fiind cu mult
sub orice barem de exigen-
ță. Perseverînd, o faceți pen-
tru plăcerea dv. și a celor
din jur, ceea ce e și mult
și puțin totodată.

Panaiteșcu N. Panaiteșcu: A
serie versuri în limba latină
însăamnă a te amuza în mod

savant. Dv. aduceți o notă
în plus: le și traduceți. Evi-
dent că „de la Răm ne tra-
gem”, evident că latina nu
e numai o limbă de muzeu
literar, evident că i-ar face
plăcere și lui Ovidiu să-si
afle niște atît de tîrziu pre-
cursori... Cum ar reacționa
însă cititorul obișnuit,
mai puțin familiarizat cu la-
tina? Celelalte poezii, scrise
în românește, sint prolixă
și convenționale.

Nicolae Filigeanu: Intr-o
astfel de îndeletnicire nu e
suficient numai entuzias-
mul, mai trebuie și o ini-
țiere, o cunoaștere a meca-
nismului intim al poeziei,
iar peste toate acestea:
talentul, atribute care vă
lipsesc. Nu mă îndoiesc că
ele sint, în schimb, atribu-
te ale profesunii dv., com-
pensatorii și stimulative.

I. C. — elev: Franchetea
acestei rubrici desigur că ar
putea să lezeze hipersensibi-
litatea unor corespondenți.
Ea este însă condiția unui
dialog ce se vrea de la în-
ceput viabil și obiectiv, pe

cît îngăduie subiectivitatea
fiecăruia. Riscul e oricum
al ambelor părți. În ceea ce
privește poeziile, nu sint e-
locvente pentru a se putea
trage o concluzie. Mai tri-
miteți.

Rodica Rotaru: Adresan-
tul fiind în vacanță, am
preluat eu „dosarul” dv.,
dar toate investigațiile au
fost zadarnice: opera s-a
pierdut. Și totuși, chiar fă-
ră ea, sint sigur că veți pa-
treci în seara zilei de 26
octombrie, alături de sâr-
bătorii, care va face ab-
stracție, sper, de lipsa da-
rurilor poetice. Un buchet
de flori și o sărutare vor
fi mult mai bine venite.

Geta Minea: Citez din
poezia intitulată Emulație:
„Falanga împinge albul oa-
selor în ev / de lumini și
sinecură ne-ară, / cersînd
pămîntul din creier și
gînd...”. Nu se prea vede
emulația. Dimpotrivă.

Emil Bucurescu, Ștefan
Petre Balău: Mai trimiteți.

NICOLAE TURTUREANU

Studierea legăturii dialectice dintre cointeresarea materială și conștiința socialistă implică o analiză științifică cu referire atât la conținutul, natura și rolul cointeresării materiale, cât și la rolul crescând al conștiinței socialiste în etapa actuală a evoluției societății românești.

Conținutul, natura și rolul cointeresării materiale

Potrivit concepției partidului nostru, prin cointeresarea materială trebuie să înțelegem un proces economic al cărui conținut esențial este dat de interacțiunea dialectică dintre stimularea materială și răspunderea sau aportul în producția materială și în alte domenii de activitate economică, interacțiune care se manifestă în cadrul relațiilor economice bazate pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție. Acest proces economic, constituind esențialul din principiul cointeresării materiale, este reflectat sistematic în politica economică. Astfel, în Directivele adoptate de Conferința Națională a partidului nostru în de-

procesul istoric general al *interesării economice*, formă care a luat locul vechilor modalități ale interacțiunii contradictorii a intereselor economice caracteristice orînduirilor bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție. În locul explicatării omului de către om — formă de interesare economică specifică orînduirilor premergătoare socialismului, prin care interesele materiale ale oamenilor muncii erau *subordonate* față de interesele proprietarilor — a apărut în noua societate socialistă, ca urmare a faptului că oamenii muncii au cucerit calitatea de proprietari asupra mijloacelor de producție, cointeresarea materială — formă a interesării economice în care interacțiunea dialectică dintre interesele materiale din societate se caracterizează prin *convergența* către scopul fundamental al societății socialiste — omul muncii cu nevoile sale materiale și spirituale, personale și generale; în acest fel, baza obiectivă a vechilor antagonisme din viața social-politică națională a fost radical schimbată cu un factor economic favorabil colaborării și ajutorul reciproc, atât în producția materială cât și în viața social-politică. Interacțiunea dialectică, contradictorie, dintre interesele economice, existentă în orice orînduire socială, capătă deci în socialism forma de cointeresare materială.

Privit în mod larg, procesul economic al cointeresării materiale îndeplinește rolul de resort propriu socialismului pentru atingerea scopului fundamental al producției socialiste, dependent desigur de nivelul dezvoltării forțelor de producție. Deci, rolul cointeresării materiale în dezvoltarea societății noastre socialiste este printre cele mai de seamă și mai profunde, fiind legat organic de acțiunea legii economice fundamentale a socialismului. Asupra acestei legături au atras atenția unii cercetători din țările socialiste. Către o astfel de interpretare a rolului cointeresării materiale poate duce și analiza mecanismului de înfăptuire a intereselor economice în societatea socialistă, dacă avem în vedere concepția marxist-leninistă asupra interesului și rolului său în viața socială. În aceste condiții devine mai clar că sistemul intereselor economice din societatea noastră socialistă este într-adevăr mecanismul prin care se înfăptuiește acțiunea legilor economice obiective ale societății. Caracteristic pentru structura acestui sistem de interese economice este manifestarea cointeresării materiale.

Rolul crescând al conștiinței socialiste

Situația nouă a oamenilor muncii din societatea noastră se caracterizează nu numai în procesele economice, pe planul relațiilor dintre oameni în activitatea economică, ci și în întreaga activitate suprastructurală, în viața politică, în dreptul socialist, în știință, în întregul domeniu al conștiinței. Mai mult decât oricând în istoria societății omenești, în societatea socialistă se manifestă rolul activ al conștiinței membrilor societății.

Conștiința socialistă este cea mai înaltă formă de reflectare a realităților social-economice, a tuturor formelor și proceselor din societate.

Hotărâtor pentru conținutul conștiinței socialiste a tuturor oamenilor societății noastre este înțelegerea cât mai fidelă a realității că oamenii muncii sînt în același timp atât producători cât și proprietari.

Calitatea de *producători* a oamenilor muncii este atributul primordial pentru existența socială, acesta fiind ridicat pe plan calitativ superior pe măsura perfecționării condițiilor materiale de producție. Esența acestui atribut constă în manifestarea eficientă a capacității creatoare de avuție națională, contribuind la creșterea potențialului material și spiritual pentru dezvoltarea societății. Calitatea de producător este un atribut care aparține cu preponderență forțelor de producție.

Calitatea de *proprietari* a oamenilor muncii este principalul atribut al acestora ca subiecți în relațiile economice, avînd rolul de element fundamental al bazei economice a societății noastre. Oamenii muncii au cucerit acest atribut prin revoluția socialistă, îl dezvoltă și perfecționează continuu odată cu înaintarea pe drumul făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate.

Pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii se impune în continuare atât amplificarea atribuțiilor de producători, cât și perfecționarea calității de proprietari. De o mare importanță socotim că este în prezent întărirea convingerii că oamenii muncii sînt *proprietari cointeresați economic*ște, adică de ei depinzînd în egală măsură atât crearea avuției naționale, cât și conducerea economiei și a întregii vieți sociale. Ca proprietari cointeresați economicște, oamenii muncii sînt deci participanți activi atât la orientarea și dirijarea activității economice și social-politice, cât și la înfăptuirea efectivă a proceselor productive și cultural-spirituale din viața socială. Într-adevăr, dubla calitate — de producători și proprietari — implică pentru oamenii muncii atât *obligatii* de conducători și executanți al activităților economico-sociale, cât și *drepturi* de beneficiar al rezultatelor materiale și spirituale; această dublă calitate este baza îmbinării cointeresării materiale cu cointeresarea morală într-un tot organic, acționînd ca un factor complex pentru ridicarea eficienței economice, favorizînd întărirea disciplinei socialiste în muncă a fiecărui membru al societății noastre socialiste.

Unitatea organică dintre calitatea de producător și cea de proprietar a oamenilor muncii, care este determinantă pentru transformarea caracterului muncii în nemijlocit socială, asigură manifestarea muncii ca relație hotărîtoare pentru existența materială și spirituală a fiecărui om al muncii și a întregii noastre societăți.

Fiind esențialmente dependentă în primul rînd de unitatea organică a calităților de producători și proprietari cointeresați a oamenilor muncii, conștiința socialistă are un rol crescînd în viața socială și mai ales în activitatea economică. În acest sens acționează sistematic Partidul Comunist Român, la aceasta contribuind și înfăptuirea programului de ridicare a nivelului de conștiință socialistă a oamenilor muncii — parte componentă a programului general de înaintare a țării noastre pe făgașul dezvoltării sale multilaterale.

Ceea ce se impune ca esențial în abordarea acestei probleme, este faptul că nu se poate minimaliza nici importanța conștiinței socialiste, nici a cointeresării materiale. Cî este necesară luarea în considerație a realității că, în ultimă instanță, viața economică are rolul determinant în progresul social, însă că în societatea noastră devine primordială influența conștiinței oamenilor muncii asupra înfăptuirii cerințelor obiective ale progresului social. De aceea, la realizarea programului de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate se impune ca, pe lângă asigurarea manifestării cointeresării materiale într-o măsură optimă, să sporească continuu și capacitatea oamenilor muncii de a acționa, conștienți pe deplin de calitatea lor, ca singurii realizatori și stăpîni ai avuției naționale.

„TAHIONII“ — sau ce nu știm despre lumină

Lui Descartes îi plăcea să fie toate lucrurile clare. În cunoscutele sale „Regule ad directionem ingenii“ ca și în „Discurs asupra metodei“, ridică limpezimea și claritatea la rang de metodă în cercetarea filozofiei.

Deci evidență, claritate și limpezime.

Această cerință este împămîntenită de secole și se pare că adevărul ei n-a cunoscut nicicînd o eclipsă. Cu toate acestea, o serie de fapte acumulate în ultima vreme ne fac să considerăm lumina cel mai... întunecos capitol al fizicii. Pare în adevăr paradoxal: în plin secol XX, tot ceea ce știm despre lumină poate fi considerat nebulos, contradictoriu, incert.

Totul a început de la constatările radioastronomiei care aveau ambiția să recalculeze o serie de distanțe astronomice. Cunoscuindu-se viteza de deplasare a undelor (respectiv 300.000 km/secundă) se calculează durata în secunde a drumului parcurs de acestea de pe pămînt pînă la Venus, de pildă, și înapoi. În cadrul unor astfel de măsurători efectuate în 1961, în decurs de două luni, distanța Pămînt — Venus părea că se schimbă în mod surprinzător, atîngînd variații de 600 km. Mai contrariati au rămas astronomii cînd, în același an, măsurate din locuri diferite de pe Pămînt, distanțele pînă la Venus au fost de fiecare dată altele. La o frecvență de 440 megahertzi drumul undelor radarului dura 499,0052 secunde, în timp ce la frecvența de 438 megahertzi drumul Pămînt — Venus — retur, era efectuat în 498,998 secunde. În 1962, unde de o lungime mai mică (2.288 megahertzi) efectuaiu drumul în 499,0071 secunde. Chiar dacă avem în vedere faptul că în timpul cît durează măsurătoarea cele două planete se mișcă și că Venus nu este o oglindă ideală pentru reflectarea impulsurilor radarului, diferențele nu sînt neglijabile.

Dacă viteza de deplasare a impulsurilor electrice egala cu cea a luminii, nu e constantă, ce se întimplă, au ripostat oamenii de știință, cu însăși viteza luminii? Măsurările efectuate în decursul istoriei fizicii. Unele celebre, au atras atenția contemporanilor noștri. Viteza luminii este foarte nestatornică; uneori se mișcă mai repede, iar alteori e ceva mai „leneșă“. Dar să recapitulăm faptele.

Ne amintim că în 1676 Römer, primul care a calculat viteza luminii, după mișcarea de rotație a sateliților lui Jupiter, a constatat că aceasta era de 350.000 km/secundă — (metoda lui Römer reeditată, cu mijloacele de măsurare foarte precise a arătat... 298.000 km/secundă). Fizeau, afirma în 1849 că viteza luminii era de 315.000 km/secundă. După 11 ani, stupefacția lui nu era mică: viteza se redusese cu 17.000 km/secundă! În 1927 Michelson, în urma ingenioasei sale experiențe de pe muntele Wilson, calculează, cu aproximație de 20 de kilometri pe secundă, viteza luminii la 299.800 km/secundă. (În vid, aceeași metodă arată doar 299.744 km/secundă, cu o eroare de 11 km/secundă). O nouă măsurare a vitezei luminii în vid în 1944, indica 299.733 km/secundă (aproximația, de 1 km/secundă). Cunoscutul astronom sovietic A. Orlov, în urma măsurătorilor efectuate între anii 1874—1933, semnala și el că lumina își încetinește viteza cu 200 km pe secundă. Ultimele „cote“ ale vitezei luminii stabilite recent: 299.733 km/secundă.

Trebuie subliniat că explicarea acestor variații prin admiterea unor erori legate de tehnica măsurătorii, de imperfecțiunile aparatelor sau apelînd la alte justificări n-a putut mulțumi pe savanți.

Stupefiază de aceste „capricii“ ale luminii, oamenii de știință au mers și pe alte soluții. Se știe, de pildă, că undele electromagnetice, teoretic, au o viteză de deplasare egală cu cea a luminii. În urma măsurătorilor au apărut și aici surprize. Viteza undelor electromagnetice ale unui radar atinge 299.792 km/secundă (cu o aproximație de 3 km/secundă) în timp ce viteza curentului care străbate un

cablu electric este de 299,782 km/secundă (aproximația fiind aceeași).

Implicațiile teoretice ale acestor măsurători sînt semnificative. Pînă acum, viteza luminii „c“ era considerată constantă de prim rang (spre deosebire de cea a lui Planck, Boltzmann și altele).

De viteza luminii nu se poate face abstracție în explicarea și fundamentarea celor mai „prospete“ capitole ale fizicii: electrodinamica, fizica cuantică, teoria relativistă, optica. Fără această constantă, ar trebui reconsiderate o mulțime de formule și teorii, fapt care ar echivala cu începutul unei serioase „demolări“ în cele mai noi compartimente ale fizicii.

Deocamdată, sigură fiind numai „nestatornicia“ vitezei luminii s-a făcut propunerea înființării unor servicii speciale care să efectueze măsurători permanente — identice celor pînă vind observarea vremii — pentru a se cunoaște viteza ei exactă în fiecare moment...

Instabilitatea vitezei luminii capătă o semnificație îngrijorătoare, mai ales în epoca zborurilor cosmice, căci incertitudinea vitezei undelor în comunicațiile extraterestre, la calcularea distanțelor de zbor etc., poate periclita viața cosmonauților. Însăși măsurarea distanțelor cosmice nu mai e chiar atât de simplă, dacă nu chiar incertă.

Rechizitoriul îndreptat împotriva luminii continuă: 300.000 km/s nu mai constituie la ora actuală nici viteza limită.

Mai recent, dr. G. Feinberg, profesor de fizică la Universitatea Columbia (S.U.A.) a emis ideea posibilității existenței unor noi particule a căror viteză o depășește pe cea a luminii, ba chiar să atingă o valoare... infinită! Tahionii (botezați în Grecia — tahis (repede) — au devenit în ultima vreme una din temele de dispută și controverse între diverși oameni de știință. Ei nu au fost „văzuți“ în nici unul din laboratoarele lumii, în ciuda unor sistematice și insistente investigații (amintim experiențele unui grup de savanți suedezi de la Institutul Nobel din Stockholm condus de T. Alväger și P. Erman, cele întreprinse la Universitatea Princeton din Pennsylvania (S.U.A.).

Despre tahionii se știu totuși la ora actuală foarte multe lucruri. Cu se comportă ei în celebra formulă a lui Einstein în care era exprimată creșterea masei de creștere a vitezei (cînd viteza atinge pe cea a luminii, masa unui corp în mișcare se apropie de infinită)? Este știut însă că obținerea unei surse de energie care să imprime unui corp viteza luminii, este un fapt practic imposibil. Exista deci un paradox. Tahionii elimină această aporie.

Creșterea vitezei tahionilor este asociată cu scăderea energiei, iar viteza luminii devine nu o limită superioară, ci una inferioară (cînd tahionul are viteza infinită, energia sa totală este egală cu zero). Dată fiind viteza lor superioară celei a luminii, rezultă că este posibil ca un tahion a cărui energie este pozitivă în raport cu un observator, această energie poate părea negativă pentru un alt observator aflat în mișcare față de primul.

Aceasta sînt deocamdată ipotezele. Odată cu depistarea tahionilor, surprizele științifice nu vor fi nici ele mai mici. Nu ne mai miră amploarea care o cunoaște, la ora actuală „vînațoarea“ de tahionii. Amintim, doar, că în S.U.A., în laboratoarele din Argonne și Brookhaven se concep experiențe cu energii înalte de 30 Gev., care au ca scop obținerea în acest proton-sincrotron nucleu de heliu și încă „ceva“. Miza acestor cercetări este ca acest „ceva“ să fie tocmai tahionii. Dar pînă la botezul real, venirea pe lume a primilor tahionii, este pregătită cu multă asiduitate și pe alte căi. În ce capitol al fizicii vor trebui ei incluși? Foarte mulți savanți încearcă să-i înglobeze în fizica cuantică. Dar și această încercare de a găsi un loc în fizica noilor „veniți“ nu e o treabă ușoară.

N. MARIȘ

CONȘTIINȚA SOCIALISTĂ ȘI COINTERESAREA MATERIALĂ

cembrie 1967, se subliniază faptul că: „Unitatea indisolubilă, proprie socialismului, între recompensarea materială pentru rezultatele bune obținute și răspunderea materială pentru neîndeplinirea sarcinilor se înfăptuiește prin aplicarea consecventă a principiului cointeresării materiale“. Această unitate privită la nivelul fiecărui om al muncii se concretizează în primul rînd prin legătura indisolubilă dintre salariul tarifar și norma de muncă sau atribuțiile de serviciu de la fiecare loc de muncă în parte.

Echilibrul economic optim dintre cantumul stimulentei materiale și cerințele răspunderii în producția materială trebuie să caracterizeze relațiile economice dintre oamenii muncii, unitățile economice și statul socialist. În acest sens, dimensionarea cerințelor răspunderii sau aportului în producția materială trebuie să reflecte mobilizarea maximă a tuturor resurselor materiale și creatoare, asigurîndu-se astfel atingerea nivelului maxim al productivității muncii sociale; în același timp, dimensionarea stimulentei, a veniturilor (personale, ale unităților și ale statului) trebuie să reflecte cît mai fidel posibilitățile nivelului atins în dezvoltarea forțelor de producție, să asigure necesitățile reproducției largite a condițiilor materiale de producție și a forței de muncă, dezvoltarea multilaterală a societății noastre socialiste.

Cele două laturi contradictorii ale procesului de cointeresare materială se reflectă unitar în principiul politic al cointeresării materiale. Nu putem deci împărtași punctul de vedere că numai principiul cointeresării materiale ar presupune cele două laturi, dar nu și cointeresarea materială ca proces real în viața economică. De asemenea, considerăm că nu corespunde realității nici tendința de a limita cointeresarea materială la stimularea materială. Izolarea artificială a stimulentei materiale de contribuția adusă la dezvoltarea economiei determină de fapt nelegarea lor de cerințele generale ale societății, îngustarea orizontului oamenilor muncii la nevoile personale, dezvoltarea unei conștiințe individualiste.

Pentru analiza științifică a cointeresării materiale are o însemnătate fundamentală luarea în considerație a dublei calități a oamenilor muncii în economia noastră socialistă. „Preocupîndu-ne de cointeresarea materială — preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Expunerea din 9 iulie a.c. — să nu uităm nici un moment de esența nouă a clasei muncitoare din țara noastră, de faptul că ea este atât proprietară cît și producătoare, că în această calitate ea are obligația de a gospodări bine mijloacele ce-i stau la îndemînă spre a asigura dezvoltarea continuă a societății“.

De aici rezultă că procesul cointeresării materiale poate fi interpretat ca fiind forma socialistă de manifestare a

V. MIHAILESCU-CRAIU :

„Flori“

PATRU DUMITRU

ELEV AL LICEULUI NAȚIONAL DIN IAȘI

După absolvirea primelor patru clase ale învățământului secundar la Gimnaziul „Alecă Donici” din Folticeni, Mihail Sadoveanu și-a continuat studiile la Liceul Național din Iași. Din septembrie 1897 la iunie 1900 el a fost elev al acestui liceu ale cărui cursuri le urmase cîndva și tatăl său, atunci cînd instituția era încă denumită „Academia Mihăileană”.

Despre această perioadă din viața lui Mihail Sadoveanu au fost publicate, în „Revista de istorie și teorie literară” (XVII, 1963, p. 525—526), de către Dan Mănuță interesante informații, culese din dosarele Liceului Național din Iași, păstrate la filiala locală a Arhivelor Statului. În rândurile care urmează comunicăm unele știri noi, menite să completeze prețiosul material adunat de Dan Mănuță.

★
In clasa a V-a A, din care a făcut parte Mihail Sadoveanu (Anii de ucenicie, p. 434), au fost înscriși 61 elevi, retrași 3, prezenți la examene 58, promovați 27, corigenți 27, repetenți 3, eliminați 1 (ziarul „Evenimentul”, 14 iulie 1898, p. 2).

Cifrele statistice confirmă constatarea lui Mihail Sadoveanu din Anii de ucenicie că, în clasa sa, pe lângă colegii silitori, erau în fundul clasei multe „ciurucuri” (p. 434).

În acel an (1897—1898), din cauza marelui număr de elevi, a funcționat și o clasă paralelă (clasa V-a B), în care au fost înscriși 64 școlari (ziarul „Evenimentul”, 14 iulie 1898, p. 2).

În anul următor (1898—1899), Mihail Sadoveanu a fost elev în clasa a VI-a. Atunci n-a mai luat ființă o clasă paralelă, așa încît în clasa a VI-a s-au intrunit

cei ce promovaseră clasele V A și V B în iunie și septembrie 1898.

Cu privire la profesorii lui Mihail Sadoveanu și la notele pe care el le-a obținut în clasa a VI-a, Dan Mănuță a dat informații amănunțite, precizînd că numărul colegilor lui în acea clasă a fost de 89. Dinoarece o mare parte din arhiva Liceului Național ieșean a fost distrusă în cursul ultimului război, Dan Mănuță n-a avut posibilitatea să dea aceleași lămuriri și pentru anul școlar 1899—1900, cînd Mihail Sadoveanu a frecventat cursurile clasei a VII-a.

De curînd la Arhivele Statului din Iași a fost depus registrul cotor al certificatelor de absolvire eliberate de Liceul Național în 1899—1900. Sintem deci în măsură să cunoaștem condițiile în care Mihail Sadoveanu a absolvit ultima clasă de liceu (adică clasa a VII-a) în iunie 1900, sub regimul legii din 23 martie 1898, recent pusă în aplicare.

Pînă atunci învățămîntul secundar, la noi, fusese predat în șapte clase. Legea din 1898 a sporit cu un an durata studiilor, înființînd clasa a VIII-a de liceu, și a desființat bacalaureatul, înlocuindu-l printr-un examen de absolvire a liceului. Un regim tranzitoriu a fost aplicat elevilor aflați în ultimele două clase, care aveau să termine liceul după vechiul program, adică absolvînd clasa a VII-a. Ei însă beneficiau de desființarea bacalaureatului, avînd de trecut numai examenul de absolvire la încheierea celor șapte ani de învățămînt secundar.

La 1 septembrie 1899, Mihail Sadoveanu era elev în clasa a VII-a. El a terminat studiile sale liceale sub acest regim tranzitoriu. În iunie 1900, el s-a prezentat la examenul final, fiind admis cu media 7,34. I s-a eliberat atunci următorul certificat (Arhivele Statului Iași, Fondul Liceului Național, Registrul cotor al certificatelor de absolvire 1899 1900, f. 40):

„România

„Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
„Certificat

de

„absolvire a studiilor liceale.

„Direcțiunea Liceului Național din Iași adeveresce prin aceasta că școlarul SADOVEANU MIHAIL de naționalitate român, de religie ortodoxă, născut în Pășcani, județul Suciava, plasa —, la anul 1880, luna noiembrie 5, frecventînd cursurile acestui liceu, a depus examen la ultima clasă liceală în anul 1900, obținînd nota medie generală anuală 7,34.

„În vederea rezultatului obținut, s-a eliberat elevului SADOVEANU MIHAIL acest certificat, care, în puterea art. 109, al. 4, din legea învățămîntului secundar și superior din 23 martie 1898, echivalează cu diploma de bacalaureat, conferindu-i toate drepturile ce-i acoră în această calitate legile țării.

Director: V. M. Burlă

„Semnătura candidatului:
(ss) M. Sadoveanu”

„No. 398
„Anul 1900, luna 27 Iunie 1900”.

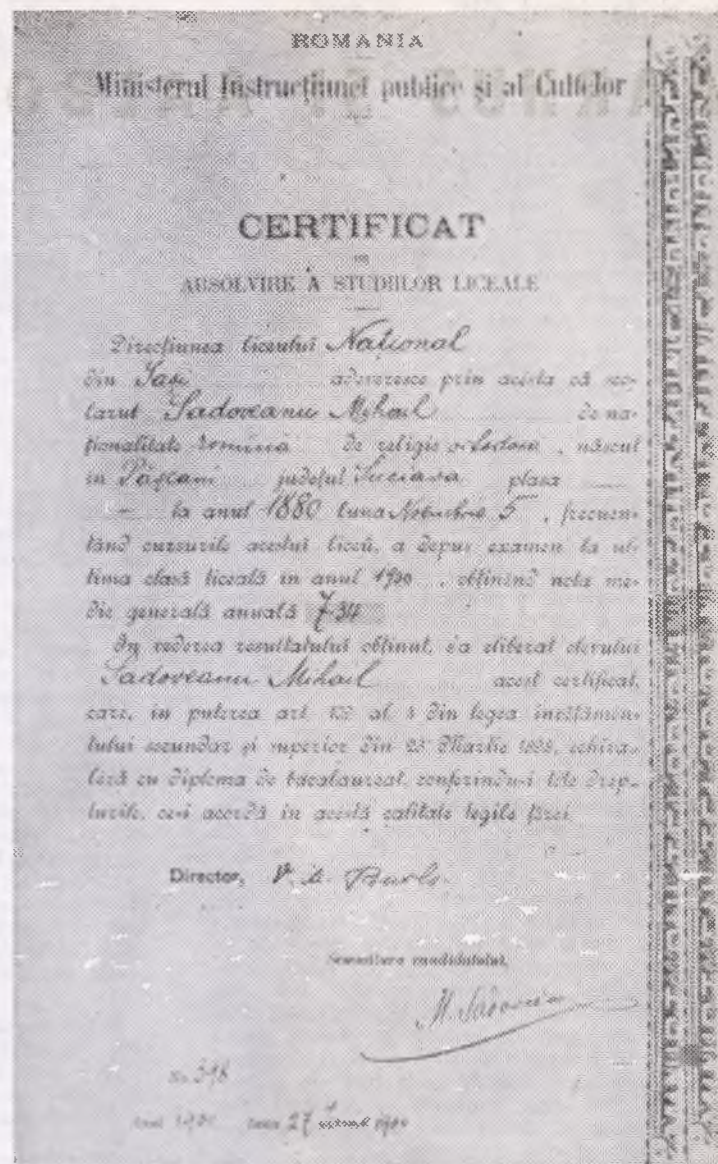
În ordinea clasificării candidaților admiși la acest examen, Mihail Sadoveanu a fost al 10-lea. Cei zece absolvenți din fruntea clasificării au fost următorii:

Alexandru Gh. cu media 9,39; Russ Al. cu 8,52; Spiru Al. Al. cu 8,25; Pinchis I. Arram cu 8,12; Ciurea N. cu 7,96; Mihalea D. H. cu 7,91; Chirțoi M. cu 7,59; Bergher P. Leon cu 7,48; Casan Gh. cu 7,42; Sadoveanu Mihail cu 7,34.

Dintre colegii de liceu pe care Sadoveanu îi prețuia în mod deosebit n-au reușit în această sesiune decît Enric Furtună (Pekelman) și Grigore Nădejde. Nicolae N. Beldiceanu nu se află în lista candidaților admiși. În această listă întîlnim însă pe Damaschin Constantin (cu media 6,01), despre care Sadoveanu menționează că, deși săvîrșea greșeli de gramatică și avea foarte slabe cunoștințe de literatură română, scria totuși poezii pe care izbutea să le publice în gazetele locale (Anii de ucenicie, p. 434—435).

La sesiunea din toamna anului 1900 au reușit la examenul de absolvire încă 32 elevi ai Liceului Național din Iași (ziarul „Evenimentul”, 13 septembrie 1900, p. 2). Printre ei se află și cîțiva prieteni ai lui Sadoveanu, ca Moteș Constantin, Carp Dimitrie și Ropală E. Și de astă dată, în lista publicată nu găsim numele lui Nicolae N. Beldiceanu.

La ambele sesiuni ale examenului de absolvire au reușit așadar, în total, 80 elevi ai Liceului Național. Cel mai de seamă dintre ei a fost Mihail Sadoveanu, deși, la cla-

sificare, el n-a ocupat decît locul al zecelea. Din promoția lui, toți cei care au obținut note mai mari decît el, precum și cei care au reușit în urma lui la examenul de absolvire a studiilor liceale, nu i se pot compara. Dintre ei, cei mai de seamă au fost: poetul Enric Furtună, economistul Anastase Gusti, juristul N. N. Tiron (consilier la Curtea Administrativă din Iași, în 1937—1942, și apoi președinte al Curții Administrative din Galați), magistratul N. Ciurea (la apogeul ca-

rierii sale, a fost consilier la Curtea de Casație), avocatul Alfons Herovanu, ziaristul Rudolf Șutu și avocatul Constantin Tonia (primar al Iașului în 1923—1926). Ceilalți colegi de la Liceul Național din Iași s-au confundat în necunoscut.

Cu toate că a fost clasificat al zecelea la examenul de absolvire, Mihail Sadoveanu, prin remarcabila sa activitate literară, trebuie însă considerat că fruntașul promoției sale.

IOANA ANGELESCU

cartea științifică

BIOLOGIE ȘI VÎRSTĂ

Dacă un volum de poezie se poate intitula, nu chiar atît de surprinzător, „Entropia”, sau „Informația ereditară” (exemplele se știe, sînt autentice), titlul unei cărți științifice este riguros circumscris unui teritoriu de referință. Dificultatea apare cînd conținutul cărții înseamnă ceva mai mult decît optica adesea excesiv de strîmtă a specializării, angajîndu-se pînă la amplitudinea de viziune deschisă. De exemplu, prin cercetarea interdisciplinară. Este și cazul volumului în discuție care cuprinde mai multe expuneri scrise, aproape fără excepție, de către medici din cele mai diverse specialități. O optică profesională conștiințioasă onorată ar fi dus de aceea. În un volum cu un titlu inevitabil — „Patologie și vîrstă” —; s-a izbutit însă — utilizînd o formulare din cronica semnata de Augustin Buzura (inteligent omagiu adus maestrilor săi) în două numere succesive din „Tribuna” (9 și 16 septembrie 1971) — „o complexă secțiune prin vîrstă”. În aceste condiții, titlul cărții este oarecum convențional și necuprinzător, deoarece nu sugerează complexitatea unghiurilor sub care este discutată vîrstă. De altfel, însuși coordonatorul volumului, ilustrul clinician prof. O. Fodor constată într-un „Cuvînt înainte”: „Atît în intenție cît și în realizarea finală domeniul acestui ciclu de expuneri a depășit cadrul biologiei. Dacă am rămas la prezentul titlu al culegerii, am făcut-o doar din dorința de concizie” (p. 7).

Considerînd vîrstă drept un fenomen prin excelență dinamic, în care sănătatea și boala își modifică cursul față de termenul de referință care este vîrstă adultului, autorii clujeni afirmă programatic că „toate perioadele vieții își au implicațiile lor specifice medico-sociale” (p. 7).

Un anatomist, prof. dr. Ion Albu (în primul titlu al culegerii — „Aspecte morfologice în decursul ontogenezei omului”) amintește — prezentînd particularitățile morfo-

logice esențiale ale fiecărei vîrste — un aforism: „să introducem cît mai multă sociologie în medicină și cît mai multă medicină în sociologie” (de fapt, Hipocrat, autorul aforismului, a scris filosofie în loc de sociologie; nici nu putea altfel, sociologia nu se născuse încă).

Iată suficiente premise spre a transforma volumul „Biologie și vîrstă”, dintr-o lucrare destinată unui cerc restrîns de specialiști, într-una de interes larg, care poate fi citită fără prea multă dificultate de orice intelectual. În afară, însă de această remarcă tînd mai mult de domeniul încă insuficient susținut al ergonomiei informaționale, lucrările conținute în volum reprezintă autoritate situări în spiritul determinismului materialist-dialectic în problemele biopsiho-sociologiei vîrstelor. Afirmarea că „morfologia clasică — macro și microscopică — înfățișează forma și structura corpului uman adult”, generîndu-se astfel „un concept oarecum static — din acest punct de vedere — asupra omului” (p. 9) este valabilă și pentru alte domenii ale biologiei umane. Depășirea descriptivismului științific îngust este vizibilă în fiecare capitol al cărții.

Interesant din acest punct de vedere este îndeosebi expunerea cunoscutului om de știință român I. Manta, intitulată „Modificări de metabolism legate de vîrstă organismului”, unde se realizează sinteza unei cantități imense de date, subliniindu-se și sugerîndu-se totodată idei care se pot răsfrînge pozitiv în medicină și biologie în general.

Deși aproape fiecare expunere ar putea constitui obiectul unui comentariu special, ne vom referi în continuare la unele adevăruri științifice tulburătoare chiar pentru cititorul obișnuit. Astfel, de exemplu, sub un titlu de fel tentant pentru un laic, „Mezenchimul și vîrstă” (autor G. Simu) se citează o definiție a vieții dată de Burnet,

care poate constitui un subtil reper de meditație: „viața este un sistem organizat dinamic care se menține suficient timp pentru a produce succesori cu același tip de organizare. Mediul inconjurator, care a permis dezvoltarea fenomenului biologic, îl condiționează și îl amenință în mod permanent cu suprimarea, așa încît orice manifestare a vieții este expresia interacțiunii dintre natură și ființa vie, dintre mediul înconjurator și ereditate” (p. 39).

Dintr-o altă expunere semnată de prof. dr. I. Baciș și conf. dr. M. Doroșteiu, intitulată „Reglări vegetative în raport cu vîrstă” este important a afla că „îmbătrînirea și moartea ar decurge conform programului cromozomial înscris în A.D.N.-ul nuclear. Astfel omul are un program de 30 de ori mai lung decît șoarecele, întrucît el trăiește aproximativ de 30 de ori mai mult decît acesta” (p. 88). De aici pot porni multe ipoteze productive în cercetarea biologiei vîrstelor. Capitolul următor („Coordonări sensorio-motorii în raport cu vîrstă” de prof. dr. I. Baciș, conf. dr. L. Grosu) cuprinde una din cele mai impresionante afirmații: „În cursul procesului de îmbătrînire după 40 de ani ar avea loc distrugerea unui număr de 10.000 neuroni zilnic din cele 13 milioane ale creierului uman. Se pare că neuronii mai susceptibili la îmbătrînire și distrugere sînt cei mai puțin solicitați funcțional, fapt ce explică efectul favorabil al activității asupra vigoriei și capacității de muncă a bătrînilor” (p. 98). De altfel, o recentă anchetă de proporții a Organizației Mondiale a Sănătății duce la concluzia că munca intelectuală intensă din anii tineretii și maturității este o garanție de luciditate la bătrînețe și chiar de longevitate. În aceste condiții, cum stăm cu sugestii restrictive ale igienei muncii intelectuale?

Intr-o altă expunere a valoroasei culegeri („Pubertatea etapă de transformări neuro-endocrine”), prof. dr. Rodica Dascălu dezbate printre altele rolul pubertății în sexualizarea psihică, pledînd cu argumente pentru o mai multă sollicitudine față de așa numita „vîrstă ingrată” (p. 124).

Deosebit de interesantă, am putea spune captivantă este tema „Creativitate și vîrstă” (autor dr. D. Dumitrașcu), datorită viziunii autorului, care deși specialist în medicina

internă, nu lasă nici o clipă, în pagini de o remarcabilă acuratețe stilistică și vioacitate spirituală, să străbată „semnul” limitativ și deformat al profesiei. Cîteva tabele, ilustrînd dinamica creativă în cazul unor Pascal, Darwin și Pasteur, precum și succesiunea descoperirilor lui Paul Ehrlich demostrează că atunci cînd nu se răfine la stadiul principiilor vagi, generale se poate discuta util și despre creativitate.

Cu consecințe practice directe și înscris într-o deplină actualitate este studiul „Reacția postgresivă a organismului și vîrstă” de dr. S. Bologa. În cadrul cîruia se observă adaptarea la hemoragie (într-o vreme, cînd accidentele cresc) ca și evaluarea riscului operator la bolnavii în vîrstă (aspect primordial deoarece procentul bătrînilor, în populația generală, este în continuă creștere).

Deși ceva mai specializată, expunerea „Vîrstă și patologia digestivă” a prof. dr. O. Fodor este rezultatul unei experiențe clinice ieșite din comun, înscriindu-se în tradiția valoroasă a clinicilor clujene. În sfîrșit, un titlu ca „Vîrstă și cancerul” (de prof. dr. I. Chiricică) este de cel mai larg interes nu pentru incitarea cancerofobiei, ci pentru o imagine realistă despre acest flagel.

Printre atîtea cărți destinate strict specialiștilor „Biologie și vîrstă” este un autentic „ochi magic” în favoarea cititorului obișnuit.

Am remarcat doar fragmentat, eliptic cîteva aspecte pornite dintr-o lectură, fără nici un echivoc, pasionant. Volumul „Biologie și vîrstă” este o expresie a vitalității școlii medicale clujene, iar încercarea de a reuni studii de largă amplitudine asupra vîrstei, cu toată eterogenitatea aparentă a volumului, este o reușită, ceea ce ne determină să sperăm într-o continuitate a acestor preocupări și într-o replică pe alte teme, tot atît de complexe, dată de celelalte institute de învățămînt superior cu tradiție ale țării.

VALERIU RUSU

¹ Sub redacția prof. O. Fodor. Editura „Dacia”, Cluj, 1971.

AARHUS ȘI AALBORG

Aarhus — aproape 200.000 locuitori, un port în care intră, anual, în jur de 10.000 de vapoare, centru turistic important. Al doilea oraș al Danemarcei, situat într-un mare fiord, pe coasta de Est a Jutlandei.

Atracția orașului o constituie vechiul oraș („Den Gamble By”), un muzeu în aer liber înființat cu o jumătate de secol în urmă. Locuitorul din Aarhus, auzind că ai sosit prima oară în oraș, te întreabă înainte de orice dacă ai văzut **Den Gamble By**. Îl vedem, însoțit de un ghid foarte amabil. Sînt 55 de case, transportate aici din toate părțile Danemarcei. Locuințe vechi, ateliere, un birou poștal, o imprimerie din 1817, un teatru (Helsingør Theater) unde vara trupe renumite dau spectacole. Ideea fondatorului, Peter Holm, a fost aceea de a reprezenta viața și civilizația daneză de la 1500 pînă aproape de epoca noastră. Idee tradusă strălucit în practică. Casele cu colombarie viu colorate, ateliere din care nu lipsește decît meșteșugarii, plecați, s-ar părea — prin vecini, totul dă impresie de autenticitate. Ele spun mult despre eforturile, vrednicia și pricepera oamenilor de pe aceste insule care, în afară de iarbă și nisip, nu au nici o altă bagăție naturală.

Al doilea punct de atracție — Catedrala din mijlocul orașului (Domkirken). Înaltă de 36 m cu un naon înens și cu fresce de dinainte de 1500. Stil gotic flamboyant. Prima piatră a fost pusă în 1201, însă ulterior, biserica a suportat mai multe refaceri. În interior o impresie de grandioasă disciplinată. O geometrie solemnă. Se observă un vitraliu imens (14 m înălțime), executat de artistul norvegian Emanuel Vigeland, iar în partea opusă o orgă uriașă cu 6.322 tuburi. O mică expoziție, în interiorul catedralei, de odăjdii și obiecte vechi bisericesti. Iconografia este redusă și dominată de motive laice. Băncile unde stau credincioșii par (și sînt) niște canapele confortabile. Danezul, chiar și atunci cînd se roagă, nu renunță la confortul civilizației.

Intr-o mică sală adiacentă observ o galerie de portrete. Sînt fețe bisericesti ilustre. Figuri grave, energice, n-au aerul de a fi renunțat, în viață, la bunurile pămîntesti. Dimpotrivă, par niște curajoși căpitani de corăbii ieșiți la pensie.

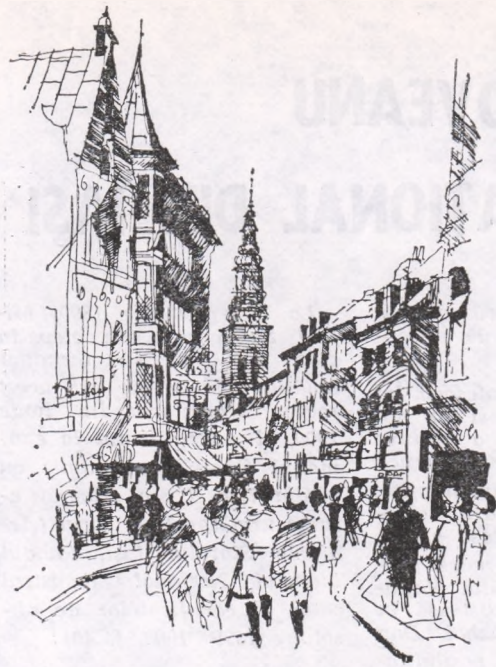
Ieșim în stradă. Catedrala este asediată din toate părțile, de mașini. În jurul ei este un imens loc de parcare. Mergem spre Universitate, așezată pe o colină. Un mic orașel. Construcția lui a început înainte de război. Un vast complex, azi cu zeci de facultăți și între 10.000 și 15.000 studenți. Însoțit de profesorul Povl Skärup vizitez facultatea de **Humaniora**. Există, pe lângă această facultate, mai multe institute, între ele și institutul de romanistică. Am ocazia de a descoperi, aici,

o bibliotecă de cărți românești, colecții de reviste (**România literară**, **Lucașfăruș**, **Viața Românească**, apoi publicațiile științifice universitare și academice). Sînt tineri care se interesează de cultura și limba noastră. Prof. Povl Skärup care-mi explică toate acestea, este interesat el însuși de limba română și cea mai bună dovadă e faptul c-o vorbește. A fost de mai multe ori în România, a legat aici prietenii trainice, urmărește revistele, citește cărți românești. Nu-i singurul prieten pe care cultura noastră îl are în acest paradoxal nord. Seara, amicul Povl mă invită la el acasă. Îl cunosc soția care mă salută, cordial, cu bună seară, copiii și prietenii. Prietenii sînt și ei româniști, oameni culti, inteligenți, amabili. Discutăm fără nici o rețineră despre orice. Îmi place înțelegerea, cordialitatea dintre acești tineri, curiozitatea lor pentru alte zone de cultură. Soția unuia dintre ei, o englezoaică, are o replică malițioasă. Se discută despre filmul unei mari personalități. Toată lumea este de acord că-i vorba de o capodoperă.

Ochiul sever al englezoaicei i-a descoperit însă multe defecte. Nu-i place. Ce capodoperă? O prostie! Discuția devine antrenantă și virează spre alte subiecte. Îmi place modul lor de a dezbate o chestiune. Intelectualul danez trăiește cu picioarele pe pămînt. E la curent cu tot ce e nou în specialitatea lui, nu ignoră nici problemele curente ale vieții sociale. Au idei, caută soluții, primesc fără prejudecăți sugestii și din alte părți. Au conștiința că Scandinavia formează nu o lume închisă, dar o lume cu o individualitate distinctă. Tipic este un cuvînt des folosit: tipic danez sau tipic scandinav.

O mare putere de asimilare și în același timp, o grijă deosebită pentru tradiție. Sate întregi, unde arhitectura daneză veche s-a păstrat mai bine, sînt declarate monumente naționale. Statul asigură întreținerea lor.

Mergem într-o mică localitate din fiordul Kolo Vig pentru a vedea ruinele unui castel. Lume multă, adevărat pelerinaj. Castelul a fost construit pe un loc ridicat. De sus se vede întregul golf. În jurul ruinelor, un chioșc cu bere, înghețată și nelipsiții cremvusti. Curiozitatea și plăcerea de a contempla trebuie și în acest fel răsplătite. Mulți copii, mincăcioși, cu minile pline de crănații aceștia roșii, omniprezenți, sau cu enorme cornete de înghețată. E duminică și familia întregi au ieșit la plimbare. Un pictor și-a întins tablourile direct pe iarbă. Oamenii vin, se uită, unii cumpără. Tablourile sînt, în majoritate, peisaje de un romantism suspect. Ne oprim o clipă în Ebeltoft, după ce mai înainte văzusem un mormînt din epoca neolitică. Imense blocuri de rocă așezată circular în jurul unui grup de cîte 4 sau cinci pietre enorme. Este între-

barea cum au fost manevrate.

Să revenim la Ebeltoft, orașel vechi, case mici, străzi înguste, șerpuitoare, pe care mașinile de abia se strecoară. Mulți, extrem de mulți vizitatori. Pentru prima oară în Danemarca, văd aici un cal.

Ne întoarcem la Aarhus pe o ploaie din ce în ce mai insistentă. Pe marginea șoselei, grupuri de hippy fac disperați cu mina. Nimeni nu oprește să-i ia. Părul lung îl s-a lipit de cap. Par niște Cristoși amărîți, părăsiți.

Plec spre Aalborg, orașul cel mai important din nordul Jutlandei, așezat într-un fiord care intră adînc în inima insulei. Cu cît înaintezi spre nord peisajul se schimbă. Natura devine mai sălbatică. Incepe să scape de sub control — pînă aici absolut — al omului. Cirezile de vaci înflorate au acum pășuni mai întinse. Pămîntul nu mai este neted, ci brăzdat de coline.

Aalborg este un oraș vesel, cu o viață comercială intensă. Intrăm într-un supermarket. Mii de vizitatori — scormonesc în grămezile de lucruri expuse. La ușa magazinului, într-o piațetă, sute de cărucioare. Par niște corăbii gata să pornească în larg. Copiii, toți blonzi și grași, obișnuți cu acest ritual, se agită fără a convingere în micile celule de plastic.

Orașul are — ca oricare altul — o catedrală (cea de aici din jurul anului 1500), un muzeu istoric și un muzeu de artă, un parc de distracții (Tivoli Karolinelund), un cabinet cu figuri de ceră, o necropolă datînd din epoca vikingilor etc. Toate acestea sînt popularizate insistent de o literatură turistică, foarte bogată și variată în Danemarca. Este amuzant

să citești aceste reclame. Sindicatul de inițiativă din Aarhus ține să te asigure că cel mai atrăgător centru de turism din Danemarca este orașul în care tocmai ai poposit. Deviza sindicatului este: să facem din Aarhus centrul turismului danez. Inșă aceiași deviză o are și sindicatul de inițiativă din Nyborg și nici cel din Aalborg nu-i departe de această năzuință. Peste tot, la gară, la hotel, pe stradă, sînt puse la vedere hărți turistice, pliante, anunțînd curiozitățile ținutului. Un muzeu cuprinde cele mai vechi piese din țară, altul este unicul în Scandinavia sau chiar în Europa. Adevărul este că există o întreagă industrie a turismului și vizitatorul nu este lăsat să se plictisească într-un oraș străin.

Stimulat de un anunț mă duc să văd stația Taurului din centrul Aalborgului. Așezat pe strada cea mai aglomerată a orașului, taurul imens de bronz dă impresia că ține cu fruntea lui puternică orașul, care, altfel, s-ar prăbuși în mare. Pe soclul statuii este încrustat un poem de Johannes V. Jensen, laureat al premiului Nobel, unul din marii scriitori ai Danemarcei.

Vizităm distilăria „Aalborg Akvavit”, aceea care produce șnapul danez. Proceusul de producție este și aici în întregime automatizat. Urmăresc cîva vreme, pînă la venirea celui care ne va conduce prin fabrică, felul în care o mașină, manevrată de un singur om, mută dintr-o parte în alta sute de lăzi. Trece prin hale enorme. În eprubete uriașe fierbe un lichid gălbui, turbure. Hala centrală este tapetată cu țevi de sticlă de diferite forme, și mărime încît, privindu-le de jos, par intestinale unui monstru de metal.

A doua zi plec împreună cu soții Jørgensen spre Slagen, locul unde insula Jutlanda, sub forma unei limbi subțiri de pămînt nefertil, se pierde în mare. Treceam, mai întîi, prin mici localități de pe creastă: Saebry, Frederikshavn — mai importantă aceasta din urmă — prin legăturile maritime pe care le are cu Suedia, Norvegia și restul Danemarcei.

Cu cît ne apropiem de acea bucată de pămînt care, privită pe hartă, seamănă cu ciocul unei păsări de pradă, vîntul bate mai puternic și în locul colinelor cu iarbă apar dunele de nisip. În aer plutește un miros greu de pește în putrefacție. De la un punct mașinile obișnuite nu mai pot înainta. Vizitatorii se urcă într-un vehicul curios (un tractor, în fapt, care trage după el o cutie încăpătoare) numită rima nisipului.

Valurile celor două mări (Marea Nordului și Kattegat) se izbesc cu furie și ochiul urmărește pînă departe, în larg, dîra de spumă albă, clocotitoare.

Ne întoarcem la Aalborg pe altă rută, pe coasta de vest a insulei. La Hirtshals vizităm portul, de o mare capacitate și acesta. E furtună și micile vase pescărești stau îngrămădite în port. Incerc să ajung pînă la capătul digului, e imposibil, un val care trece dincoace de brîul puternic de piatră mă udă pînă la piele. Marea Nordului nu e prietenoasă.

EUGEN SIMION

comentar

ATITUDINI SEMNIFICATIVE

Este dificil de încercat o cît de sumară ierarhizare a tot ceea ce confruntă astăzi societatea americană. Se evidențiază, totuși, ca un generator principal al spiralei ascendente a contradicțiilor și conflictelor războiului din Vietnam și persistența politicii de intervenție în Indochina și în alte zone ale lumii. Așa se și explică de ce protestul împotriva războiului, a complexului militar-industrial a fost preluat de la „băieții cu pantaloni scurți” — studenții și tineretul, în general — și a pătruns în toate compartimentele societății americane. Studii și analize economice și politice minuoșe relevă consecințele multiple imediate și de lungă durată, ale războiului indochinez, asupra ansamblului societății americane, rolul său de catalizator al „crizelor” economice, politice, sociale, rasiale, etnice etc., precum și izolarea S.U.A. pe arena internațională. Acțiunile antirăzboinice și opoziția față de creșterea cheltuielilor și militarizarea societății, se înmănușiază cu „cruciada pentru restabilirea controlului civil asupra societății”.

Semnificative, din acest punct de vedere, apar atitudinile antirăzboinice din armata americană. De pildă, într-o mare revistă americană, „Look”, se relatează că numeroși ofițeri americani abando-nază, înainte de termen, serviciul militar. Pentagonul a întreprins o anchetă pentru a stabili motivele pentru care un mare număr de absolvenți ai Academiei militare West Point nu vor să se consacre carierei militare și, imediat după îndeplinirea serviciului lor militar, întorc spatele armatei. Nu trebuie uitat că absolvenții de la West Point au alcătuit todeauna elita cadrelor de conducere ale armatei americane.

Nu de mult un grup de 28 de ofițeri din diferite arme s-au raliat într-o organizație numită „Mișcarea ofițerilor neliniștiți”. Lor li s-au alăturat alți 250 de ofițeri activi, care se pronunță împotriva continuării războiului din Asia de sud-est. La o recentă conferință de presă, ei s-au declarat a fi adversari ai războiului din motive morale și politice și au scos în evidență faptul că „pentru prima oară în istoria militară a S.U.A., un grup de ofițeri activi se afirmă în mod public ca adversari ai războiului”. Jumătate din tinerii ofițeri ai navei „Hancock” au semnat un apel împotriva războiului din Vietnam, iar un grup de elevi ai academiilor militare — ajunși în fața tribunalului — abandonează studiile pentru motivul că sînt împotriva războiului din Vietnam.

Un fenomen, cu totul nou, apărut în rîndul forțelor americane, este existența unui mare număr de gazete ilegale ale soldaților. În prezent nu există bază americană, fie în străinătate, fie în S.U.A., în care să nu fie editate, sau cel puțin difuzate, publicații antirăzboinice. Una din gazetele ce e mai cunoscute de acest gen, „The Bond”, este tipărită de organizația A.S.U. (American Service Union), un fel de sindicat al soldaților americani, înființat în 1967, care se pronunță pentru apărarea și lărgirea drepturilor soldaților. Una din sarcinile asumate de A.S.U. este de „a da, în limitele cadrelor legale, sfaturi pentru evitarea recrutării pentru frontul sud-vietnamez”.

În fiecare număr al acestei gazete apar informații asupra neajunsurilor din armată, asupra acțiunilor întreprinse împotriva ofițerilor antipatizați, asupra demonstrațiilor antirăzboinice și acțiunilor judiciare împotriva soldaților. Autoritățile militare caută să împiedice prin toate mijloacele difuzarea gazetei, dar fără succes. Pe frontispiciul publicației „The Bond” se poate citi: „Acest ziar este proprietatea ta personală. El nu îți poate fi luat în mod legal, sub nici un motiv”.

„The Bond” nu este singura publicație de acest gen din armată. Agenția Associated Press a înregistrat peste 70 de publicații ilegale pentru soldați, tipărite sau multiplicare, care apar pretutindeni unde staționează soldați americani —

lirică universală

MILOSLAV BURES (Cehoslovacia)

Deschiderea pietrei

Intocmai unui sculptor iscusit deschide piatra și insuflește lutul, îndepărtează straturi vechi și ascultă bătăile inimii și simte pulsul îmbătrînirii pietre ce cîndva visase să devină fier.

Ce mult durează!

Ce mult durează pînă ce din simele ghimpate să crească mlădițe de mure și singele uscat să se prefacă-n rod.

În românește de NICOLAE NICOARA

MARIA WINE (Suedia)

De-ar veni

De-ar veni vremea cînd vom fi indeajuns de tari să-ndurăm și lumina adversităților! Cînd vom înțelege că orice om are-a fi creatorul propriei lui vieți din țărînia lăuntrică și că-ar trebui să putem da și-n dar ceea ce cerem și ceea ce dăm ar trebui să primim și noi înșine-n dar!

De-ar veni acea vreme cînd ne vom încumeta să murim și de propria, verosimila moarte!

În românește de VERONICA PORUMBACU